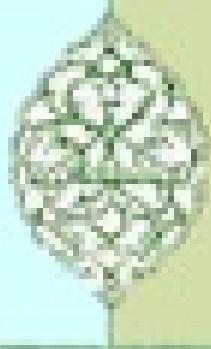

استفتآت

مسائل ضمانت

مطابق بالفتنى
حضرت آیت اللہ العظمی محتظری
مدحہ اللہ العلی

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

استفتائات مسائل ضمان

نویسنده:

آیت الله شیخ حسینعلی منتظری

ناشر چاپی:

دفتر آیت الله منتظری

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۸	استنتآت مسائل ضمان
۸	مشخصات کتاب
۸	پیشگفتار
۱۱	ضمان در آدم ربایی
۱۲	مسائل ضمان در تعذی آموزگاران
۱۲	ضمان نسبت به اتباع بیگانه
۱۵	ضمان در اجاره
۲۸	ضمان نسبت به اخلال در صنایع ملی
۲۹	ضمان در ارتش
۳۴	ضمان در اطلاع گیری از اشخاص
۳۶	ضمان در امانت
۳۹	ضمان در امر به معروف و نهی از منکر
۴۱	ضمان در اموالی که پیدا شده
۴۲	ضمان در اموال عمومی، غیر مجاز و مسروقه
۴۳	اموال عمومی:
۴۴	اموال غیر مجاز:
۴۵	اموال مسروقه:
۴۷	ضمان در اوراق بهادر و سکه های تقلیبی
۴۸	ضمان در بخت آزمایی
۴۹	ضمان در بخشش، هبه
۵۲	ضمان در امور مربوط به بیمه
۵۳	ضمان در امور پارکها
۵۵	ضمان در تعذیات پدر و مادر

۵۷	ضمان در امور پزشکی، دامپزشکی و داروسازی
۶۴	ضمان در امور پستی
۶۷	ضمان در پیشامدها و سوانح
۶۹	ضمان در تعهدات دولتی
۷۱	ضمان در تعذی حیوانات
۷۵	ضمان در دادوستد
۸۰	ضمان در تعذیات دیوانگان
۸۱	ضمان در تعذیات رانندگان
۸۷	ضمان در روابط بین المللی
۸۹	ضمان در امور مربوط به روحانیت
۹۲	ضمان در تعذیات روزنامه نگاران
۹۲	ضمان در تعذیات زناشویی
۱۰۱	ضمان در سد معبر و امور مربوط به معابر
۱۰۶	ضمان در سرقفلی
۱۰۷	ضمان در تعذیات شرکای شرکتها
۱۰۸	ضمان در تعذیات شکارچیان
۱۱۰	ضمان در ضمانت
۱۱۲	ضمان در عاریه
۱۱۴	ضمان در عتیقه جات
۱۱۶	ضمان در عبوردهندگان از مرز
۱۱۷	ضمان در غصب
۱۱۹	ضمان در قرض
۱۲۲	ضمان در تعذیات قضات
۱۲۷	ضمان در کبوترپرانی
۱۲۹	ضمان در کفالت
۱۳۱	ضمان در تعذیات کودکان

۱۳۴	ضمان در گدائی (تکدی)
۱۳۵	ضمان در تعیدیات مأمورین دولتی
۱۳۶	ضمان در منابع طبیعی
۱۳۸	ضمان در تعیدیات مهمانان
۱۳۹	ضمان در تعیدیات ورثه
۱۴۱	ضمان در نسب
۱۴۲	ضمان در ورزش
۱۴۴	ضمان در وکالت
۱۴۴	وکالت عامه:
۱۴۵	وکالت دادگستری:
۱۴۷	وکالت مجلس:
۱۵۰	ضمان در تعیدیات همسایگان
۱۵۴	ضمان در هنر نمایی و تئاتر
۱۵۴	ضمان در امور مختلف و متفرقه
۱۶۲	درباره مرکز

استنات آت مسائل ضمان

مشخصات کتاب

سرشناسه : منتظری، حسینعلی، - ۱۳۰۱

عنوان و نام پدیدآور : استنات آت مسائل ضمان: مطابق با فتاویٰ حضرت آیت الله العظمی منتظری مدظله العالی

مشخصات نشر : قم: دفتر آیت الله العظمی منتظری، ۱۳۷۵.

مشخصات ظاهری : ص ۲۲۳

شابک : ۲۵۰۰ ریال

موضوع : فتواهای شیعه -- قرن ۱۴

موضوع : فقه جعفری -- رساله عملیه

رده بندی کنگره : BP183/9 م/الف ۵ ۱۳۷۵

رده بندی دیویی : ۲۹۷/۳۴۲۲

شماره کتابشناسی ملی : م ۱۰۴۶۲-۸۲

پیشگفتار

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کتاب حاضر در صدد ارائه و تعیین موارد مختلفی است که عمل ضمان آور و موجب غرامت مالی و تعهد عهده افراد می شود گرچه عامل، فرد نابالغ یا مجنون بوده و یا اصلاً شخص حقیقی مطرح نباشد. مقصود از «ضمان» تعهدات و غرامات های مالی است که خواسته یا ناخواسته در موارد مختلفی از زندگی بر عهده انسان گذاشته می شود.

از آنجا که مسائل ضمان از جمله مسائل مهم زندگی است و در مواردی بر اثر پیشامدها بر عهده انسان گذاشته می شود، ولی بسیاری از مردم به علت اتفاقی بودن آن، یا اصلاً حاضر به پذیرش خسارت حاصله نیستند و یا پذیرش آن برای آنان سنگین است، بر آن

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۰

شدیم تا با تهیه و تنظیم این رساله حتی الامکان جامعه اسلامی را از بیامد آن آگاه سازیم.

لازم است توجه دهیم اتفاقی بودن در رخدادهای جهان، آن گونه که بسیاری آن را اتفاقی و تصادفی و در حقیقت بدون علت و اسباب پنداشته اند، نیست و هر حادثه ای حدّ اقل همراه با یک علت و سبب بوجود می آید؛ به عنوان مثال یک سانحه رانندگی که عموم مردم آن را «تصادف» می نامند، دست کم معلول بی توجهی یکی از دو راننده نسبت به قوانین و

مقررات رانندگی است، یک سانحه یا برخورد تریلر با یک فروند هواپیما در جاده ... معلوم بی توجهی یکی از مسئولین ذی ربط «۱» و همچنین یک سانحه ریزش تونل و نابود شدن تعدادی کارگر، معلوم بی توجهی و بی قید و بند بودن مسئولین ذی ربط است و خلاصه هیچ پدیده‌ای در جهان طبیعت بدون علت و سبب نیست و حتی همزمان شدن خوانندگی یک خواننده را که با خواندن یک حیوان برای قضیه اتفاقیه در کتب منطقی مثل آورده‌اند از روی تسامح است؛ زیرا چه بسا آوای خواننده است که آن حیوان را به وجود آورده و به خواندن وادر می‌کند.

پس، بنابراین که هیچ فعل و انفعالی بدون سبب و علت

(۱) این اتفاق در سالهای ۶۴ تا ۶۲ روی داد و جریان آن نزد اهل فن محفوظ است ..

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۱

صورت پذیر نباشد و رخدادهایی که به وسیله افراد یا وابستگان به آنان رخ می‌دهد، مستند به آنها بوده و در نتیجه باید پاسخ گوی طرف مقابل و خسارت دیده باشند، بر آن شدیم تا شماری از مسائل مربوط به «ضمان» را یادآور شویم تا در جهت آگاهی جامعه و نشر فرهنگ اسلامی گام مؤثری برداشته باشیم.

یادآوری این نکته لازم است که سعی کرده ایم مسائلی را مورد سؤال و جواب قرار دهیم که در خارج از ذهن رخداده و به وقوع پیوسته باشد و حتی مسأله «۳۱۱» که باعث تعجب شده، یک واقعیت بوده و در یکی از شهرهای تقریباً مرکزی ایران رخ داده است، به طور کلی جمع آوری مسائل این کتاب زمان زیادی را بخود اختصاص داده و عمده مسائل آن، مسائلی است که

بالعین مشاهده شده و برخی از آنها از خلاصه های دادگستری به دست آمده است و اگر برخی مسائل ظاهرا جنبه تکراری و یا واصحات دارد، به همین علت است که در جامعه واقع شده و فردی که حادثه مستند به او بوده خواسته به نحوی از کنار آن بگذرد.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۳

ضمان در آدم ربایی

مسئله ۱: کسی که به هر دلیل اقدام به آدم ربایی نموده و کار او باعث شود پدر، مادر، زن یا یکی از فرزندان او به بیماری جسمی یا روحی که موجب دیه یا ارش است دچار شود، آیا رباینده ضامن دیه خسارتبه است که پیشامد کرده؟

جواب: اگر بیماری بگونه ای حاصل شده باشد که صد درصد به او مستند شود، ضامن است.

مسئله ۲: اگر دو نفر به طور مشترک، شخصی را برایند و پس از آن خسارت مالی، جانی و یا معنوی به شخص ربوده شده یا یکی از اولیای او وارد شود، آیا ضمان به عهده هر دوی آنان است؟

جواب: اگر یک کار ضمان آور را دو نفر به طور مشترک انجام دهند، هر دو به طور مشترک ضامن خواهند بود.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۴

مسئله ۳: اگر کسی با هر قصد و انگیزه ای دیگری را با تهدید یا حیله براید و هیچ خسارت جانی به وی نرساند مگر این که در مدت اسارت، او را از درآمدهای روزانه و کسب حلال جلوگیری کند، آیا ضامن درآمدهای روزانه اوست؟

جواب: اگر برای قاضی شرع ظلم او ثابت شود، تعزیر دارد ولی موجب ضمان نیست.

مسئله ۴: چنانچه یک یا چند نفر به دستور دیگری اقدام به آدم ربایی کنند، و کار آنان ضمان آور باشد،

آیا ضمان به عهده امرکننده است یا به عهده افرادی که کار را انجام داده اند؟

جواب: اگر انجام دهنده بالغ و عاقل و صاحب اختیار بوده، ضمان به عهده خود اوست و گرنه به عهده امرکننده است، و چنانچه انجام دهنده گان مشترک باشند، حکم مسأله دوم را دارد.

مسائل ضمان در تعدد آموزگاران

مسأله ۵: اگر آموزگار از روی دلسوزی، دانش آموز خود را تهدید کند و دانش آموز بر اثر ترس، ضربه روحی بیند و از این جهت خسارت جسمی به وی برسد، آیا معلم ضامن است؟

جواب: اگر استناد آن به تهدید معلم محرز باشد، ضامن است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۵

مسأله ۶: اگر آموزگار، مدیر یا ناظم مدرسه برای تنیه، دانش آموزی را بزند یا به طور مثال روی یک پا نگهدارد و او بر اثر خستگی به زمین بیفتد و خسارت بدنی به وی برسد، ضامن است؟

جواب: بلی ضامن است.

مسأله ۷: آموزگاری که هنگام تصحیح اوراق امتحانی دانش آموزان توجه کافی نکند و بر اثر همین سهل انگاری چه بسا دانش آموزی یک سال عقب بماند، آیا آموزگار ضامن خسارت مالی یا معنوی دانش آموز است؟

جواب: اگر آموزگار در نحوه آموختش یا تصحیح اوراق سهل انگاری کند، گناهکار است ولی سهل انگاری او موجب ضمان مالی نمی شود.

ضمان نسبت به اتباع بیگانه

مسأله ۸: اگر زائر خانه خدا هنگام مراسم حج بر اثر فشار جمعیت فوت کند، با توجه به این که سرپرستی حجاج به عهده مدیران کاروان و زیر نظر سازمان حج می باشد، ضمان آن به عهده کیست؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۶

جواب: اگر فشاردهنده گان مقصیر باشند، دیه شخص تلف شده به عهده خود آنها و اگر مقصیر نباشند به عهده عاقله «۱» آنهاست.

مسأله ۹: کسانی که در غیر کشور خود بر اثر زلزله می میرند و کشور متبع آنان ادعای فرسودگی یا غیر استاندارد بودن ساختمان مورد اجاره را نموده و از این بابت مدعی دیه متوفی شوند، آیا ضامنی از این بابت به عهده صاحب هتل می باشد یا

نه؟

جواب: اگر در ساختمان مورد اجاره

نشانه های شکستگی وجود نداشته باشد، صاحب هتل ضامن نیست، و اگر دولتها با هم دیگر معاهداتی مانند بیمه داشته باشند، موضوع دیگری است.

مسئله ۱۰: اگر فردی در کشور بیگانه مفقود الا-ثر شود و کسی هم به قتل وی متهم نگردد، اولیای وی هم از آن کشور درخواست غرامت کرده باشد، آیا ضمان آن به عهده کشور بیگانه است یا بر بیت المال؟

جواب: به عهده بیت المال نیست و اگر دولتها معاہدات صحیحی داشته باشند، باید برابر آن عمل نمایند و گرنه بر کسی نیست.

(۱) عاقله به بستگان ذکور نسبی پدر و مادری یا پدری به ترتیب طبقات ارث که حین الفوت می توانند ارث ببرند، می گویند و هنگام پرداخت دیه با نظر حاکم عهده دار خواهند بود.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۷

مسئله ۱۱: اگر فردی در کشور بیگانه مورد تهاجم قرار گیرد و کشته شود، و قاتل نیز به گونه ای متواری شود که دسترسی به وی نباشد، آیا ضمان دیه مقتول به عهده جانی است یا کشور مقابل و یا بیت المال؟

جواب: دیه به عهده جانی است ولی اگر پیدا نشود، باید دولتها برابر معاہدات خود عمل نمایند.

مسئله ۱۲: اگر در دادوستدی که به وسیله تلفن، تلکس و مانند آن بین دو تاجر در دو کشور صورت می گیرد، فروشنده برابر قرارداد شفاهی تلفنی مثمن را ارسال نموده و خریدار از این فرصت استفاده کرده بهای جنس را نفرستاده و متواری شده، آیا ضمان پیدا کردن خریدار، با کشور محل سکونت اوست یا ضمانتی به عهده کسی نیست؟

جواب: اگر دو دولت با یکدیگر معاہده داشته باشند یا قواعد مسلم بین المللی در مورد مسئله موجود باشد، در صورتی که مخالف

شرع نباشد، باید برابر آن عمل نمایند و گرنه هیچ یک از دو دولت ضامن نیستند.

مسئله ۱۳: اگر بیماری به دلیل نبودن پزشک متخصص برای معالجه به کشور دیگر برود و بر اثر سهول انگاری پزشک هنگام عمل بمیرد و اولیای او نتوانند در آن کشور علیه پزشک معالج

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۸

اقامه دعوا کنند، آیا کشور محل سکونت و متبعه متوفی ضامن اقامه دلیل علیه پزشک معالج و احیای حقوق اولیای دم می باشد؟

جواب: حکم مسئله ۱۲ را دارد.

مسئله ۱۴: فرد مسلمانی که می داند یا احتمال می دهد اگر به کشورهای کفر مسافرت نماید، مورد تهاجم قرار می گیرد، اگر مسافرت نماید و مورد تهاجم واقع شود آیا کار او ضمان آور است و به عهده کیست؟

جواب: ضمان خسارت مالی یا دیه به عهده مهاجمین است و اگر دولتها هم معاہداتی داشته باشند، باید برابر آن عمل کنند.

ضمان در اجاره

چون متعلق اجاره گاهی چیزهای مانند: منزل، مغازه، وسیله نقلیه و ... و گاهی خود انسان است مانند این که انسانی خود را برای انجام کاری در محیطهای کارگری، ادارات دولتی و یا بخش‌های خصوصی اجاره می دهد که از آن به اجاره اشخاص یا اجاره خدمات تعبیر می کنند، هر دو نوع اجاره در این بخش مطرح شده و برای تمیز هر یک، از قسم اول به «متعلق اجاره» و از قسم دوم به «اجیر» تعبیر می شود.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۹

مسئله ۱۵: فروشنده فروشگاهی که موظف است اجناس فروشگاه را به قیمت‌های تعیین شده در اختیار مشتریان قرار دهد، اگر هر جنسی را به قیمتی بالاتر از قیمت تعیین شده بفروشد و اضافه را برای خود بردارد، آیا ضامن

اضافه است یا نه؟ اگر ضامن است آیا نسبت به صاحب فروشگاه یا خریدار؟

جواب: نسبت به صاحب فروشگاه ضامن است.

مسئله ۱۶: راننده شرکت واحد یا هر کس دیگری که موظف به جمع آوری بلیطهای مسافرین شده، موظف به معدهم کردن بلیطهاست، حال اگر برخی بلیطها را معدهم نکند و به دیگران بفروشد، آیا ضامن وجوهی است که از این بابت کسب می کند؟

جواب: بلی ضامن است.

مسئله ۱۷: آشپزی که برای تهیه نهار یا شام در مهمانیهای کوچک یا بزرگ اجیر شده و لوازم را به صورت جنس از صاحبان آن تحويل گرفته، اگر بر اثر سهل انگاری یا بی توجهی پس از تهیه شدن غذا متوجه شود غذا به علت نجس بودن و یا هر دلیل دیگر قابل استفاده نیست، آیا ضامن خسارت‌های وارد است؟

جواب: اگر پاک کردن برنج را به عهده گرفته و مسامحه و کوتاهی کرده باشد، ضامن است و گرنه ضامن نیست

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۰

مسئله ۱۸: مقاطعه کاری که در مناقصه های دولتی شرکت کرده و با آگاهی کامل به این که این پیمان با شرایطی که برای آن گذاشته شده دارای زیان است، ولی در عین حال برای قبول شدن در آن مناقصه قیمت نازلتری را قبول می کند و پس از قبول شدن، ضرر حاصله را از راه انتخاب مصالح نامرغوب جبران می کند به گونه ای که سودی هم نصیب او می شود، آیا ضامن ما به التفاوت مصالح مرغوب و نامرغوب است یا نه؟

جواب: بلی ضامن است.

مسئله ۱۹: اگر سرپرست صغیر، املاک وی را برابر مصلحت اجاره دهد و بعد معلوم شود در تشخیص مصلحت اشتباه کرده، آیا ضامن خسارت‌های وارد است یا نه؟

جواب:

اگر در احراز مصلحت کوتاهی نکرده باشد ضامن نیست.

مسئله ۲۰: اگر در معاملاتی مانند خرید و فروش و اجاره که می‌توان به طور فضولی آن را انجام داد، کسی منزلی را به طور فضولی اجاره داده و پیش از اجازه مالک، آن را به تصرف اجاره کننده دهد و مالک به اجاره راضی نشود، آیا خسارتهای واردہ تا زمان تخلیه به عهده اجاره دهنده است؟

جواب: مستأجر حکم غاصب را دارد، ولی قرار ضمان به عهده عاقد فضولی است که در صورت غرور، مستأجر به او مراجعه می‌کند.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۱

مسئله ۲۱: اگر در هر یک از کشورهای اسلامی کسی را به عنوان سرپرست صغیر یا مجنون و یا محجور تعیین کنند و او برای شرعی بودن تصرفات خود به فقیه جامع الشرائط مراجعه نکند، آیا تصرفات او در اموال آنان ضمان آور است یا نه؟

جواب: اگر از طرف حاکم شرع جامع الشرائط یا نماینده او که مأذون در تعیین قیم (سرپرست) است، تعیین نشده باشد، ضامن است. مگر اینکه دسترسی به حاکم شرع نبوده و از طرف عدول مؤمنین تعیین شده باشد.

مسئله ۲۲: اگر کسی منزل یا مغازه ای را اجاره کند و هنگام قرارداد، مالک اجازه واگذاری ملک را به شخص ثالث بدهد، آیا اگر اجاره کننده ملک مزبور را طبق نظریه کارشناس رسمی به قیمتی بیش از مال الاجاره، اجاره دهد نسبت به مازاد ضامن است یا نه؟

جواب: در مانند مغازه و خانه، اگر مستأجر کاری از قبیل تعمیر و سفید کاری که موجب مرغوب تر شدن مورد اجاره است انجام نداده باشد، نمی‌تواند به بیشتر از مبلغی که اجاره کرده اجاره دهد و در این فرض احکام

بطلان اجاره بر آن مترتب می شود و مسئله ضمان در این مورد جاری نیست.

مسئله ۲۳: بسیاری از مستخدمین ادارات دولتی در خارج از وقت

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۲

اداری به شغل دوم اشتغال دارند، حال اگر شغل دوم موجب وارد آمدن خسارت - هرچند نامرئی - به شغل اول باشد، آیا با وجود این که حقوق شغل اول کفاف هزینه وی را ندهد، هنوز هم در قبال کارفرمای اول ضامن هستند یا خیر؟

جواب: اگر از مقدار تعهیدش کمتر کار کند، به همان نسبت از حقوق او کاسته می شود و اگر حقوق کامل بگیرد ما به التفاوت را ضامن است.

مسئله ۲۴: اگر کسی را برای مدت معین و کار معین اجیر کنیم و پیش از انقضاء مدت، کار به اتمام برسد و اجیر هم حاضر به اقاله نسبت به بقیه مدت نباشد، آیا کارفرما ضامن اجرت کل مدت تعیین شده می باشد یا نسبت به بقیه مدت ضامن نیست؟

جواب: اگر در برابر اجرت تعیین شده اجیر شده باشد که مثلاً لباس معینی را در طول یک روز بدوزد و او در نصف روز کار را تمام کند، استحقاق تمام اجرت را دارد و کارفرما نسبت به وقت باقی مانده حقیقی ندارد و ضامن هم نیست، و اگر اجیر شده یک روز برای او خیاطی کند، باید بدون تغیریط وقت، تمام روز تعیین شده را برای او خیاطی کند و چنانچه کارفرما کمتر از مقدار تعیین شده، کار در اختیار او قرار دهد تمام دستمزد تعیین شده را بدھکار است، ولی اگر اجیر شده که عمل معینی

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۳

را در تمام مدت معین انجام دهد،

مانند این که اجیر شده یک پیراهن را در بیست دقیقه بدوزد، چنانچه در کمتر از آن مدت بدوزد، در قبال کاری که انجام داده بستانکار نبوده و کارفرما نیز ضامن نیست.

مسئله ۲۵: کارخانجات، شرکتها و مؤسسات دولتی و غیر دولتی که افراد متخصص را به خاطر تخصص آنان استخدام می‌کنند و حقوق و مزایای آنها را بر مبنای تخصص آنها تعیین می‌کنند اگر زمانی به علت نداشتن کار تخصصی حق تخصص آنها را ندهند، آیا کارفرما یا مسئول شرکت و اداره ضامن خواهد بود؟

جواب: بستگی به چگونگی قرار داد، دارد و توضیح آن در جواب پرسش «۲۴» گذشت.

مسئله ۲۶: اگر چیزی را بالاتر یا پائین تر از قیمت واقعی اجاره دهنده و پس از مدتی معلوم شود اجاره به دلیلی باطل بوده، آیا طرفین (اجاره دهنده و اجاره کننده) ما به التفاوت را تا حد متعارف در حق دیگری ضامنند یا به نحو مصالحه مشکل قابل حل است؟

جواب: مستأجر، مال الاجاره متعارف مدت تصریف را در حق مالک ضامن است هر چند نسبت بما زاد احوط تصالح است.

مسئله ۲۷: اگر اجاره کننده در محافظت از متعلق اجاره کوتاهی

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۴

نکرده و در استفاده از آن نیز زیاده روی نداشته باشد و در عین حال تلف شود یا به سرقت برود، آیا اجاره کننده ضامن عین یا قیمت آن خواهد بود و یا چون دست او امانی بوده ضامن نیست؟

جواب: ضامن نیست.

مسئله ۲۸: اگر وسیله نقلیه ای را برای حمل مقدار معینی بار یا تعداد معینی مسافر اجاره کند ولی عملابیش از آن را حمل کند، آیا در صورتی هم که خسارتی به وسیله نقلیه

وارد نشود، ضامن است؟

جواب: علاوه بر کرایه تعیین شده، کرایه افراد یا بار اضافی را ضامن می باشد.

مسئله ۲۹: اگر وسیله نقلیه ای را برای حمل وسائل خود اجاره کند و بر اثر حمل بار بیش از ظرفیت، موجب شود خسارتنی به وسیله نقلیه وارد شود، حال اگر برای ترمیم خسارت از قطعه یدکی غیر اصلی (نامرغوب) استفاده کند، آیا اگر قطعه یدکی پیشین اصلی بوده، مستأجر ضامن ما به التفاوت مرغوب و نامرغوب است یا ضامن بهای قطعه مرغوب است؟

جواب: اگر بین مالک و مستأجر تراضی حاصل نشود، باید مثل یا بهای قطعه تلف شده را بدهد و قطعه یدکی غیر مرغوب مال خود اوست، ولی اگر قطعه اصلی تلف نشده و هنوز قابل

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۵

استفاده است و کسری قیمت پیدا کرده، مستأجر کسری قیمت را ضامن است.

مسئله ۳۰: در مواردی که اجاره بنا به دلایلی باطل بوده، آیا ضمانتی بر یکی از طرفین آمده یا نه؟

جواب: در صورت انکشاف بطلان اجاره، اگر مستأجر مورد اجاره را تحويل نگرفته باشد چیزی بدهکار نیست، و اگر آن را تحويل گرفته اجاره بهای متعارف مدت تصرف را در حق مالک ضامن است.

مسئله ۳۱: اگر مقداری از ملک مورد اجاره بر اثر زلزله یا طوفان از استفاده بیفتند، آیا مالک ضامن ترمیم است یا اجاره باطل می شود و کسی ضامن نیست؟

جواب: مالک ملزم به ترمیم نیست و اجاره به همان نسبت باطل می شود و مستأجر به علت تجزیه مورد اجاره اختیار فسخ دارد.

مسئله ۳۲: اگر کسی چیزی را به بیش از قیمت متعارف اجاره کند و دیگری آن را از وی غصب کند، آیا غاصب

اجاره بهای متعارف را ضامن است یا اجاره بهائی را که مستأجر به مالک داده؟

جواب: غاصب ضامن اجاره بهای متعارف است.

مسئله ۳۳: کسی که از سوی کارفرما وکیل شده تا برای کارهای

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۶

روزانه او افراد را اجیر کند، اگر هر فرد را به کمتر از دستمزد متعارف استخدام کند و ما به التفاوت را برای خود بردارد ضامن است یا نه؟

جواب: بلی ضامن است.

مسئله ۳۴: نقاشی که اجیر شده اتومبیل یا ساختمانی را با رنگ مخصوص رنگ آمیزی کند، اگر بر خلاف قرارداد از نوع رنگ دیگر استفاده کند و دستمزد و بهای رنگ را با مالک حساب کند، آیا اجیر ضامن ما به التفاوت قیمت رنگ است یا ضامن اجرت و بهای رنگ؟

جواب: اجیر نه استحقاق بهای رنگ و نه استحقاق دستمزد کار خود را دارد و هر مبلغی حساب کرده باشد تمام آن را ضامن است مگر این که با کارفرما تراضی (مصالحه) کند.

مسئله ۳۵: معماری که در کار خود مهارت داشته، اگر کاری را کنترات کند و کلیه وسائل و ابزار حتی داربست به عهده خود او باشد و پس از شروع به کار بر اثر فرسودگی داربست کارگری جان ببازد، آیا ضمان آن به عهده معمار است یا صاحب کار؟

جواب: در فرض سؤال صاحب کار ضامن نیست و نسبت به معمار نیز موارد مختلف است، اگر معمار تقصیر و کوتاهی کرده به نحوی که سقوط کارگر مستند به معمار باشد، معمار ضامن

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۷

است و گرنه معمار هم ضامن نیست.

مسئله ۳۶: کسی که به عنوان استاد بنا و معمار معروف است و معمولاً کارهای

روزمزد یا مقاطعه ای می پذیرد، اگر کاری را به وی واگذار کنند و در پایان کار قسمتی از ساختمان بر اثر مایل بودن دیوار به چپ یا راست خراب شود، آیا ضمانت مصالح و دستمزد کار انجام شده به عهده اوست یا هزینه خراب کردن باقیمانده و حمل آوارها و ساختن مجدد آن؟

جواب: اگر کار مقاطعه بوده و مدتی که موظف بوده در آن مدت کار را تحویل دهد پایان نیافته، باید دیوار را خراب کند و طبق قرارداد بنا کند و اگر مدت آن پایان یافته و یا کار روزمزد بوده استحقاق اجرت ندارد و هر خساره‌ی که از ناحیه او وارد شده ضامن است.

مسئله ۳۷: بسیار دیده شده موزائیک کار هنگام دوغابه دادن موزائیکها بر اثر بی توجهی، راه فاصلابها را پر می کند که باز نمودن آن نیاز به کنده کاری و تعویض لوله و اتصالات دارد، آیا ضمانت مخارج آن به عهده بناست یا کسانی که این کار را انجام داده اند؟

جواب: به عهده مباشر است.

مسئله ۳۸: مقتني (چاه کنی) که به طور مقاطعه برای حفر چاه اجیر

استفتاءات مسائل ضمانت، ص: ۲۸

شده و تأمین کلیه وسایل از قبیل چرخ، طناب، وسایل دم زدائی و غیره به عهده خود او بوده و در حین کار دچار سانحه ای مانند پاره شدن طناب، دم گرفتگی و غیره شود و جان خود را از دست بدهد، آیا ضمانت آن به عهده کارفرما است (خصوصا که او از امر چاه کنی هیچ اطلاعی نداشته و در هنگام سانحه نیز حضور نداشته است)؟

جواب: در فرض سؤال صاحب کار ضامن نیست.

مسئله ۳۹: مقتني که برای حفر چاه در ملک شخصی اجیر

شده است، اگر در غیر وقت کاری (شب یا ایام تعطیلی) کسی درون آن بیفتد، آیا ضمانت خسارت وارد به عهده مقنی است یا مالک زمین و یا ضمانتی به عهده هیچ کس نیست؟

جواب: اگر شخص خسارت دیده بدون اجازه مالک وارد شده باشد، هیچ کس ضامن نیست، ولی اگر با اجازه وارد شده، موارد مختلف است و حکم دادر صدق غرور و عدم غرور می باشد.

مسئله ۴۰: در مواردی که برخی وسائل ایمنی کارگاه از استفاده ساقط شده و کارفرما (مالک کارگاه) در تهیه آن کوتاهی کند و بر اثر این گونه سهل انگاری ها، خسارت جانی یا مالی یکی از کارگاه وارد شود، آیا ضمانت آن به عهده کارفرماست یا به عهده

استفتاءات مسائل ضمانت، ص: ۲۹

مصدوم که با نبود وسائل ایمنی شروع به کار کرده است؟

جواب: اگر کارگر با این که می دانسته نیاز به وسائل ایمنی دارد، با اختیار خود بدون وسائل ایمنی شروع به کار کرده باشد، کارفرما ضامن نیست ولی اگر از طرف کارفرما مغور شده باشد، کارفرما ضامن است.

مسئله ۴۱: فردی که مهارت در سر بریدن نداشت، اگر گوسفند دیگری را سر ببرد و بر اثر عدم اطلاع، ذیحه به نحوی واجد شرایط نباشد، آیا قیمت آن را ضامن است؟

جواب: بلی ضامن است.

مسئله ۴۲: اگر قصابی که در کار خود مهارت داشته قبول کند گوسفند دیگری را سر ببرد و اتفاقاً پس از کشتن معلوم شود ذیحه به نحوی واجد شرایط نبوده و حیوان حرام شده، آیا قصاب ضامن است؟

جواب: بلی ضامن است.

مسئله ۴۳: اگر فردی را مأمور جمع آوری و تصحیح کتاب کنند و مأمور نیز تا اوّلین مرحله چاپ

آن را دنبال کند ولی آمر هنگام چاپ از ادامه کار پشیمان شده صاحب کار را نیز منصرف کند، آیا آمر ضامن خسارتنی است که به عامل وارد شده یا صاحب کار؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۳۰

جواب: هر کس عامل را اجیر کرده باشد دستمزد را به او بدهکار است، آمر نیز اگر از طرف صاحب کار وکیل شده باشد، حق مطالبه دستمزد را از او دارد، بلی اگر وکیل به عامل گفته باشد که من وکیل هستم شما را برای موکل خود اجیر نمایم، در این فرض عامل حق مطالبه دستمزد خود را از وکیل ندارد.

مسئله ۴۴: اگر فردی را برای جمع آوری و تنظیم کتاب با این شرط که اجرت، پس از چاپ به عنوان حق التأليف پرداخت می شود، مأمور کنند و هنگام چاپ از سوی مقامات جلوگیری شود، ضمان خسارتنی که به عامل رسیده به عهده کیست؟

جواب: برفرض این که اجاره از جهات دیگر صحیح باشد، از جهت جهالت زمان پرداخت اجرت، اجاره باطل است و کارفرما ضامن اجرت المثل خواهد بود.

مسئله ۴۵: کارگری که با یک قرارداد یک یا چندساله، در زمین کشاورزی به طور روزمزد کارگری کرده و حقوق خود را برابر قرارداد دریافت کرده است، اگر پس از پایان قرارداد حاضر به ترک محل کار نشود و ایجاد مزاحمت کند تا این که کارفرما ناچار به پرداخت مبلغی به وی شود، آیا او ضامن وجه دریافتی است یا خیر؟

جواب: اگر صاحب کار آن مبلغ را با رضایت خود ندهد، گیرنده

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۳۱

ضامن است.

مسئله ۴۶: اگر وجهی را که در مسئله ۴۵ گفته شد با تأیید

یا اجبار اداره بیمه یا اداره کار بگیرد چه حکمی دارد؟

جواب: حکم مسئله ۴۵ را دارد و تأیید یا اجبار اداره کار یا بیمه اثری ندارد.

مسئله ۴۷: کارگری که به عنوان جوشکاری اسکلت فلزی اجیر شده و با اختیار خود در ارتفاع سه تا ده متری و گاهی بیشتر به جوشکاری می پردازد و با اختیار خود فاصله دو ستون را از روی یک تیر آهن ۱۶، ۱۸ یا ۲۰ می پیماید، اگر سقوط کند و خسارت جانی پیش آید، ضمان آن به عهده صاحب کار است یا آهنگری که او را اجیر کرده؟

جواب: به عهده کسی نیست.

مسئله ۴۸: اگر وسایل اینمی طبق مقررات دولتی در کارخانه یا کارگاه وجود داشته باشد و در عین حال کارگر خسارت بیند یا فوت کند، آیا ضمان آن به عهده کارفرماست؟

جواب: اگر خسارت یا فوت مستند به صاحب کار (کارفرما) نباشد ضامن نیست.

مسئله ۴۹: کارگری که برای چیدن میوه اجیر شده، اگر به میل خود

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۳۲

روی درختهای مرتفع؛ مانند درخت گردو برود و بر اثر بی توجهی سقوط کند، آیا ضمان آن به عهده کارفرماست؟

جواب: در فرض سؤال کارفرما ضامن نیست.

مسئله ۵۰: کارگری که در کارهای مقاطعه ای به عنوان روزمزد کار می کند، اگر بر اثر سانحه ای مانند خراب شدن دیوار، یا پرتاب شدن از روی دیوار بمیرد، آیا ضمان آن به عهده مقاطعه کار است یا کارفرما و یا مالک؟

جواب: در مورد سقوط از روی دیوار اگر خودش سقوط کرده و سقوط او به کسی مستند نبوده، هیچ کس ضامن نیست و در مورد خراب شدن دیوار اگر خراب شدن دیوار مستند به تقصیر و کوتاهی

کسی نباشد باز هم کسی مقصّیر نیست و گرّنه مقصّر ضامن است، و در صورت اختلاف موضوعی باید به قاضی صالح مراجعه کنند.

مسئله ۵۱: کارگری که به طور شیفتی شب و روز کار می کند، اگر هنگام رفتن در شب به وسیله سرویس به کارخانه برود و آخر شیفت که طبق معمول شخصا مراجعه می کرده، به متزل مراجعت نکند و بمیرد، آیا راننده ای که او را در شب سوار کرده ضامن دیه اوست؟

جواب: اگر راننده او را سالم به کارخانه (محل کار) رسانده باشد

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۳۳

ضامن نیست.

مسئله ۵۲: کارگری که اجیر شده باری را با پشت گرفتن یا با چرخ دستی جابجا کند، اگر هنگام نقل و انتقال با کسی برخورد کند و خسارت مالی یا جانی بیار آورد، ضمان آن بر خود اوست یا بر عاقله؟

جواب: خسارت‌های مالی کارگر به عهده خود اوست، و خسارت‌های جانی اگر خطای مخصوص بوده و دیه آن از یک بیستم دیه کامله کمتر نبوده و با بینه ثابت شده باشد، به عهده عاقله او می باشد و در غیر این صورت به عهده خود اوست.

مسئله ۵۳: اگر با زنی که برای شیر دادن طفل اجیر شده، شرط کنند کودک را از متزل سرپرست او خارج نکند و او نیز به شرط عمل کند و در عین حال نوزاد در غیاب سرپرست خود بمیرد، آیا دایه ضامن دیه کودک است یا نه؟

جواب: اگر در حفظ او تقصیر و کوتاهی نکرده باشد ضامن نیست.

مسئله ۵۴: زنی که برای شیر دادن اجیر شده اگر هنگام شیر دادن دراز کش کرده و کودک را شیر دهد و خوابش ببرد به طوری که کودک

زیر سینه او خفه شود، آیا ضامن خونبهای کودک است؟

اگر ضامن است و مالی ندارد ضمان به عهده کیست؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۳۴

جواب: اگر از جهت فقر و احتیاج اجیر شده، دیه به عهده عاقله اوست و در غیر این فرض احتیاط مصالحه با عاقله اوست و اگر به هیچ وجه ممکن نباشد دیه به عهده عاقله اوست و نیازی به مصالحه نیست.

مسئله ۵۵: زنی که برای شیر دادن اجیر شده، اگر نوزاد را برای شیر دادن به همراه خود ببرد و پس از مدتی مدعی شود کودک به مرض خدایی مرده است، آیا ادعای او مسموع است یا زن ضامن دیه نوزاد است؟

جواب: در صورتی که زن متهم باشد، سرپرست نوزاد حق قسم دادن او را نزد قاضی شرع دارد.

مسئله ۵۶: زنی که برای شیر دادن اجیر شده اگر احساس کند شیر او کودک را سیر نمی کند، آیا اگر او را با چیزهای دیگری غیر از شیر خود سیر کند، ضامن وجوهی است که از بابت شیر دادن گرفته یا فقط گناهکار است؟

جواب: اگر از طرف سرپرست کودک مجاز نبوده، نسبت به غذایی که داده گناهکار است و حق مطالبه دستمزد و پول غذا را ندارد، و اگر اجرت شیر کامل را گرفته باشد به نسبت مقداری که کمتر شیر داده ضامن است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۳۵

مسئله ۵۷: خیاطی که برای دوختن لباس، پارچه های متقاضیان را در مغازه خود نگهداری کرده، آیا اگر مغازه او مورد دستبرد سارق یا طعمه حريق قرار گرفته باشد، خیاط ضامن است یا چون دست او دست امانی بوده ضامن نیست؟

جواب: اگر در حفظ آنها تقصیر و

کوتاهی نکرده و سبب حریق را هم بوجود نیاورده باشد ضامن نیست.

مسئله ۵۸: اگر مستخدم اداره ای را در شب به عنوان انجام کاری از منزل به اداره ببرند و پس از انجام کار، شخصا حاضر نشود او را به منزل بازگرداند و خود به منزل بازگردد و در بین راه تلف شود، آیا ضمان دیه وی به عهده فردی است که او را به اداره برد؟

جواب: با فرض این که خود حاضر به بازگرداندن نشده، کسی که او را از منزل برده ضامن نیست.

ضمان نسبت به اخلال در صنایع ملی

مسئله ۵۹: در ماده یکم از قانون مجازات اخلالگران در صنایع ملی آمده است: «هر کس عمدا و به قصد سوء، هر یک از واحدهای عمده شرکت ملی ذوب آهن، شرکت ماشین سازی اراک،

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۳۶

تبیریز، شرکت آلومینیوم ایران، مس سرچشمه و ... یا واحدهای تابع آن را از قبیل کارخانه ها، کوره ها، معادن یا خطوط لوله یا ابنيه ادارات و ... را آتش بزنند و یا به هر وسیله دیگر منهدم نمایند به حبس از ۵ تا ۱۵ سال محکوم خواهد شد» ولی در این قانون متعرض جبران خسارتهای واردہ به ملت نشده، آیا عامل نسبت به آن نیز ضامن است؟ اگر بلی، آیا حاکم می تواند ضمن حکم زندان او را به پرداخت خسارت نیز محکوم نماید؟

جواب: ضمان آنها واضح است و نیازی به تصویب قانون ندارد و در خصوص تبصره های قانون باید به متن مراجعه شود.

مسئله ۶۰: در ذیل همان ماده یکم از قانون مجازات اخلالگران در صنایع آمده است: «... در صورتی که هر یک از جرائم مذکور منتهی به قتل نفس شود، مرتکب به اعدام محکوم

می گردد» در این قسمت از ماده که از مصوبات سال ۵۳ (قبل از پیروزی انقلاب) می باشد متعرض دیه جانباخته نگردیده، آیا در این مورد ضمان دیه نیز به عهده جانی است؟

جواب: موارد مختلف است، اگر قتل عمد ثابت شود مجازات قاتل قصاص است و بدون مصالحه با اولیای دم دیه ندارد، و اگر قتل شبه عمد باشد قاتل دیه مقتول را به اولیای او بدهکار است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۳۷

مسئله ۶۱: اگر کار خرابکار منجر به تعطیل کار شود و از این بابت خسارت‌هایی متوجه افراد یا بیت المال مسلمین شود و یا خرابکار با تبانی یا کمک دیگری مرتكب جنایت شود، آیا ضمان به عهده همگی آنها است یا ضمانی در کار نیست؟

جواب: خسارت به هر کس مستند باشد، ضامن است.

مسئله ۶۲: افرادی که به عنوان اخلال در نظم عمومی موجب وارد شدن خسارت عمدی به مردم می شوند و قدرت پرداخت آن را ندارند، ضمان خسارت به عهده کیست و چگونه می توان استیفاء نمود؟

جواب: حکم دیون (بدهکاریهای) دیگر را دارد که به عهده افراد دیگر نیست.

ضمان در ارتش

مسئله ۶۳: آیا خسارت‌هایی که در جنگ پیشامد می کند و مستند به شخص خاصی نیست، ضمان آور است یا نه؟ اگر هست به عهده کیست؟

جواب: اگر دفاع از حریم اسلام طبق تشخیص حاکم شرع جامع الشرائط متوقف بر آن باشد و از دستور او تخطی نشده باشد،

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۳۸

افراد جبهه ضامن نیستند و جبران خسارت از بیت المال بستگی به نظر حاکم شرعی که دستور داده است دارد، و در غیر این فرض به هر کس مستند باشد ضامن است.

مسئله ۶۴: در مواردی که دشمن

در مقابل نیروهای اسلام از تعدادی از مسلمانان استفاده نموده و آنها را سپر قرار دهد و نیروهای اسلام برای نابودی دشمن ناگزیر از هدف قرار دادن مسلمانان شوند، ضمان خونبهای آنان به عهده کیست؟

جواب: اگر دفاع از حریم مقدس اسلام متوقف بر آن باشد و طبق دستور حاکم شرع جامع الشرائط چنین عملی را انجام داده باشنند، دیه آنها بر بیت المال است.

مسئله ۶۵: اگر کشور اسلامی از باب «من سمع رجلا ینادی یا للملئین ...» سربازهای خود را با علم به این که استکبار جهانی جلوگیری می کند، به یاری مسلمانان کشورهای دیگر بفرستد و تعدادی از آنها کشته شوند، چه کسی ضامن خونبهای آنها خواهد بود؟

جواب: اگر دولتها با هم دیگر معاهده داشته باشند و طبق معاهده خونبهای شهدا را پرداخت کنند، موضوع سؤال منتفی است و در غیر این صورت اگر دفاع بر مقتول واجب نبوده، اعزام کننده ضامن است و اگر دفاع بر او واجب بوده، کسی ضامن نیست

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۳۹

ولی ارفاق سزاوار است.

مسئله ۶۶: اگر به تعدادی از سپاهیان اسلام مأموریت داده شود و آنها هنگام انجام مأموریت بر اثر آتش گرفتن خود رو، رفتن روی مین و مانند آن که از اختیار راننده خارج است و مستند به او نیست خسارت مالی یا جانی بینند، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: اگر طبق مقررات مشروعه اعزام شده باشند، تابع مقررات است و در غیر این فرض مسبب ضامن است.

مسئله ۶۷: اگر فرمانده، یک یا چند تن از افراد تحت امر خود را مأمور به عمل انتشاری کند و این مأموریت موفقیت آمیز باشد و معلوم شود فرمانده در تشخیص خود

اشتباه نکرده، آیا چه کسی خونبهای کشته شدگان در آن عملیات انتحاری را ضامن است؟

جواب: اگر طبق مقررات مشروعه فرمان داده باشد، تابع مقررات است و در غیر این فرض اطاعت از فرمانده جایز نبوده و ضمان ثابت نیست، و بر فرض جواز، فرمانده ضامن است.

مسئله ۶۸: اگر فرمانده به عمل انتحاری، فرمان دهد و پس از عملیات معلوم شود فرمانده در تشخیص خود اشتباه کرده، ضمان خونبهای شهدای آن عملیات به عهده کیست؟

جواب: اطاعت از فرمانده جایز نبوده و ضمان ثابت نیست و بر

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۴۰

فرض جواز یا اجبار، فرمانده ضامن است.

مسئله ۶۹: در حمله های پشتیبانی هوایی که به عهده نیروی هوایی است، اگر خلبان به اشتباه نیروهای اسلام (خودی) را هدف قرار دهد، ضمان خسارت‌های جانی به عهده کیست؟

جواب: ظاهرا به عهده عاقله خلبان است، مگر این که دولت مقررات ارفاوی داشته باشد که متحمل خسارت این گونه اشتباهات شود، یا خلبان عاقله نداشته و یا نتوانند از عهده خسارت برآیند که در این سه صورت ضمان به عهده دولت (بیت المال) است.

مسئله ۷۰: افرادی که در مأموریتهای نظامی مورد حمله دشمن، اصابت تیر دشمن و یا گرفتار کمین های دشمن شده و کشته یا مغلول می گردند، ضمان خونبهای آنها به عهده کیست؟

جواب: مباشر در قتل یا جرح ضامن است، و اگر مقتول یا مجروح به نحوی مسلوب الاختیار بوده که قتل یا جرح مستند به آمر باشد، آمر نیز ضامن است و جبران آن از بیت المال تابع مقررات می باشد.

مسئله ۷۱: ضمان خسارت‌هایی که بر اثر حمله های هوایی دشمن به شهرها در کشور اسلامی بر مردم وارد می شود،

به عهده کیست؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۴۱

جواب: حمله کنندگان ضامن هستند ولی اگر مسلوب الاختیار باشند آمر نیز ضامن است.

مسئله ۷۲: اگر برای از بین بردن پناهگاه دشمن ناگزیر از نابود کردن درختها، جنگلها و بیشه زارهای یک منطقه شویم، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: حکم سؤال ۶۳ را دارد.

مسئله ۷۳: سربازی که در سربازخانه تحت امر مسئول آموزش تعلیم می بیند، اگر بر اثر افراطکاری تعلیم دهنده؛ مانند پریدن از ارتفاع زیاد، عبور از آب سرد و ... خسارت‌هایی متوجه او شود، ضمان آن به عهده دولت است یا مسئول آموزش؟

جواب: اگر مسئول آموزش او را مجبور بر فوق مقررات مشروعه کند، مجبور کننده ضامن است و در غیر این فرض کسی ضامن نیست، ولی اگر در حال انجام وظیفه بدون تقسیر آسیب دیده باشد، طبق مقررات هزینه درمان را دولت متحمل می شود.

مسئله ۷۴: اگر مربی آموزش‌های نظامی به عنوان چابک کردن و نیرومند نمودن سربازهای تحت امر خود، در شب و هنگامی که همه آنها در خواب هستند، با شلیک کردن تیرهای مشقی و ایجاد صدای مهیب در محیط در بسته، موجب روانی شدن یا بیماری دیگر بعضی از آنها شود، ضمان آن به عهده مربی است یا دولت؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۴۲

است یا دولت؟

جواب: اگر عمل مربی معرضیت برای بروز بیماری نداشته و بیماری اتفاقی بوده، کسی ضامن نیست، و اگر معرضیت داشته به هر کس مستند باشد ضامن است، مگر این که طبق دستور حاکم شرع جامع الشرائط و بدون تخطی از دستور او عمل کرده باشد که در این فرض جبران آن از بیت المال تابع مقررات است.

مسئله ۷۵: سرباز مسلمانی که از کشور

به اصطلاح اسلامی به جبهه مبارزه با کفر اعزام شده، اگر کشته شود با توجه به این که حاکمیت آن کشور مشروع نبوده، ضمان خونبهای او بر شخص حاکم است یا بر بیت المال مسلمین؟

جواب: اگر دولتها با هم دیگر معاهدہ داشته باشند و برابر معاهدہ خونبهای او را پرداخت کنند، موضوع سؤال منتفی است و گرنه چنانچه دفاع بر مقتول واجب نبوده، اعزام کننده ضامن است و اگر دفاع بر او واجب بوده، کسی ضامن نیست ولی ارافق سزاوار است.

مسأله ۷۶: اگر دشمنان اسلام برای نفوذ به مملکت اسلامی از روستاهای و مناطق مسلمان نشین به عنوان سنگر استفاده نمایند به گونه ای که نابودی آنان جز با قلع و قمع نمودن آن مناطق میسر

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۴۳

نبشد، در این صورت ضمان اموال و خونبهای مردم به عهده کیست؟

جواب: حکم سؤال «۶۳» را دارد.

مسأله ۷۷: اگر بر اثر آزمایشها یی که ارتش در مورد کاربرد جنگ افزارهای خود در اراضی مواد و غیره انجام می دهد خسارت‌هایی از قبیل ریزش و مسدود شدن قنوات و یا ایجاد ارتعاشاتی که موجب زلزله و تخریب منازل و تلف شدن اموال و نفوس می شود پیش آید، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: اگر از طرف حاکم شرع جامع الشرائط در انجام چنین آزمایشها یی مجاز باشند و از حد مجاز تجاوز نکرده باشند، خسارت از بیت المال جبران می شود و در غیر این صورت ضمان به عهده عاملین و مسببین است.

مسأله ۷۸: مواردی که ضد انقلاب بر اثر ضدیت با نظام دست به تخریب زده و موجب اتلاف اموال اشخاص شده باشد و عامل یا عاملین شناخته نباشند، ضمان خسارت‌های واردہ به عهده کیست؟

جواب:

ضمان به عهده عاملین است و شناخته نشدن آنان موجب سقوط ضمان آنها نیست.

مسئله ۷۹: سربازی که مأمور رسید گی به اسطلبل بوده، اگر بر اثر

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۴۴

حمله یکی از اسبها فوت کند، ضمان دیه او به عهده چه کسی است؟

جواب: اگر طبق مقررات مشروعه اعزام به اسطلبل شده باشد، تابع مقررات است و گرنه مسبب ضامن است.

ضمان در اطلاع گیری از اشخاص

مسئله ۸۰: کسی که هیچ گونه وابستگی گروهی نداشته و عملاً هم نسبت به حکومت اسلامی که به رهبری فقیه جامع الشرائط و خواست مردم برپا شده، بدینی و فعالیت منحرفانه و تخریب گرانه نداشته، ولی در موارد مختلف فقط جکها و بذله گویی های دیگران را بازگو می کرده، اگر کسی علیه وی گزارش دهد و مقامات قضایی او را مجازات کنند، آیا ضمان خسارتهای واردہ به عهده گزارش دهنده است؟

جواب: گزارش دهنده ضامن نیست، ولی اگر مجازات دهنده کان بدون احراز سوء نیت در مواردی که احتیاج به احراز سوء نیت است، وی را مجازات کنند و خسارت جانی و یا مالی وارد شود، ضامن هستند.

مسئله ۸۱: اگر فردی بر اثر کدورت با شخص دیگر علیه وی

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۴۵

گزارش کذب دهد و مسئولین قضایی به صرف اعتماد به گزارش دهنده، آن شخص را مجازات کنند، آیا ضمان خسارت واردہ به عهده گزارش دهنده است یا مقامات قضایی؟

جواب: اگر مجازات کننده بدون دستور حاکم شرع جامع الشرائط مجازات کرده باشد، ضامن است و گزارش دهنده نیز تعزیر می شود.

مسئله ۸۲: اگر گزارشی علیه فرد یا افراد به آگاهی یا هر ارگان و اداره دیگر داده شود و آنها هنگام تحقیق، متهم را تحت فشار بگذارند تا این که

او متوجه شود آنها علیه فلان فرد اعتراف می خواهند و بر اثر ترس اعتراف کند و از این بابت خسارتی به شخص ثالث وارد شود، آیا ضمانت آن به عهده اعتراف کننده است یا اعتراف گیرنده؟

جواب: در صورتی که سبب اقوی از مباشر باشد، ضمانت خسارت مالی به عهده سبب و گرنه به عهده مباشر است، پس هر کس به آن شخص خسارت وارد کرده ضامن است.

مسئله ۸۳: اگر علیه فردی گزارش داده شود و مأمورین مربوطه شبانه اقدام به دستگیری وی نمایند و هنگام انتقال به اداره مربوطه بمیرد، آیا انتقال دهنده گان ضامن خونهای او هستند یا نه؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۴۶

جواب: اگر بازرسی منازل و دستگیری افراد طبق دستور حاکم شرع جامع الشرائط انجام شود و در کیفیت آن به هیچ وجه تخطی نشود، بعيد نیست ضمانت به عهده بیت المال باشد و در غیر این صورت به عهده انتقال دهنده است.

مسئله ۸۴: بنابراین که تجسس در امور داخلی مردم حرام باشد، اگر بر اثر تجسس حرام به جرمی مانند: زنا، لواط، شرب خمر و ... برخورد کنند و هنگام اجرای حدّ، خسارت جانی به متهم برسد، تجسس کننده ضامن است؟

جواب: اگر جرم نزد حاکم شرع جامع الشرائط ثابت شود و حدّ بر او جاری شود و هنگام اجرای حدّ از حد معمول تجاوز نکنند، کسی ضامن نیست، و در غیر این فرض اجرای حدّ جایز نیست و بر فرض وقوع، مجری حدّ ضامن است و گزارش دهنده ضامن نیست.

مسئله ۸۵: اگر مأمورین اداره آگاهی در ارتباط با مثلاً سرقت‌هایی که در شهر می شود، به فرد یا افرادی ظنین شوند و هنگام بازرسی منازل آنان بر

اثر ترس، بعضی از کسان متهم دچار سکته شوند و خسارت‌های جانی پیش آید، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: اگر بازرگانی منازل طبق دستور حاکم شرع جامع الشرائط انجام گیرد و در کیفیت آن نیز به هیچ وجه تخطی نشود،
بعید

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۴۷

نیست ضمان به عهده بیت المال باشد و در غیر این صورت به عهده بازرگان است.

مسئله ۸۶: در مواردی که مأمورین مربوطه باید برابر دستور دادستان یا حاکم شرع رفتار کنند، اگر برخلاف دستور یا بدون دستور عمل کنند و خسارتی پیش آید، گرچه مقصود نباشند ضامنند یا نه؟

جواب: بلی ضامن هستند.

ضمان در امامت

مسئله ۸۷: اگر چیزی را به عنوان امانت پذیرند و پیش از مسترد کردن آن متوجه شوند مسروقه و از آن فلان شخص است، آیا اگر مجدداً آن را به سارق مسترد کنند، خواه تلف شود یا نه، ضامن هستند؟

جواب: بلی ضامن می باشند.

مسئله ۸۸: صاحبان صنایع و حرف که مواد اولیه را (مانند چاپخانه که نوشته جات مؤلفین را برای چاپ، خیاط که پارچه را برای دوختن، زرگر که طلا-را برای ساختن و ...) از صاحبان آنان دریافت می کنند، اگر به سرقت برود یا در آتش سوزی نابود

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۴۸

شود، آیا صاحبان صنایع ضامن هستند یا نه؟

جواب: اگر در نگهداری آن تقصیر و کوتاهی نکرده باشند، ضامن نیستند.

مسئله ۸۹: در موارد متعددی مشاهده شده، منزل با تمام وسائل آن برای مدتی به همسایه‌ای که مورد اعتماد بوده سپرده شده و در همان مدت وسائل آن به سرقت رفته، یا به فرد امنی سپرده شده که شبها در آن بخوابد و از آن حفاظت

کند که بر اثر بی توجهی هنگام کشیدن سیگار به خواب رفته و آتش سوزی شده، آیا ضمانت اجناس تلف شده به عهده اوست؟

جواب: اگر متول به هیچ وجه در معرض سرقت یا آتش سوزی نبوده و آن شخص هم به هیچ وجه تقصیر و کوتاهی نکرده باشد، ضامن نیست و اگر کوتاهی کرده ضامن است.

مسئله ۹۰: اگر حفظ امانت نیاز به صرف هزینه داشته باشد و امانتدار متوجه تعیین هزینه آن نبوده و با امانت گذار شرط پرداخت هزینه نکرده باشد، آیا ضممان آن به عهده امانت گذار است؟

جواب: در صورت امکان باید از امانت گذار اجازه بگیرد و یا امانت را به او برگرداند، و در صورت عدم امکان باید به حکم شرع مراجعه کند، و اگر هیچ یک ممکن نباشد و به قصد رجوع

استفتاءات مسائل ضممان، ص: ۴۹

به امانت گذار متحمل هزینه شود، حق مطالبه هزینه را دارد و او نیز ضامن است و در غیر این فرض حق مطالبه ندارد و امانت گذار هم ضامن نیست.

مسئله ۹۱: فرد مورد اعتمادی، شخصی را به عنوان امین به دیگری معرفی کرده و او منزل با کلیه وسایل خود را به عنوان امانت به وی سپرده و پس از مراجعت معلوم شده کلیه وسایل وی توسط شخص معرفی شده به سرقت رفته و او به هیچ وجه در دسترس نیست، آیا معرفی کننده ای که مورد اعتماد بوده ضامن است؟

جواب: اگر معرفی کننده امین بودن و مورد وثوق بودن آن فرد را احراز کرده، ضامن نیست و گرنه ضامن است.

مسئله ۹۲: نوجوان نابالغ و ممیزی که ولی شرعی برای او تعیین نشده، در آمدهای روزانه خود را به عنوان امانت نزد شخص صالح و

مورد اعتمادی قرار داده و در موقع نیاز برای مصارف جاری مقدار لازمی از آن را از اماندار پس می‌گرفته و این امر تا پس از بلوغ او جریان داشته است، آیا از این بابت ضمانتی به عهده اماندار آمده؟

جواب: اماندار هر مقدار از امانت را پیش از بلوغ به امانت گذار داده و در دست او تلف شده ضامن است مگر این که پس از

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۵۰

بلوغ و رشد از او حلیت بگیرد، البته مبالغی را که امانت گذار از اماندار پس گرفته و صرف خوراک و پوشاش و مسکن خود کرده از این حکم مستثناست.

مسئله ۹۳: اگر امانت گذار بمیرد و دارای وارث کبیر و صغیر باشد و اماندار همه اموال را به یکی از ورثه کبیر بدهد، ضامن سهام دیگران و حداقل ضامن سهام صغار است؟

جواب: ضامن سهام دیگران است مگر این که تحويل گیرنده قیم شرعی صغار و وکیل کبار باشد که در این صورت اماندار ضامن نیست.

مسئله ۹۴: اگر امانت گذار بمیرد و کلیه ورثه او صغیر باشند چنانچه اماندار پیش از تعیین قیم شرعی اموال را تحويل همه ورثه دهد و مقداری از آن تلف شود، اماندار ضامن است؟

جواب: در سؤال فوق اماندار ضامن است.

مسئله ۹۵: اگر کسی چیزی را از طفل صغیری به عنوان امانت قبول کند و در عین این که صاحب آن را می‌شناسد به همان طفل پس دهد و تلف شود، ضامن است؟

جواب: بلی ضامن است.

مسئله ۹۶: امانداری که علائم مرگ را در خود مشاهده می‌کند

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۵۱

و به هیچ وجه دستری به صاحبان امانت، شخص مورد اعتماد و حاکم شرع

ندارد که امانت را به آنها بسپارد و اگر وصیت کند به وصیت او عمل نمی کند چه وظیفه ای دارد؟

جواب: باید وصیت کند و در صورت امکان افراد مورد اعتماد را شاهد بگیرد و اگر به وصیت او عمل نشود، هر کس در آن امانت تصرف کند ضامن است.

مسئله ۹۷: اگر بعضی از ورثه مقداری از اموال میت را نزد کسی امانت بگذارند و امانتدار نیز از جریان مطلع شود و در عین حال امانت را به امانت گذار تحويل دهد، ضامن سهمیه دیگران است؟

جواب: بدون اجازه سایرین حق پذیرفتن امانت را نداشته و در عین حال اگر تحويل یکی از ورثه دهد و او حق دیگران را ضایع کند امانتدار نیز ضامن است ولی قرار ضمان بر کسی است که آن را تحويل گرفته است؛ یعنی اگر صاحبان حق به کسی که تحويل گرفته مراجعه کنند، او حق مراجعه به امانتدار ندارد و اگر به امانتدار مراجعه کنند و حق خود را از او بگیرند او حق مراجعه به تحويل گیرنده را دارد.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۵۲

ضمان در امر به معروف و نهی از منکر

مسئله ۹۸: گروههای اسلامی که بدون رهبری فقیه جامع الشرائط اقدام به نهی از منکر می کنند و در این راه خسارتهایی به آنها وارد می شود، چه کسی ضامن خسارتهای واردہ خواهد بود؟

جواب: اگر کسی بدون استحقاق به آنها خسارت بزند، خسارت زننده ضامن است و در غیر این فرض کسی ضامن نیست.

مسئله ۹۹: اگر فردی را مأمور جلوگیری از گناه و فساد کنند و او هنگام عمل دستگیر شده و از این بابت خسارتهایی را متحمل شود، اگر مأمور کاملا به وظایف خود عمل کرده باشد، ضمان خسارتهای واردہ به

جواب: اگر به دستور حاکم شرع جامع الشرائط مأمور شده باشد، دستور دهنده ضامن نیست و در هر حال خسارت زننده ضامن است.

مسئله ۱۰۰: اگر برای جلوگیری از گناه، لازم باشد گناهکار را تعزیر کنند و با رعایت کامل امر به معروف و نهی از منکر، شخص گناهکار هنگام تعزیر بر اثر ترس فلچ شود یا بمیرد، ضمان دیه او به عهده کیست؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۵۳

جواب: اگر حاکم شرع جامع الشرائط دستور تعزیر داده باشد و از دستور او تخطی نشده باشد، کسی ضامن نیست.

مسئله ۱۰۱: اگر برای جلوگیری گناهکار گرچه به طور موقّت لازم باشد وسیله گناه او را خراب کنند، چنانچه وسیله گناه بین حلال و حرام مشترک باشد، ضمان آور است؟

جواب: اگر شرعاً مالیت داشته باشد موجب ضمان است.

مسئله ۱۰۲: اگر امر یا نهی کننده گمان کند می‌توان در مورد خاصی با تهدید، گناهکار را از گناه جلوگیری نماید ولی بر عکس تهدید وی موجب خسارتی به گناهکار شود، آیا وی ضامن است؟

جواب: اگر تمام شرایط و مراتب امر به معروف یا نهی از منکر را که در توضیح المسائل بیان شده رعایت کرده باشد، ضامن نیست.

مسئله ۱۰۳: آیا کسانی که به عنوان نهی از منکر خسارت‌های گوناگون به مردم وارد می‌کنند؛ مثلاً به صورت زنان بی‌حجاب اسید می‌پاشند، کراوات مردان را پاره می‌کنند و ... ضامن خسارت‌های وارد می‌باشند؟

جواب: کاری که باعث ضررها جانی و مالی شود، موجب ضمان است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۵۴

مسئله ۱۰۴: امر و نهی کنندگانی که در غیر ایران برای جلوگیری از منکرات اقدام می‌کنند و در نابود نمودن ریشه فساد (مانند قتل انور السادات) دستگیر و

اعدام می شوند، ضممان دیه آنها به عهده کیست، و آیا لازم است این گونه اعمال با نظر فقیه جامع الشرائط صورت پذیرد؟

جواب: ضممان دیه یا قصاص آنها به عهده قاتلین آنهاست، و اما از حیث نیاز به اذن حاکم شرع، موارد مختلف است و در مواردی که دفاع از اسلام و مسلمین و کشور اسلامی و حفظ نفس محترمه به تفصیلی که در باب دفاع ذکر شده، متوقف بر آن باشد و امر و نهی کننده شخصا موضوع را احراز کند، توقف بر اجازه حاکم شرع ندارد.

مسئله ۱۰۵: اگر پدر به عنوان امر به معروف یا نهی از منکر، فرزند خود را به نحوی کتک بزند که پوست بدن او قرمز، بنفش یا سیاه شود و یا شکستگی استخوان و نقص عضو پیدا کند، آیا پدر ضممان دیه آن است یا این کار نسبت به پدر ضممان آور نیست؟

جواب: ضامن است.

استفتاءات مسائل ضممان، ص: ۵۵

ضممان در اموالی که پیدا شده

مسئله ۱۰۶: اگر مال نشانه داری که قیمت آن از دو گرم و چهار صد و نوزده میلی گرم ($12/6$ نخود) نقره سکه دار کمتر باشد پیدا کنند و به عنوان تملک آن را بردارند و پس از تلف شدن عین آن، صاحبیش پیدا شود، آیا پیداکننده ضامن بهای آن خواهد بود، حکم مال بدون نشانی که قیمت آن کمتر از $2/419$ گرم نقره سکه دار است چیست؟

جواب: نشانه داشتن و نداشتن ملاک نیست، و هرگاه صاحب مال پیدا شود اگر عین مال موجود است، بنابر احتیاط باید عین آن را و اگر تلف شده عوض و یا قیمت آن را به صاحبیش پس داد.

مسئله ۱۰۷: اگر پیداکننده بدون اجازه حاکم شرع مالی

را که پیدا کرده از جانب صاحب‌ش صدقه دهد و بعداً کسی ادعای مالکیت آن را کند، صدقه دهنده ضامن آن خواهد بود؟

جواب: اگر مالکیت مدعی احراز شود و به صدقه هم راضی نشود، صدقه دهنده ضامن است.

مسئله ۱۰۸: طفل ممیزی که چیزی را پیدا کرده و به گمان این که چون آن را پیدا کرده از خود اوست، به منزل برده و مجدداً از

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۵۶

منزل بیرون برده و تلف نموده، آیا اگر صاحب آن چیز پیدا شود و آن را مطالبه کند، اولیای طفل ضامن عین یا قیمت آن خواهند بود یا کسی ضامن نیست؟

جواب: اگر اولیای طفل در آن تصرفی نکرده باشند ضامن نیستند بلکه خود طفل ضامن است که اگر ولی او از مال طفل یا از مال خود جبران نکند، طفل باید پس از بلوغ جبران نماید.

مسئله ۱۰۹: اگر کسی چیزی را پیدا کند و دیگری مدعی شود مال اوست و پیداکننده نیز بدون تحقیق، جنس را به وی دهد و بعد معلوم شود آن چیز مال دیگری بوده، آیا پیداکننده ضامن است یا آن شخصی که آن را گرفته؟

جواب: هر دو ضامن هستند ولی قرار ضمان بر کسی است که آن را از پیداکننده گرفته است؛ یعنی اگر صاحب مال به تحويل گیرنده مراجعه کند، او حق مراجعه به پیداکننده را ندارد ولی اگر صاحب مال به پیداکننده مراجعه کند و حق خود را از او بگیرد او حق مراجعه به تحويل گیرنده را دارد.

مسئله ۱۱۰: هرگاه چیزی را در محدوده بیت الله الحرام پیدا کنند و بدانند صاحب آن را پیدا نمی کنند، اگر به قصد تملک

آن را مصرف کنند، ضامن عین یا قیمت آن هستند یا نه؟

جواب: ضامن هستند.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۵۷

مسئله ۱۱۱: اگر پیداکننده هنگام اعلان، بدون تحقیق به گفته مدعی اطمینان پیدا کرده و جنس را به وی داده، سپس خلاف آن ظاهر شده، باز هم پیداکننده ضامن است؟

جواب: حکم سؤال «۱۰۹» را دارد.

ضمان در اموال عمومی، غیر مجاز و مسروقه

اموال عمومی:

مسئله ۱۱۲: افرادی که به انحصار مختلف اموال عمومی و بیت المال را بدون حساب و کتاب در اختیار دارند و بر اثر سمت و مقامی که دارند، خود را در برابر احتمال مسئول نمی دانند، اگر به بذل و بخشش بدون حساب اموال عمومی اقدام کنند ضامن هستند یا نه؟

جواب: اگر طبق مقررات شرعی یا قانونی مجاز در مصرف نباشند، ضامن وجوهی هستند که مصرف نموده اند.

مسئله ۱۱۳: کارکنان ادارات دولتی و مؤسسات خصوصی که حق استفاده خصوصی از اتومبیل، موتورسیکلت و یا هر وسیله دیگر را ندارند، اگر بر خلاف مقررات استفاده کنند، آیا صرفا گناهکارند یا ضامن مواد مصرفی و استهلاک وسایل

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۵۸

متوتری نیز هستند؟

جواب: خسارتهای وارد و کرایه متعارف آن را ضامن می باشند.

مسئله ۱۱۴: بسیاری از شهروندان هنگام روبرو شدن با وسایل عمومی؛ مثل اتوبوس واحد، تلفنهای عمومی، پارکها و غیره اقدام به وارد کردن خسارت به آنها می کنند؛ مثلاً تلفن عمومی را تخریب می کنند، صندلیهای اتوبوس واحد را پاره می کنند و ... آیا ضامن بهای آن خواهند بود؟

جواب: ضمان آنها واضح است و نیازی به سؤال ندارد.

مسئله ۱۱۵: رانندگانی که هنگام رانندگی بر اثر رانندگی بر خلاف مقررات موجب اتلاف اموال عمومی مانند ستون های برق، نرده های اطراف میادین و کنار خیابانها و جاده ها و ...

شده و متواری می شوند، آیا ضامن خسارت‌های وارد می باشند؟

جواب: بلی ضامن هستند.

مسئله ۱۱۶: استفاده کردن از وسایل و ابزار و درخت و گلها و چمنهای پارکها به گونه ای که موجب خسارت شود، ضامن آور است؟

جواب: آن مقدار استفاده مجازی که مستلزم از بین رفتن قهری است، موجب ضمان نیست و زیاده بر آن ضمان آور است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۵۹

مسئله ۱۱۷: افرادی که از راه باز کردن پلاکهای نصب شده در جاده ها، بریدن سیمها و کابلهای برق و تلفن، کندن نرده های کنار جاده و ... امرار معاش می کنند، ضامن بهای آنها هستند؟

جواب: ضمان آنها نسبت به اصل و هزینه نصب آن واضح است.

اموال غیر مجاز:

مسئله ۱۱۸: نگهداری و حمل اشیایی از قبیل: مشروبات الکلی، عکس‌های سکسی، انواع مواد مخدر، انواع اسلحه های سرد و گرم و ... که از نظر شرع یا قانون ممنوع بوده و دارندگان، علاوه بر ضبط آن به حبس یا پرداخت جزای نقدی محکوم می شوند، آیا سازندگان این اشیاء و دلالتها و واسطه گرانی که از این راه سرمایه کسب می کنند، ضامن وجود حاصله خواهند بود؟

جواب: در مواردی که معامله باطل باشد، فروشنده ضامن وجودی است که از خریدار گرفته است، و در مواردی که خریدار ملزم به پرداخت جریمه شده، فروشنده ضامن آن مقدار جریمه نیست، بلی اگر قاضی شرع معصیت کاری فروشنده را در آن اشیاء محرز بداند مستقلا او را تعزیر می کند.

مسئله ۱۱۹: چون نگهداری، حمل و خریدوفروش مواد مخدر قانونا و در مواردی شرعا جایز نیست، آیا کشاورزانی که از راه

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۶۰

تولید آن کسب اموال می کنند، ضامن درآمدهای حاصله می باشند؟

جواب: مفروض سؤال گرچه در بعضی موارد

گناه داشته باشد موجب ضمان نیست.

مسئله ۱۲۰: آیا هدیه دادن اشیای غیر مجازی که موجب حبس یا خسارت‌های مادی است به کسانی که از عواقب حمل و نگهداری آن بی اطلاعند و برای آنها خسارت آور است، موجب ضمان است؟

جواب: ضمان آور نیست.

اموال مسروقه:

مسئله ۱۲۱: آیا ضرر و زیانهایی که به خریداران اموال مسروقه وارد می شود به عهده سارق است یا فروشنده‌گان اموال مسروقه؟

جواب: در فرض سؤال باید خریدار، اموال مسروقه را به مالک آن تحویل دهد و پول خود را به هر کس داده از او پس بگیرد و اگر کس دیگری هم در این معامله به خریدار ضرر زده ضامن است.

مسئله ۱۲۲: صاحبان واحدهای صنفی که بدون آگاهی از مسروقه بودن اجناس، مبادرت به خرید جنس از اشخاص دوره گرد

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۶۱

می کنند و پس از خرید، مسروقه بودن آن معلوم می شود، آیا ضامن عین آن در حق مالک آن هستند؟

جواب: حکم سوال سابق را دارد.

مسئله ۱۲۳: صاحبان واحدهای صنفی که بدون رعایت مسروقه بودن، مبادرت به خرید اجناس مستعمل و طلا و جواهرات می کنند و صاحبان آن را نمی شناسند چه حکمی دارد؟

جواب: اگر مسروقه بودن اموال ثابت شود، در صورتی که شناسایی صاحب مال ممکن باشد، باید به صاحب‌ش برساند و در صورتی که امکان شناسایی نداشته باشد، حکم اموال مجھول المالک را دارد.

مسئله ۱۲۴: اگر فردی اتومبیل را سرقت کند و پیش از آن که مسروقه بودن آن معلوم شود، اتومبیل را به معازه صافکاری برده آن را به حساب مالک، صافکاری و رنگ کند، صافکار هم به دلیل سرشناس بودن مالک، قبول کند که اجرت صافکاری و رنگ را از مالک

اتومبیل بگیرد، آیا مالک اتومبیل ضامن اجرت صافکاری و رنگ است یا سارق؟

جواب: مالک اتومبیل ضامن نیست و اگر قرارداد صافکار با سارق این بوده که از سارق اجرت نگیرد، حق مطالبه اجرت را از سارق نیز ندارد، ولی در فرض سؤال سارق ضامن اجرت

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۶۲

صافکاری و رنگ است.

مسئله ۱۲۵: قطعات یدکی ماشین آلات مسروقه که در بازار به فروش می‌رسد، اگر پس از آن که مشتری آن را خریده و روی ماشین خود نصب نموده، مسروقه بودن آن برای مشتری معلوم شود، و به این علت که مالک اصلی قطعه راضی نمی‌شود، مشتری ناگزیر به باز نمودن آن شود، آیا ضمان اجرت بست و باز کردن آن به عهده فروشنده مال مسروقه است یا به عهده سارق؟

جواب: در فرض سؤال احتیاط در مصالحه است که خریدار با فروشنده و فروشنده با کسی که قطعه را از او خریده مصالحه نمایند.

مسئله ۱۲۶: در صورتی که اموال مسروقه توسط مأمورین دولت جمع آوری و در انبارهای مخصوص محافظت شود و مجدداً از آن انبار به سرقت برود، آیا ضمانتی که به عهده سارق اول آمده مرتفع می‌شود یا هر دو سارق ضامن خواهند بود؟

جواب: این مسئله را مسئله تعاقب ایادی می‌نامند که هر چند دست گشته باشد همه آنها ضامن می‌باشند و قرار ضمان به عهده کسی است که مال نزد او تلف شده است، بلی اگر مسئول جمع آوری اموال مسروقه، از طرف حاکم شرع جامع الشرائط، مجاز در

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۶۳

جمع آوری بوده و در حفظ آن تقصیر و کوتاهی نکرده باشد، ضامن نیست.

مسئله ۱۲۷: اگر مال مسروقه ای را

به عنوان امانت نزد شخصی قرار دهنده و او پس از قبول امانت متوجه شود مال متعلق به غیر است و در عین حال از تحویل به وی خودداری کند تا تلف شود و یا به سارق بازگرداند و در دست سارق تلف شود، ضامن بهای آن خواهد بود و یا ضامن به عهده سارق است؟

جواب: صاحب مال حق مراجعته به هر یک از امانت دار و سارق را دارد و قرار ضمان به عهده کسی است که مال نزد او تلف شده است.

ضمان در اوراق بهادر و سکه های تقلیبی

مسئله ۱۲۸: اگر کسی چند قطعه اسکناس را به نحوی ناقص کند که از استفاده و اعتبار ساقط شود و در عین حال آن را در دسته های بزرگ اسکناس قرار دهد و خرج کند و این کار مستلزم ایراد خسارت به دیگران شود، آیا ضمان آن به عهده اوست؟

جواب: بلی.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۶۴

مسئله ۱۲۹: کسی که به تقلیبی و مخدوش بودن سکه یا اسکناهای رایج پی می برد، آیا اگر به نحوی که دیگران متوجه نشوند آن را مصرف نماید ضامن خواهد بود یا نه؟

جواب: ضامن خواهد شد به این معنا که اگر آن را به جای پول سالم به طلبکار بدهد یا با آن چیزی بخرد، ذمه او از بدھی و بھای مورد معامله بری نمی شود.

مسئله ۱۳۰: اگر کسی سکه مخدوش یا اسکناس تقلیبی را به عنوان صدقه به نایینایان فقیر دهد، آیا اگر هنگامی که نایینا آن را مصرف می کند فروشنده متوجه مخدوش بودن آن نشود، ضمان آن به عهده شخص اول است یا ضمان آور نیست؟

جواب: دادن چنین پولی به فقیر علاوه بر این که صدقه محسوب نمی شود، حرام

است و ضمان آور بودن آن دائر مدار صدق غرور است.

مسئله ۱۳۱: آیا استفاده از سکه های تقلبی در تلفنهای عمومی و استفاده از کارتهای بهادر تقلبی که مخصوص دستگاههای مخابراتی همگانی تهیه شده، ضمان آور است یا نه؟ اگر ضمان آور است، آیا به طور کلی در حق بیت المال یا در حق شرکت مخابرات؟

جواب: ضمان آور است و متقلب، مدیون شرکت مخابرات

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۶۵

خواهد بود.

مسئله ۱۳۲: نحوه استفاده قانونی چکهای مسافرتی این است که شخص خریدار، چک را در بانک شهر دلخواه خود امضاء نموده و اسکناس رایج تحويل می گیرد، حال اگر این چک به نحوی رایج شود که مردم با آن معامله اسکناس کنند و صاحب امضای آن مغفول عنه واقع شود و کسی او را نشناسد، چنانچه مخدوش درآید، ضمان آن به عهده چه کسی است، و آیا می توان بانک را ضامن دانست؟

جواب: چکهای مورد سؤال مانند چکهای دیگر، حکم سند را دارد و در صورت مخدوش بودن هر چند دست گشته باشد، هر کدام حق رجوع به کسی که چک را به او داده دارد.

ضمان در بخت آزمایی

مسئله ۱۳۳: چیزهای مختلفی را که در جعبه های دربسته و به عنوان شانسی در معرض فروش قرار می دهند و معمولاً جنس داخل جعبه ارزش مبلغی را که خریدار می دهد ندارد، ولی خریدار برای آزمایش شانس خود حاضر به چنین معامله ای می باشد، آیا خریدار و فروشنده هر دو ضامن جنس و پولی که

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۶۶

در برابر آن داده شده هستند؟ و اگر این معامله بین صغار صورت پذیرد، آیا ضامن، اولیای آنها هستند؟

جواب: در فرض سؤال معامله باطل است و هر کدام هر

چه از دیگری تحويل گرفته ضامن آن می باشد، و چنانچه نابالغ باشند نیز خود آنها ضامنند که باید ولی آنها از اموال آنان جبران نمایند و اگر جبران نکنند، باید خود آنها پس از رسیدن به بلوغ جبران کنند.

مسئله ۱۳۴: بر فرض که خریدوپوش بلیطهای بخت آزمایی حرام و موجب بطلان معامله و ضمان طرفین باشد، آیا کسی که در این میان جایزه نصیبیش شده، در برابر صاحبان پول ضامن است؟

جواب: هر کس هر مقدار از مال دیگران را تصرف کند ضامن است و اگر چند دست گشته باشد، همه آنها ضامنند و قرار ضمان نیز به عهده کسی است که مال در دست او تلف شده است.

مسئله ۱۳۵: اگر برای تشویق خریداران، حواله اشیایی را در داخل اجناس قرار دهنند، به نحوی که قیمت جنس مورد حواله چند برابر اصل جنس مورد معامله باشد، ولی جنس مورد معامله ارزش وجهه دریافتی را دارد (مثل این که داخل پاکت چای یا قوطی روغن، سکه یا حواله جنس دیگری را قرار دهند) حال

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۶۷

اگر خریدار به امید جنس دیگری که حواله آن وجود دارد مبادرت به خرید کند، آیا این گونه موارد نیز همانند بلیطهای بخت آزمایی است؟

جواب: حکم بلیط بخت آزمایی را نداشته و معامله صحیح است.

ضمان در بخشش، هبه

مسئله ۱۳۶: کسی که در مرضی که به آن مرده بیش از ثلث اموال خود را به دیگری بخشیده و از این بابت حق ورثه خود را ضایع کرده است، آیا هبه کننده ضامن حقوق ورثه است یا کسی که مال به او بخشیده شده است؟

جواب: هیچ کدام ضامن نیستند، بلکه اگر هبه به تصرف شخص درآمده

باشد، هبہ صحیح است، ولی اگر به تصرف وی داده نشده، هبہ باطل است و مورد هبہ جزو ترکه کننده می باشد.

مسئله ۱۳۷: در مواردی که هبہ لازم است و مال ملک کسی که به او بخشیده اند شده (مانند بخشش پدر و مادر و برادر و خواهر به یکدیگر) اگر برخلاف میل، مال را از او پس بگیرند، ضامن خواهند بود یا فقط گناهکارند؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۶۸

جواب: ضامن هستند و حکم غصب را دارد.

مسئله ۱۳۸: کسی که از فقیر طلبکار بوده و بدون این که به او بگوید، او را بخشیده، اگر روزی همان فقیر به خیال این که هنوز بدهکار است، مبلغ بدهی خود را به طلبکاری که او را بخشیده بدهد و او نیز آن پول را بگیرد و به حساب بدهکار دیگری که محتاج است بگذارد، ضامن است یا نه؟

جواب: حق ندارد بگیرد و اگر بگیرد ضامن است.

مسئله ۱۳۹: کسی که اموال دیگران را به عنوان امانت با اجازه تصریف در اختیار دارد، اگر مقداری از آن را به طور فضولی به دیگری هبہ کند و پس از مدتی صاحب مال هبہ را تنفیذ نکند، آیا امانتدار ضامن استفاده ای است که متّهّب در آن مدت از مال برده است؟

جواب: بلی امانتدار ضامن است و اگر متّهّب بداند که هبہ کننده مال دیگری را بدون وکالت هبہ کرده، قرار ضمان بر متّهّب خواهد بود.

مسئله ۱۴۰: چیزهایی که در دوران قبل از بلوغ از بچه های نابالغ به عنوان بخشش گرفته شده (گرفته ایم) آیا ضمان آور بوده و گیرنده ضامن است؟

جواب: بلی ضامن است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۶۹

مسئله ۱۴۱: کسی که مالی را به

فرد صغیر هبه نموده، اما ولیٰ صغیر به دلیل مناعت طبیعی که داشته از قبول هبه برای صغیر امتناع کرده، آیا اگر رد هبه به ضرر صغیر باشد، ولیٰ او ضامن است؟

جواب: خیر ضامن نیست.

مسئله ۱۴۲: اگر ولیٰ صغیر از اموال صغیر هبه کند، با توجه به این که نه کسی از صغیر توقع بخشش دارد و نه هبه به مصلحت صغیر است، آیا هبه کننده ضامن آن مقدار از اموالی است که هبه نموده؟ اگر ضامن است، آیا ضامن منافع نیز هست؟

جواب: عین و منافع آن را تا زمانی که تلف نشده ضامن است، و اگر متّهباً بداند مال صغیر را بدون مجوز شرعی به او بخشیده است، قرار ضمان بر اوست.

مسئله ۱۴۳: اشخاصی که فقط در حد مخارج سالانه خود درآمد دارند و اگر مقداری از درآمد خود را به دیگران ببخشند لازم است به همان مقدار از بیت المال اخذ نمایند، آیا اگر هبه کننده ضامن آن مقداری که از بیت المال ناگزیر به مصرف آن شده اند نیستند؟

جواب: اگر با مجوز شرعی از بیت المال مصرف کنند ضامن نیستند.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۷۰

مسئله ۱۴۴: فقیری که از راه زکات، خمس و یا نوع دیگر حقوق واجبه زندگی خود را اداره می کند، اگر هبه کند و یا بیش از شأن خود هبه کند، آیا ضامن مقداری است که هبه کرده؟

جواب: اگر با مجوز شرعی مالک شده باشد، ضامن نیست.

مسئله ۱۴۵: کسی که هبه و بخشش در شأن او نبوده و در عین حال هبه نموده، آیا گیرنده هبه ضامن است؟

جواب: گیرنده هبه ضامن نیست مگر در مواردی که بداند هبه باطل بوده است.

مسئله ۱۴۶: اگر اداره بیمه هنگام عقد قرارداد حاضر به پرداخت کلیه خسارات طبق نظر کارشناسی شود، ولی نظریه کارشناسی با واقعیت و نرخ بازار تفاوت فاحش داشته باشد، آیا ضمان ما به التفاوت، به عهده اداره بیمه یا کارشناس و یا فردی که موجب خسارت شده می باشد؟

جواب: در صورتی که قرارداد صحیحی بین اداره بیمه و شخص بیمه شده منعقد شده باشد، باید طبق قرارداد عمل کند و اگر کارشناس یا مسئولین بیمه تخلف کنند، مخالف ضامن خواهد بود.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۷۱

مسئله ۱۴۷: اگر اداره بیمه مبلغی را بر طبق قرارداد با بیمه شده به اولیای دم مقتول به عنوان دیه پرداخت کند که تحت هیچ قاعده‌ای با امور ششگانه مذکور در کتاب دیات مطابقت نداشته باشد، ضمان ما به التفاوت دیه به عهده کیست؟

جواب: به عهده کسی است که شرعا باید دیه را بپردازد.

مسئله ۱۴۸: اگر به کارمند بیمه شده ای مأموریت داده شود و او هنگام انجام وظیفه به علت سختی کار یا تصادف وسیله نقلیه و یا تهاجم حیوانات وحشی، جان خود را از دست دهد و مبلغی که اداره بیمه می دهد مطابق با هیچ یک از امور ششگانه کتاب دیات نباشد، ما به التفاوت به عهده کیست؟

جواب: اداره بیمه باید طبق قرارداد عمل کند و اگر مبلغی که پرداخت کرده کمتر از مقدار واقعی دیه بوده و فوت وی مستند به کسی است، ما به التفاوت نیز به عهده او خواهد بود، ولی اگر فوت او مستند به کسی نیست، کسی ضامن نیست.

مسئله ۱۴۹: اگر فرض شود وجوهی که اداره بیمه به اولیای دم داده مطابق معمول شرعی بوده، ولی

در تقسیم، قانون (سهم مرد دو برابر زن است) رعایت نشده و اولیای دم نیز حاضر به ریختن سهام خود روی هم و تقسیم بر مبنای آیه شریفه نباشند که در نتیجه بعضی ورثه به حق خود نرسند، آیا ضمان کسر سهمیه آنان

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۷۲

به عهده اداره بیمه است یا افراد؟

جواب: در فرض سؤال، اداره بیمه ضامن نیست، ولی کسی که قطع نظر از قرارداد بیمه ملزم به پرداخت دیه بوده، باید کسر سهم هر وارث را تأمین کند.

مسئله ۱۵۰: در مورد بیمه های کارمندان و کارگران که باید تا دوران بازنشستگی به طور مستمر حق بیمه خود را پرداخت کنند، اگر به دلیلی تا قبل از رسیدن به بازنشستگی حق بیمه قطع شود، و بیمه شده نیز تا آن زمان کمترین استفاده ای از بیمه خود نکرده باشد، آیا اداره بیمه نسبت به وجودی که تا کنون دریافت نموده ضامن است؟

جواب: اگر قرارداد صحیحی بین اداره بیمه و شخص بیمه شده منعقد شده باشد، اداره بیمه اضافه بر آنچه ضمن قرارداد ملزم به پرداخت آن شده ضامن نیست.

ضمان در امور پارکها

مسئله ۱۵۱: اگر در پارک بازی، یکی از اولیای اطفال از مسئول قسمت اسب سواری بخواهد فرزند او را سوار کند، وی نیز با مراقبت کامل اقدام نماید، ولی اسب رم کرده و راکب بر اثر

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۷۳

افتادن از اسب فوت نماید، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: اگر اسب چموش و خطرناک نبوده و طغیان آن نیز مستند به زدن تازیانه و مانند آن نباشد، و این رم کردن کاملاً اتفاقی بوده و مثلاً به علت روپروردگاری شدن با چیز

ناگهانی بوده، کسی ضامن نیست.

مسئله ۱۵۲: در فرض مسئله «فوق» اگر مأمور مراقب اسب، برای مراقبت بیشتر از کودک خود نیز سوار شود و در عین حال که کودک را گرفته، اسب رم کرده و کودک کشته شود، ضامن به عهده کیست؟

جواب: حکم مسئله پیش را دارد.

مسئله ۱۵۳: در فرض مسئله «۱۵۱» اگر ولی کودک پنج سال به بالا از مربّی بخواهد دهنۀ اسب را به وی داده و در هدایت اسب دخالت نکند، مربّی نیز چنین کند و کودک بر اثر طغیان اسب جان دهد، آیا مربّی که کاملاً به خواسته ولی کودک عمل کرده ضامن است؟

جواب: حکم همان مسئله را دارد.

مسئله ۱۵۴: اگر در پارکهای بازی متعلق به شهرداری یا بخش خصوصی حادثه‌ای چون فرو ریختن سقف، فرو رفتن زمینهای اطراف، چاههای فاضلاب و ... رخ دهد و خسارت‌های جانی یا

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۷۴

مالی متوجه مردم شود، ضامن خسارت آن به عهده کیست؟

جواب: اگر بر طبق نظریه کارشناس، خسارت‌های جانی و مالی در این گونه اماکن مستند به تقصیر صاحبان، مدیران و یا مسئولین رفع خطر باشد، ضامن به عهده همان شخص است، و گرنۀ کسی ضامن نیست.

مسئله ۱۵۵: اگر در پارکهای بازی حادثه‌ای از قبیل پرتاب از چرخ فلک، منجنيق، قطار و ... پیش آید و موجب خسارت جانی یا مالی شود، با توجه به این که هر یک از وسایل بازی مسئول مخصوصی دارد، آیا ضامن خسارت به عهده مسئول وسیله یا به عهده مسئول پارک است؟

جواب: اگر مسئول آن وسیله توجه جامع الاطراف نداشته و در کار خود نیز زیاده روی کرده یا در رفع خطر سهل انگاری

نموده، ضامن است و گرنه کسی ضامن نیست.

مسئله ۱۵۶: ناخدای قایقهای کوچکی که برای تفریح، مردم را سوار کرده و در دریا یا دریاچه های پارکها دور می زند و از هر جهت به مسائل قایق رانی آگاهی دارند، آیا ضمان خسارت واردہ به سرنشینان قایق به عهده آنهاست یا نه؟

جواب: حکم راننده ماشین را دارد، و هر خسارتی که مستند به او باشد ضامن است، بلی در خسارت‌های جانی در موردی که دیه به عهده عاقله است، در مورد سؤال نیز به عهده عاقله آنهاست

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۷۵

و برای آگاهی بیشتر به جواب مسئله «۵۲» مراجعه شود.

ضمان در تعذیبات پدر و مادر

مسئله ۱۵۷: اگر مادر هنگام شیر دادن فرزند خود، بر اثر خستگی از کار روزانه به نحو درازکش وی را شیر دهد و در اثنای شیر دادن به خواب رفته و ناخواسته روی طفل غلطیده و در خواب کودک خود را خفه کرده باشد، آیا ضمان دیه کودک به عهده اوست؟

جواب: اگر کودک را به نحوی شیر نمی داده که در نظر عرف مقصّیر شناخته شود، دیه او به عهده عاقله مادر است و گرنه به عهده خود او است.

مسئله ۱۵۸: اگر مادر یا دایه که کودک شیرخواره به او سپرده شده، کودک را در حیاط منزل قرار دهد و برای انجام کاری به داخل ساختمان رود و در این میان مرغ، خروس و یا کلاغ چشم کودک را در آورد یا حیوانی عضو دیگر او را بخورد، آیا ضمان دیه به عهده مادر است؟

جواب: اگر کودک در معرض خطر نبوده و اتفاق غیر مترقبه پیش آمده به نحوی که مادر یا دایه در نظر عرف مقصّیر و سهل انگار

شناخته نشود، دیه را ضامن نیست، ولی اگر در نظر عرف مقتضی و سهل انگار شناخته شود، باید دیه را به ولی شرعی کودک دهد و او یا به مصرف کودک برساند یا برای او حفظ کند.

مسئله ۱۵۹: مادر بارداری که یقین دارد و یا احتمال قوی می دهد روزه برای جنین او ضرر دارد و در عین حال روزه می گیرد اگر بر اثر روزه گرفتن فرزندش ناقص العضو یا تلف شود، آیا ضمان دیه او به عهده مادر است یا تنها گناهکار است؟

جواب: اگر ثابت شود ناقص بودن یا تلف شدن کودک مستند به روزه گرفتن مادر بوده، ضامن است.

مسئله ۱۶۰: زنی که از ابتداء نمی خواسته آبستن شود ولی بر اثر اصرار شوهر آبستن شده، اگر در غیاب شوهر کاری که موجب سقط جنین شود انجام دهد، آیا ضامن خونبهای اوست؟

جواب: بلی ضامن است.

مسئله ۱۶۱: اگر زنی هنگام معاینات لازم سفر حج به گونه ای رفتار کند که مسئولین، باردار بودن وی را متوجه نشوند و پس از رفتن به حج بر اثر ناراحتی هایی که متحمل شده جنین وی ناقص العضو و یا به کلی تلف شود، آیا ضمان دیه جنین به عهده آن زن است یا صرفا گناهکار است؟

جواب: اگر سفر حج در نظرش خطرناک نبوده ضامن نیست.

مسئله ۱۶۲: بازیهایی که پدر و مادر با کودکان خود می کنند و موجب مرگ آنان می شود؛ مانند این که کودک را به هوا پرتاب کنند و نتوانند او را بگیرند، یا هنگامی که کودک ایستاده، سر او را بگیرند و بلند کنند که موجب خفگی کودک شود

و کارهایی از این قبیل، آیا ضمان آور است یا صرفاً گناه است؟ و اگر ضمان آور است دیه را به چه کسی باید پرداخت کنند؟

جواب: قتل مورد سؤال شبه عمدی است و هر یک از پدر و مادر که مرتکب شود دیه را در حق دیگری ضامن است.

مسئله ۱۶۳: اگر پدر و مادر در ارتباط با تأديب فرزند خود به گونه‌ای او را بزنند که موجب تغییر رنگ پوست، شکستگی استخوان و یا نقص عضو شود، آیا ضامن دیه آن خواهد بود یا نه؟ اگر بلی، به چه کسی باید پرداخت شود؟

جواب: ضامن است و دیه او حکم سایر اموال کودک را دارد که در مسئله «۱۵۸» توضیح داده شد.

مسئله ۱۶۴: اگر فرزند بر اثر بی مهریها، تبعیضها و نگرانیهایی که پدر برای او فراهم می‌کند دست به خودکشی بزند و فوت کند، آیا ضامنی از این بابت به عهده پدر ثابت است یا صرفاً گناهکار است؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۷۸

جواب: اگر پدر بر خلاف وظیفه شرعی عمل کرده باشد گناهکار است ولی دیه او را ضامن نیست.

ضمان در امور پزشکی، دامپزشکی و داروسازی

مسئله ۱۶۵: پزشک مسلمانی که بر اثر سستی ایمان بر خلاف واقع به مریضهای خود توصیه می‌کند روزه نگیرند، و مریض به این عنوان که وی پزشک متخصص و اهل خبره است روزه نگرفته، آیا ضمان پرداخت کفاره مریض که با فریبکاری پزشک به عهده مریض آمده، به عهده پزشک است یا او صرفاً گناهکار است؟

جواب: اگر بر خلاف عقیده خود توصیه به نگرفتن روزه کرده باشد گناهکار است، و مریض روزه‌ها را باید قضا کند، و نسبت به کفاره‌های پرداخت شده، احوط تصالح است و کفایت آنها

از کفاره تأخیر قضاء محل اشکال است.

مسئله ۱۶۶: همان گونه که می دانیم برخی از پزشکان، بصرف ورود بیمار و بدون معاینه و توجه کافی مبادرت به نوشتمن نسخه نموده که یا بدون فایده بوده و یا موجب ضرر و زیان است، آیا در هر دو صورت، پزشک ضامن وجودی است که مریض در این مورد خرج کرده است؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۷۹

جواب: خسارتهای واردہ ای که مستند به پزشک است موجب ضمان او خواهد بود.

مسئله ۱۶۷: پزشکی بر اثر سوابق طولانی که در طب داشته به خود مغدور شده و با یک نگاه سطحی چرک لوزه را به دیفتری اشتباه گرفته که در نتیجه موجب ایجاد روماتیسم قلبی و عمل قلبی و خسارات عمدی ای شده است، آیا ضمان همه آن مخارج به عهده اوست؟

جواب: اگر خسارتهای واردہ مستند به اشتباه یا سهل انگاری پزشک باشد، ضامن کلیه خسارتهاست.

مسئله ۱۶۸: اگر پزشک با مریض یا اولیای او شرط کند خسرهای احتمالی را ضامن نباشد، آیا در صورت بی توجهی یا عدم اطلاع از نوع بیماری (عدم تخصص) نیز ضامن نخواهد بود؟

جواب: شرط عدم ضمان شامل مواردی که تقسیر و سهل انگاری داشته نمی شود، ولی شامل اشتباه در تشخیص می باشد.

مسئله ۱۶۹: اگر بیماری به پزشک مورد شناخت خود مراجعه کند و او پس از معاینات لازم بیمار را به پزشک متخصص دیگری معرفی کند و بیمار بر اثر اعتمادی که به پزشک اول داشته، بدون تحقیق به گفته پزشک دوم عمل کند، که بر اثر معالجات وی خسارتهای مالی یا جانی متوجه بیمار شود، کدام یک از دو

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۸۰

پزشک ضامنند؟

جواب: خسارتهای واردہ، مستند

به پزشک مباشر است و پزشک معرفی کننده ضامن نیست.

مسئله ۱۷۰: دیده شده برخی محصلین برای فرار از حضور در کلاس درس به پزشک مراجعه نموده و درخواست گواهی می کنند، و پزشک نیز با علم به سلامت آنان، گواهی صادر می کند، آیا ضمان خسارت مادی و معنوی که به محصل می رسد به عهده پزشک است؟

جواب: به عهده پزشک نیست گرچه او معصیت کار است.

مسئله ۱۷۱: معمول است پزشکان هنگام عمل جراحی از بیمار یا اولیای او برائتname دریافت می کنند، آیا با توجه به اینکه امر جراحی یک کار دقیق و طریفی است و معمولاً گرچه پزشک مقصیر باشد آثار جرم باقی نمی ماند و ثابت نمودن تقصیر پزشک مشکل است، آیا باز هم این برائتname معتبر است یا پزشک ضامن است؟

جواب: اگر پزشک از کسی که برعی کردن او شرعاً مؤثر است برائتname بگیرد، در صورت مقصسر نبودن ضامن نیست، و مسئله اختلاف در تقصیر ربطی به گرفتن برائتname ندارد و اگر مریض یا اولیای او مدعی تقصیر پزشک باشند و او منکر شود، می توانند

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۸۱

او را نزد قاضی شرع قسم دهنند.

مسئله ۱۷۲: اگر پزشک جراح پس از عمل جراحی بعضی لوازم خود را در شکم مریض جا گذاشته و در اثر این سهل انگاری ضایعات و خساراتی از قبیل عمل مجدد متوجه بیمار شود، آیا پزشک ضامن آن خواهد بود؟

جواب: ظاهراً مخارج بیرون آوردن آن را ضامن است، و همچنین اگر آن چیز در شکم ایجاد جراحت و خسارت کرده باشد، مخارج آن را نیز ضامن است.

مسئله ۱۷۳: بیماری که برای معالجه درد شکم یک بار به عنوان «آپاندیس» و بار دیگر به

عنوان «اثنا عشر» و بار سوم به عنوان «سرطان روده» تحت عمل قرار گرفته و معلوم شده بیماری وی «سرطان روده» بوده، آیا دو پزشک قبلی که بر اثر اشتباه در تشخیص مخارج مهمی را متوجه بیمار کرده اند، ضامن همه مخارج هستند؟

جواب: اگر پیش از عمل شرط عدم ضمان نکرده باشند، فقط دیه جراحتی که وارد کرده ضامن هستند و ضمان تمام مخارج به عهده آنان نیست.

مسئله ۱۷۴: اگر بیماری را به یکی از مراکز درمانی ببرند و آن مرکز به علت عدم توان بیمار نسبت به مخارج درمان از پذیرفتن او

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۸۲

امتناع کند و مریض بمیرد، ضمان دیه او به عهده کیست؟

جواب: هر کس موظف به معالجه بوده و امتناع نموده معصیت کار است ولی ضمان ثابت نیست، بلی اگر پزشک جهت معالجه بیماران از دولت حقوق بگیرد و بر خلاف وظيفة مقررۀ خود از معالجه امتناع ورزد و ترک معالجه وی منجر به فوت مریض شود، ضمان او بعيد نیست.

مسئله ۱۷۵: اگر زن بارداری هنگام معاینات پزشکی جهت سفر حج، با دادن رشوه یا التماس و درخواستهای زیاد، پزشک مربوطه را ناچار به نادیده گرفتن بارداری خود کند و جنین وی بر اثر ناراحتی هایی که مادر متحمل شده ناقص العضو و یا سقط شود، آیا ضمان دیه جنین به عهده پزشک است یا مادر؟

جواب: ضمانی به عهده پزشک نیست و نسبت به مادر بعيد نیست موارد مختلف باشد. به جواب مسئله «۱۶۱» نیز مراجعه شود.

مسئله ۱۷۶: اگر مریض ناشناسی را که از خود اختیار نداشته به بیمارستان دولتی یا کلینیک شخصی ببرند و پزشکان حاضر، به خاطر حفظ جان

بیمار وی را معالجه کنند، آیا پس از بهبود ضامن مخارج درمانی خود می باشد یا ضمان منوط به مطالبه پزشک معالج است؟

جواب: در صورت مطالبه پزشک معالج، کسی که درخواست

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۸۳

معالجه بیمار را نموده ضامن است.

مسئله ۱۷۷: اگر زنی برای وضع حمل به بیمارستان مراجعه کند و مسئولین بیمارستان در ضمن عمل وضع حمل، لوله های وی را نیز بدون اجازه او بینندند، آیا ضامن خسارت‌های وارده و اجرت باز نمودن لوله ها می باشند؟

جواب: عمل مورد سؤال دیه دارد و دیه آن طبق حکومت است.

مسئله ۱۷۸: اگر پزشکی که با تولید مثل مخالف است به زنی که برای معالجه برخی امراض غیر بارداری مراجعه کرده، بدون رضایت او، آمپول یا قرصی بدهد که موجب سقط جنین او شود، آیا ضامن دیه جنین است یا نه؟

جواب: پزشکی که مباشر اسقاط جنین بوده، یا عمدتاً دستور استعمال داروی اسقاط می دهد و زن باردار نمی داند که دارو، داروی اسقاط است، ضامن می باشد.

مسئله ۱۷۹: پزشکی قانونی که برای تشخیص بیماری های ناشی از تجاوزات مانند ضرب و جرح و تصادفات و نوع بیماری و درصد صدمات وارده، برای دادگاهها تأسیس شده، اگر در تشخیص خود کوتاهی و یا اشتباه کند و از این بابت ضرر مالی متوجه مصدوم شود، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: اگر پزشک نزد قاضی شرع مورد اعتماد باشد و بدون مسامحه اشتباه کند، بعید نیست خسارت اشتباه او به عهده

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۸۴

بیت المال باشد، و اگر مسامحه کند یا عمدتاً بر خلاف عقیده خود اظهار نظر کند، شخص پزشک به مقدار اشتباهش ضامن است، و اگر نزد قاضی شرع

مورد اعتماد نباشد، قول او حجت نیست و در نتیجه اثری بر اشتباه او مترتب نمی شود.

مسئله ۱۸۰: اگر عقد ازدواجی به شرط بکارت صورت گیرد و پس از مزاوجت و ادعای عدم بکارت، دادگاه موضوع را به پزشکی قانونی ارجاع دهد، و پزشکی قانونی بخاطر مصلحت خانواده و حل اختلاف، برخلاف واقع اعلام بکارت کند، آیا ضامن ما به التفاوت مهر المسمی و مهر المثل و خسارتهای مالی دیگر که بر داماد وارد شده می باشد؟

جواب: تفصیلی که در مسئله «۱۷۹» گفته شد در این مسئله نیز جاری است و در هر حال شخص زوجه (زن) ابتداء یا به عنوان قرار ضمان، ما به التفاوت را ضامن است و حکم حاکم فصل خصوصت می کند ولی ذمّه زوجه را برئ نمی سازد.

مسئله ۱۸۱: اگر پزشکی قانونی بیماری را برای معاینات مخصوص به پزشک متخصص معرفی کند، و پس از اعلام نظر، به دلائل مختلفی (رفاقت، رشوه و ...) چیزی کمتر از نظریه پزشک متخصص را برای دادگاه ارسال کند، آیا ضامن ما به التفاوت خسارت تعیین شده و خسارت واقعی است؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۸۵

جواب: ما به التفاوت را ضامن است.

مسئله ۱۸۲: برخی افراد اداری که برای فرار از کار به پزشکی قانونی مراجعه و او نیز به عنایین مختلفی از قبیل رفاقت، رشوه و ... مبادرت به صدور گواهی می کند، آیا پزشک ضامن حقوق و مزایایی است که کارمند می گیرد؟

جواب: ضمان آن به عهده پزشک نیست گرچه او گناهکار است.

مسئله ۱۸۳: اگر دامپزشک هنگام مداوای دام اهمیتی ندهد و بی توجهی کند و حیوان تلف شود، گرچه هنگام تلف شدن حیوان را سر ببرند ولی به

هر حال بر اثر بی توجهی وی ضرری متوجه صاحب دام شده است، آیا ضمان این ضرر به عهده دامپزشک است؟

جواب: اگر دامپزشک از جهت بی توجهی اقدام به معالجه مفید نکرده باشد ضامن نیست، ولی اگر بر عکس معالجه، اقدام به کار مضری کرده باشد، آن مقدار ضرری که مستند به اوست ضامن است.

مسئله ۱۸۴: اگر مأمورین دامپزشکی حیواناتی را واکسینه کنند و مسائل قابل توجه پس از واکسینه را به صاحبان دام نگویند و بر اثر عدم رعایت آن، همه حیوانات واکسینه شده بمیرند، ضمان آن به عهده کیست؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۸۶

جواب: اگر تلف از جهت عدم رعایت چیزهایی است که پس از واکسینه کردن لازم بوده انجام شود و مستند به واکسینه کردن باشد، کسی که واکسینه کرده ضامن است، و اگر مستند به آن نباشد بلکه در صورت ترک واکسینه نیز به واسطه امراض، تلف و خسارت وارد می شده، کسی که واکسینه کرده ضامن نیست.

مسئله ۱۸۵: اگر دامداری هنگام اخته کردن دامهای خود به اشتباه دام دیگری را اخته کند و صاحب دام راضی به اخته دام خود نشود، آیا ضمان آن به عهده بیطار است یا کسی که دامها را به بیطار معرفی کرده؟

جواب: اگر دستور دهنده به عنوان گوسفند خود دستور اخته کردن را داده، دستور دهنده ضامن است، ولی اگر به طور کلی بگویید گوسفندان مرا اخته کن و بیطار در تشخیص اشتباه کند، بیطار ضامن خواهد بود.

مسئله ۱۸۶: اشتباهاتی که بیطارها هنگام بیطاری روی دامها انجام می دهند و صاحبان دام را متحمل ضرر و زیان می کنند، ضمان آن به عهده آنهاست یا نه؟

جواب: حکم آن در جواب

مسئله «۱۸۳» گفته شده.

مسئله ۱۸۷: معمول است که دانش آموزانی از مدارس به عنوان طرح کاد به کارگاهها، ادارات، شرکتها و از جمله به داروخانه‌ها

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۸۷

اعزام می‌شوند و مراحل ابتدائی نسخه‌ها را انجام می‌دهند، حال اگر پزشک متخصص داروخانه به کار دانش آموز طرح کاد یا شاگرد ناوارد خود اعتماد کند و داروهای آماده شده را بازبین نکند و از این بابت ضرری متوجه بیمار شود، آیا ضمان آن به عهده اوست یا به عهده مباشد؟

جواب: چون انگیزه جعل قانون معرفی پزشک متخصص برای داروخانه‌ها، جلوگیری از ضرر و زیان به ارباب رجوع است و از طرفی وظیفه پزشک داروخانه بازبینی اصل دارو و دستور پزشک معالج برای بیمار است، پس در صورت تخلف از وظیفه و بروز خسارت، ضمان به عهده اوست.

مسئله ۱۸۸: فروشنده سوم دفع آفات اشجار میوه، بر اثر اشتباه خواندن نسخه، سم دیگری را به خریدار داده که موجب خشکیدن درختها شده و پس از بررسی معلوم شده اشتباه از سوی فروشنده صورت گرفته، آیا ضمان خسارت‌های واردہ به عهده اوست یا ضمانت در کار نیست؟

جواب: فروشنده ضامن است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۸۸

ضمان در امور پستی

مسئله ۱۸۹: در کلیه مواردی که بر اثر خطا، سهل انگاری، بی توجهی و یا عدم مأمورین پست، ضرر و زیان قابل توجهی به گیرنده یا فرستنده وارد شود و شخص خطا کار شناخته نشود، آیا اداره پست که یک شخصیت حقوقی است ضامن است یا دولت؟

جواب: ضرر به هر کس مستند باشد ضامن است، و در صورت عدم شناخت خطاکار، لزوم جبران آن بر مسئولین ذی ربط تابع مقررات است.

مسئله ۱۹۰: در زمان طاغوت

پاکتهای بدون تمبر را به مقصد می رسانده و بهای آن را دو برابر معمول می گرفتند، ولی اخیرا پاکت بدون تمبر را به دست گیرنده نرسانده به فرستنده نیز بازگشت نمی دهند، آیا اگر مأمورین پست و یا اداره پست پاکتهای بدون تمبر را معدوم کنند، ضامن بهای پاکت و کاغذ آن هستند یا چون بدون تمبر بوده ارزش نداشته و ضمانی در کار نیست؟

جواب: اگر معدوم کردن این قبیل پاکتها جزو مقررات تصویب شده باشد، باید بخشنامه کنند و به وسیله رسانه‌ها به مردم ابلاغ

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۸۹

نمایند و در غیر این فرض ضامن می باشند.

مسئله ۱۹۱: تمبرهای باطل نشده‌ای که یک بار روی محموله‌های پستی زده شده و باطل نشده به دست گیرنده رسیده، آیا اگر گیرنده یا شخص دیگری همان تمبر را روی محموله دیگری بزنند، ضامن بهای حمل و نقل آن در حق اداره پست می باشد؟

جواب: در فرض سؤال ضامن بعيد نیست.

مسئله ۱۹۲: گیرندگان نامه‌های سفارشی که به محتويات نامه بی توجهی کرده و پاسخ آن را نداده و از این طریق موجب خسارت مالی نسبت به فرستنده شده‌اند، آیا ضامن خسارت وارد هستند یا نه؟

جواب: موجب ضامن نیست، لیکن اگر محتوای نامه مطلبی است که شرعاً جواب آن واجب است، ترک جواب گناه دارد و گرنه گناه هم ندارد.

مسئله ۱۹۳: اگر فرستنده با علم و آگاهی به خلاف بودن گذاشتن اسکناس در داخل پاکتهای عادی، مبادرت به چنین کاری کند و نامه رسان هم به دلیل خلاف بودن آن، اسکناس را برای خود بردارد و نامه را نرساند، آیا ضامن است و اگر جاهم به آن باشد چه حکمی دارد؟

جواب: برداشتن اسکناس داخل

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۹۰

ضمان است، و اگر مسئولین پست آن را به دست گیرنده برسانند، فرستنده ضامن اجرت رساندن آن در حق پست می باشد و فرق علم و جهل در معصیت و عدم معصیت است نه در ضمان.

مسئله ۱۹۴: اگر کتابهایی که طبق قوانین و مقررات کشور و با اجازه ارشاد اسلامی چاپ و منتشر شده، پست شود ولی برخی از مأمورین پستی به این دلیل که ارسال آن بر خلاف سلیقه آنهاست کتاب را معدوم نمایند، آیا ضامن بهای کتاب و بهای تمبر باطل شده خواهد بود؟

جواب: هم گناهکار است و هم ضامن، بلی اگر کتاب از کتب ضلال (مانند کتب بهائیت یا سحر و جادو، و ...) باشد باید آن را تحويل حاکم شرع دهد و شخصاً حق معدوم کردن آن را ندارد.

مسئله ۱۹۵: اگر مأمورین پست به یکی از محموله های پستی مشکوک شوند و پس از باز کردن و بازرگانی در بسته بندی مجدد آن کوتاهی کنند که در نتیجه تا رسیدن به مقصد مقدار قابل توجهی از آن تلف شود، چه کسی ضامن بهای آن خواهد بود؟

جواب: در فرض سؤال مباشر (کسی که بازرگانی کرده) ضامن است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۹۱

مسئله ۱۹۶: اگر مأمورین نامه رسانی در رساندن نامه های عادی مردم به این دلیل که «اگر اهمیت داشت آن را سفارشی می کرد» کوتاهی کنند و نامه ها به مقصد نرسد، آیا صرفاً گناهکارند یا ضامن هم هستند؟

جواب: هم گناهکارند و هم ضامن ارزش نامه و تمبر آن.

مسئله ۱۹۷: چون محموله های سفارشی سود بیشتری برای اداره پست دارد، اگر به این علت که مردم نسبت به سفارشی

کردن نامه های خود ترغیب شوند، افراد نامشخصی نامه های عادی مردم را معدوم کنند و در این مورد بی اعتمادی بوجود آورند و حیثیت جمهوری اسلامی را زیر سؤال برند، آیا گناهکارند یا ضامن هم هستند؟

جواب: علاوه بر این که گناهکارند، ضامن بهای نامه، پاکت و تمبر باطل شده نیز می باشند.

ضمان در پیشامدها و سوانح

مسئله ۱۹۸: اگر سیم جرثقیلی هنگام جابجائی محموله های سنگین، پاره شود و بر اثر سقوط محمولة آن فرد یا افرادی مصدوم یا معدوم شوند، آیا ضمان آن به عهده راننده است یا

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۹۲

مالک و یا صاحب کار، و اگر جرثقیل از نوع استاندارد نباشد، به عهده کیست؟

جواب: این سؤال فرضهای مختلفی دارد زیرا پاره شدن سیم یا به علت سنگین تر بودن محموله از حد مجاز بوده، یا به علت سریع تر حرکت دادن آن از حد مجاز، و یا به علت حدوث عارضه از قبیل حدوث ناگهانی باد شدید و مانند آن، و یا به علت معیوب بودن زنجیر و سیم بوده، و در معیوب بودن سیم هم یا هیچ یک از مباشر و صاحب جرثقیل نمی دانسته یا یکی و یا هر دوی آنها می دانسته اند، که در هر یک از موارد اگر اقوی بودن سبب از مباشر از جهت غرور و غیر آن ثابت شود، سبب ضامن است، و در غیر این فرض اگر مستند به تقصیر مباشر باشد، مباشر ضامن است، و اگر مستند به مباشر باشد ولی مستند به تقصیر او نباشد با شرایطی که در ضمان عاقله ذکر شده، عاقله او ضامن است، و در صورت اختلاف موضوعی، محاکمه شرعی لازم است.

مسئله ۱۹۹: اگر بر اثر سوانح طبیعی از

قبیل فرو ریختن تونل، فرو رفتن پل، جدا شدن خطوط راه آهن خساراتی متوجه مسافرین وسائل نقلیه دولتی مانند قطار و هواپیما شود، ضمان آن به عهده کیست؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۹۳

جواب: اگر مستند به تقصیر راننده یا مسئولین حفاظت باشد، مقصوٰضامن است. و اگر مستند به کسی نباشد هیچ کس ضامن نیست، و جبران خسارت از مال دولت تابع مقررات است.

مسئله ۲۰۰: اگر در اماکن عمومی غیر دولتی مانند: مساجد، تکایا، حرم امامان و امامزادگان، و ... حوادثی مانند آتش سوزی، فروریختن سقف و مواردی از این قبیل پیش آید و تعدادی مصدوم و معدوم شوند، ضمان دیه آنها به عهده کیست؟

جواب: اگر حادثه به هیچ کس مستند نباشد، هیچ کس ضامن نیست ولی دیه مقتولین این قبیل حادث باید از بیت المال پرداخت شود.

مسئله ۲۰۱: اگر در اماکن عمومی دولتی مانند: کلاس‌های درس، سالنهای اجتماع، ترمینالها، سینماهای دولتی و فروشگاههای وابسته به دولت، سوانحی از قبیل آتش سوزی، فرو ریختن سقف، فرو رفتن زمین و ... رخ دهد و تعدادی تلف شوند، ضمان خسارت آنان به عهده دولت است؟

جواب: اگر مستند به تقصیر مسئولین حفاظت نباشد، شخص خاصی ضامن نیست و جبران خسارت از مال دولت تابع مقررات است و ظاهراً دیه مقتولین باید از بیت المال پرداخت شود.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۹۴

مسئله ۲۰۲: در مواردی که علت سانحه بی توجهی مسئول هر قسمت تشخیص داده شود ولی وسعت سانحه آن قدر زیاد است که مقصوٰ قدرت پرداخت دیه جانباختگان و خسارت دیدگان را ندارد، ضامن پرداخت کیست؟

جواب: در صورت ضامن بودن او، بزرگ بودن حادثه، ضامن را به دیگری منتقل نمی کند «۱».

مسئله

۲۰۳: شاگرد قصیه اب هنگام چرخ کردن گوشت، شاگرد نجار هنگام رنده کردن چوب و ... بر اثر سهل انگاری خود موجب قطع انگشت یا عضو دیگر خود می شود، ضمان آن به عهده صاحب مغازه است یا کسی ضامن نیست؟

جواب: در فرض سؤال هیچ کس ضامن نیست.

ضمان در تعهدات دولتی

مسئله ۲۰۴: اگر یکی از ادارات، ارگانها، و یا شرکتهای وابسته به دولت اسلامی وسیله یا ابزار کاری را به کسی بفروشد که تحت شرایط خاصی از آن استفاده کند، آیا اگر خریدار پس از

(۱) در دو ماده «۳۱۲، ۳۱۳» حدود و دیات آمده است: «هر گاه جانی دارای عاقله نباشد یا عاقله توان مالی نداشته باشد، دیه از بیت المال پرداخت می شود» مجموعه جزائی ۱۳۷۲.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۹۵

تحویل، جنس را با قیمت بیشتری در اختیار دیگران قرار دهد، سود حاصله را در حق دولت ضامن است؟

جواب: اگر خریدوفروش با رعایت شرایط آن انجام شود و فروشنده در ضمن معامله شرط جایزی کند، تخلف شرط برای خریدار جایز نیست و اگر تخلف کند، فروشنده اختیار فسخ دارد، و مدامی که فروشنده معامله را فسخ نکرده، خریدار مالک مورد معامله بوده و در صورت فروش مالک بهای آن می باشد.

مسئله ۲۰۵: یکی از شعب بانک ها مبلغی به عنوان مضاربه جهت اتمام طبقه دوم به شخصی داده، حال اگر بر اثر حادثه غیر متربه ای مانند زلزله طبقه اول هم خراب شود، آیا گیرنده وجه (عامل) ضامن است یا نه؟

جواب: از جمله شرایط صحت مضاربه آن است که عامل سرمایه را در تجارت به کاربرد و صحت مضاربة مورد سؤال محل اشکال است و لازمه بطلان مضاربه آن است که کسی که

سرمایه به او سپرده شده اگر آن را اتلاف کرده باشد یا در حفظ آن تقصیر و کوتاهی کرده باشد، ضامن است و گرنه ضامن نیست.

مسئله ۲۰۶: اگر بانک ضمن فروش مقداری ارز خارجی با مشتری

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۹۶

خود شرطی را قرار دهد و خریدار شرط را پذیرفته و پس از دریافت ارز برخلاف تعهد عمل نموده و از این راه سودی حاصل کرده باشد، آیا ضامن کلیه وجوه به دست آمده در حق بانک می باشد؟

جواب: فرض سوال حکم مسئله «۲۰۴» را دارد.

نجف آبادی، حسین علی منتظری، استفتاءات مسائل ضمان، در یک جلد، قم - ایران، اول، ه ق

استفتاءات مسائل ضمان؛ ص: ۹۶

مسئله ۲۰۷: اگر دولتمردان جمهوری اسلامی با دولتمردان کشورهای اسلامی یا غیر اسلامی قراردادی امضاء کنند که باعث خسارت به اسلام و مسلمین شود و از طرفی دولت اسلامی قدرت فسخ قرارداد را به طور یک جانبه نداشته باشد، ضامن خسارت وارده به عهده کیست؟

جواب: منعقد کننده قرارداد حکم وکیل را داشته و اگر بر طبق مقررات به وظیفه خود عمل کرده باشد ضامن نیست، و گرنه ضامن است.

مسئله ۲۰۸: کسی که هنگام گرفتن پروانه ساختمانی متعهد به انجام اموری مانند عقب نشینی، شنازبندی و ... شده، اگر پس از گرفتن پروانه برخلاف تعهد عمل کند به نحوی که عدم توجه به تعهد موجب خسارت به همسایگان شود، آیا عمل او ضامن آور است؟

جواب: خسارات مالی که عرفا مستند به خاطی باشد، موجب

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۹۷

ضامن وی خواهد بود. ولی ضامن عدم نفع آنها نیست.

مسئله ۲۰۹: اصناف مختلفی که اجناس سوبسید داری از قبیل آرد، شکر، روغن و ...

را با قیمت‌های نازل از دولت می‌گیرند تا طبق شرایط مخصوص به صنف، اجناس مربوطه را تهیه و در اختیار مردم قرار دهند، اگر آن اجناس را همان گونه بصورت مواد خام و غیر مجاز بفروشند، آیا سودهای حاصله را به نفع دولت ضامن هستند یا نه؟

جواب: اگر دولت اجناس را با قیمت ارزان تر به اصناف بفروشد و در ضمن معامله شرط کند که با قیمت تعیین شده در اختیار عموم قرار دهند، حکم مسأله «۲۰۴» را دارد و اگر آنها را عامل فروش قرار داده باشد، علاوه بر گناهکار بودن به دولت نیز مديون و ضامن می‌باشد.

ضمان در تعدد حیوانات

مسأله ۲۱۰: افرادی که در منزل خود حیواناتی از قبیل خروس، گربه، سگ و مانند آن را نگهداری می‌کنند، اگر در حفظ آن سهل انگاری کنند و حیوان ضرری را به همسایه یا دیگران وارد

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۹۸

کند، ضمان آن به عهده صاحب حیوان است؟

جواب: اگر صاحب حیوان تقصیری در حفظ آن از ضرر زدن نکرده باشد، ضامن نیست و گرنه ضامن است.

مسأله ۲۱۱: اگر شخصی که برای خدمت به گاوهای گاوداری اجیر شده در هنگام خدمت مورد حمله یکی از گاوها قرار گیرد و بمیرد، ضمان دیه او به عهده صاحب گاوداری است؟

جواب: اگر صاحب گاوداری او را مغدور نکرده باشد، ضامن نیست.

مسأله ۲۱۲: کسی که بنایدار برای انجام مأموریت در شب از شهر خارج شده و مورد تهاجم حیوان وحشی قرار گرفته و جان خود را از دست داده، آیا شخص مأموریت دهنده ضامن دیه اوست یا اداره مربوطه یا بیت المال؟

جواب: اگر مأموریت دهنده طبق قرارداد استخدام حق دادن مأموریت داشته، ضامن

نیست و ضمان دیه در این فرض طبق مقررات به عهده بیمه می باشد.

مسئله ۲۱۳: اگر باز شکاری شخصی، کبوتر تعلیم دیده شخص دیگری را شکار کند، آیا صاحب باز ضامن کبوتر است یا نه، و اگر ضامن است آیا ضامن بهای نفس کبوتر است یا ضامن بهای کبوتر تعلیم دیده؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۹۹

جواب: اگر صاحب باز شکاری آن را برای شکار فرستاده باشد صاحب باز بهای کبوتر تعلیم داده شده را ضامن است.

مسئله ۲۱۴: اگر مارگیری با مارهایی که دارد اقدام به نمایش کند و در حین نمایش مار از اختیار وی خارج شده ضرر جانی به یکی از تماشاچی ها وارد کند، آیا صاحب مار ضامن است؟

جواب: در فرض سؤال ضمان صاحب مار بعید نیست.

مسئله ۲۱۵: در مواردی که برای حفاظت از منازل یا گوسفدان از سگهای مخصوص استفاده می کنند، اگر سگ به همسایگان یا عابرین خسارت وارد کند، آیا صاحب سگ ضامن خسارت وارد خواهد بود؟

جواب: حکم آن در مسئله «۲۱۰» گفته شد.

مسئله ۲۱۶: کسانی که دو خروس را به جنگ هم انداخته و موجب تلف شدن یکی از آنها می شوند، آیا ضمان خروس تلف شده به عهده آنها است؟

جواب: اگر دو خروس را صاحبان آنها به جنگ هم بیندازند، ضمان ندارد، ولی اگر کسی خروس خود را با خروس دیگری بدون اجازه وی به جنگ هم انداخته، ضامن بهای خروس هلاک شده می باشد.

مسئله ۲۱۷: در میدانی که دو خروس را به جنگ هم انداخته اند

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۰۰

فردی از باب دلسوزی خروسی را که در معرض هلاک بوده گرفته و فراری داده، آیا ضمانی از این بابت متوجه اوست؟

جواب:

اگر بگیرد باید برای صاحب‌ش نگهداری کند، و اگر فراری دهد و نتواند آن را به صاحب‌ش برگرداند، بهای آن را در حق صاحب‌ش ضامن است.

مسئله ۲۱۸: اگر یکی از دو خروصی که در میدان به جنگ هم انداخته شده بر اثر هاری ناگهانی به یکی از تماشچیان حمله کند و خسارته وارد کند، ضمان آن به عهده صاحب آن است یا چون صاحب حیوان از هاری حیوان خبر نداشته ضامن نیست؟

جواب: ضامن نیست.

مسئله ۲۱۹: اگر حیوان فراری که از تحت قدرت صاحب‌ش خارج شده، خسارتی به دیگران وارد کند، ضمان خسارت‌های وارد به عهده صاحب حیوان است، یا ضمان آور نیست؟

جواب: اگر صاحب حیوان در حفظ آن تقصیر نکرده باشد، ضامن نیست.

مسئله ۲۲۰: اگر برخی افراد به نگهداری سگ در منازل خود مبادرت ورزند، آیا ضمان اتلاف این حیوان در شب یا روز متفاوت است یا تفاوت ندارد، و کسانی که به منازل آنان می‌روند و مورد هجوم حیوان آنها واقع می‌شوند، آیا ضمان

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۰۱

اتلاف آنها یکی است؟

جواب: ظاهرا ضمان و عدم ضمان دائر مدار مسامحه و عدم مسامحه در حفظ حیوان است، و تفصیل مشهور در خصوص خسارتی است که حیوان به زراعت غیر صاحب‌ش وارد سازد که در آن فرض نیز اگر صاحب حیوان مسامحه کرده باشد، گرچه خسارت در روز وارد شده باشد، بنابر احتیاط واجب باید جبران نماید.

مسئله ۲۲۱: گاو یا شتری که در معابر عمومی برای پیدا کردن علوفه و خوراک پرسه می‌زند، به فردی حمله نموده و او را کشته است. اگر اولیای مقتول حیوان را کشته باشند، ضمانی به عهده صاحب حیوان یا

اولیای مقتول مستقر شده یا نه؟

جواب: هر کس حیوان را کشته باشد ضامن است، و صاحب حیوان هم اگر در حفظ حیوان خود تقصیر و کوتاهی کرده باشد دیه مقتول را ضامن می باشد و اگر کوتاهی نکرده ضامن نیست.

مسئله ۲۲۲: در اطراف بندر عباس، زاهدان و ایرانشهر رسم بر این است که مردم شترهای خود را بدون ساربان راهی بیابان می کنند، اگر بر اثر مستی، یکدیگر را بکشنند، یا بر اثر توقف در جاده‌ای آسفالته عمومی خصوصاً در سر پیچها و در شب موجب برخورد با وسایط نقلیه شوند و از این راه خساراتی را

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۰۲

متوجه رانندگان کنند و خود نیز بمیرند، آیا ضامنی به عهده رانندگان از جهت مردن شتر و به عهده صاحبان شتر از جهت خسارت به راننده مستقر می شود یا نه؟

جواب: ضمان صاحب حیوان و عدم آن دایر مدار تقصیر در حفظ و نگهداری و عدم آن است، و خسارتی که به صاحب حیوان وارد می شود، ضمان و عدم ضمان آن دایر مدار استناد خسارت به راننده و عدم استناد به اوست.

مسئله ۲۲۳: اگر کسی در روز که حیوان (سگ) بسته است وارد منزل شود و حیوان بر اثر فعالیت زیاد لجام خود را پاره کند و پیش از آن که صاحبش متوجه شود، ضرری را متوجه آن شخص کند، آیا صاحب حیوان ضامن است؟

جواب: اگر بدون اجازه صاحب حیوان وارد شده باشد، صاحب حیوان ضامن نیست.

مسئله ۲۲۴: اگر کسی حیوان رام خود را کنار خیابان بسته و در غیاب وی بچه ها به اذیت و آزار آن حیوان پرداخته اند که بر اثر آن یا با لگد

زدن و یا با گاز گرفتن ضرری را متوجه آنها کرده آیا ضمانتی متوجه صاحب حیوان می شود؟

جواب: در فرض سؤال صاحب حیوان ضامن نیست.

مسئله ۲۲۵: اگر گربه موذی را به قصد کشتن، غذای مسموم دهند

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۰۳

و گربه غذای مسموم را در منزل دیگری استفراغ کند و مرغهای صاحب آن منزل بخورند و بمیرند، آیا مسموم کننده ضامن قیمت مرغ های کشته شده می باشد؟

جواب: ضامن نیست.

ضمان در دادوستد

مسئله ۲۲۶: اگر کسی معامله ای را به طور صحیح انجام داده و بر اثر پشمیمانی از خرید آن جنس، گرچه با معیوب نشان دادن با عیبهای توهّمی درخواست اقاله^{۱)} معامله را می کند و فروشنده را ناچار به اقاله می کند، آیا خریدار ضامن وجهی است که از فروشنده به عنوان اقاله می گیرد؟

جواب: اگر خریدار مجوز فسخ نداشته باشد و فروشنده راضی به اقاله نشود، مورد معامله در ملک خریدار و پول در ملک فروشنده باقی می ماند.

مسئله ۲۲۷: اگر خریدار برای اقاله معامله، فروشنده را از قوه قهریه مثل نیروی انتظامی، شهربانی، شرطه و ... بترساند و او را مجبور به اقاله کند چه حکمی دارد؟

(۱) اقاله فسخ و بهم زدن معامله صحیح است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۰۴

جواب: حکم آن با مسئله «۲۲۶» یکی است.

مسئله ۲۲۸: اگر خریدار جنسی را به شرط این که اگر افراد منزل آن را بپسندند، خواهد خرید به منزل ببرد و پس از چند روز دیگر که جنس تنزل قیمت نموده آن را باز گرداند و از این بابت خسارتخانه متوجه کند، آیا او ضامن خسارت وارد است؟

جواب: ضامن نیست.

مسئلہ ۲۲۹: اجناس مغشوشی کے بے بازار عرضہ می شود، آیا غش کننده ضامن

ما به التفاوت است یا عرضه کننده، و اگر معامله در کالای مغشوش باطل باشد، آیا ضمانتی به عهده خریداری که خود را صاحب جنس می داند و از مغشوش بودن آن اطلاعی ندارد آمده، و یا ضمانت این مورد نیز به عهده غش کننده است؟

جواب: اگر مغشوش بودن مورد معامله موجب معیوبی بودن آن شود، حکم جنس معیوبی را دارد که خریدار می تواند به آن عیب راضی شود و یا معامله را بهم بزند، و اگر مغشوش بودن موجب معیوب بودن نشود و چیزی در ظاهر نمایان نباشد و فروشنده نیز از آن اطلاع نداشته باشد، غش کننده ضامن است و مشتری می تواند از باب تعاقب ایادی به هر یک از غش کننده و فروشنده مراجعه کند و در این مورد قرار ضمانت به عهده غش کننده است، ولی اگر مغشوش بودن موجب تغییر ماهیت

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۰۵

جنس باشد، مثل این که عیار طلا را آن قدر پائین بیاورند که آن را مس بنامند، معامله باطل می باشد و احکام معامله باطل بر آن مترتب می شود.

مسئله ۲۳۰: خریداری مقداری لوازم قالی را به شرط ثابت بودن رنگ خریده و پس از بافت متوجه شده رنگ ثابت نبوده و تمام رنگهای قالی به همدیگر رنگ داده و فرش را از ارزش انداخته است، آیا ضمانت این خسارت به عهده فروشنده است یا رنگرز؟

جواب: ضمانت به عهده فروشنده است، و اگر رنگرز فروشنده را فریب داده باشد، فروشنده نیز به رنگرز مراجعه می کند.

مسئله ۲۳۱: شخصی که برای احداث باغ، به فروشنده نهال مراجعه کرده و با وی در خصوص یک نوع نهال مخصوص بدام، پسته یا ... قرار داد بسته،

اگر فروشنده هنگام تحويل نامرغوب تحويل خريدار داده باشد که پس از نشاندن و به عمل آمدن معلوم شده فروشنده وی را مغبون کرده است، آیا ضمان کلیه مخارج انجام شده و ما به التفاوت نهال مرغوب و غير مرغوب به عهده فروشنده است؟

جواب: هر مقدار از خساراتی که مستند به مغور کردن فروشنده باشد، فروشنده ضامن است، و در نزاع موضوعی محاکمه شرعی لازم است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۰۶

مسئله ۲۳۲: قصابی که هنگام فروش گوشت، مشتری خود را مأخوذه به حیا می کند و بدون رضایت وی سهمیه استخوان او را نمی دهد و از راه جمع آوری استخوانها سود دیگری می برد، آیا ضامن حق مشتری می باشد؟

جواب: ضامن است، مگر این که مشتری به آن راضی شود.

مسئله ۲۳۳: اغذیه فروشان و آبمیوه و بستنی و فالوده فروشانی که اجناس آماده مصرف در اختیار مشتریان خود قرار می دهند، اگر جنس آنان مسموم شده و مشتری را مسموم نماید به نحوی که خسارت‌های مالی یا جانی بیار آورد، ضمان آن به عهده فروشنده است یا تهیه کننده؟

جواب: اگر فروشنده یا تهیه کننده علم به مسموم بودن جنس نداشته و جهات بهداشتی آن را هم رعایت کرده باشد ضررها ناشی از آن را ضامن نمی باشند هر چند نسبت به پول جنسی که فروخته اند باید مصالحه کنند، ولی هر کدام از آنان علم به مسموم بودن آن داشته و یا جهات بهداشتی را مراعات نکرده، ضامن است.

مسئله ۲۳۴: اگر شرکت مسافربری از راه فروش بلیط، اتوکاری را تا مقصد معینی اجاره داده و در بین راه، اتوکار شرکت به نحوی خراب شده که قدرت رساندن به مقصد را ندارد، آیا ضمان رساندن

مسافرین گرچه با اجاره نمودن اتوکار دیگر به

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۰۷

عهده شرکت و راننده است یا ما به التفاوت بهای بليط؟

جواب: اگر شرکت، ماشین معینی را کرایه داده باشد، با خراب شدن آن اجاره باطل می شود و به نسبت باقی مانده راه ضامن ما به التفاوت بهای بليط است، ولی اگر اجیر شده که به هر حال مسافرین را به مقصد برساند، باید وسیله دیگری را تهیه کند و آنها را به مقصد برساند.

مسئله ۲۳۵: در معامله ملک وقفی که خریدار از موقوفه بودن آن مطلع نبوده و پس از سالیانی متوجه شده، اگر برای بازگرداندن معامله اقدام کند ولی بر اثر گذشت زمان و تورم، ارزش پولی که داده به قدری پائین آمده که قابل توجه نباشد، آیا فروشنده علاوه بر خسارت وارد به خریدار، ضامن ما به التفاوت ثمن نیز خواهد بود؟

جواب: نسبت به ما به التفاوت، بنابر احتیاط واجب باید با مصالحه رضایت همدیگر را تحصیل کنند.

مسئله ۲۳۶: اگر مشتری هنگام خرید جنس به طور غیر عمدی و بدون توجه خسارتی را از قبیل شکستن شیشه، از بین رفتن ادوات و ... به فروشنده وارد کند، آیا ضامن آن خواهد بود؟

جواب: ضامن است، مگر این که فروشنده اعلام رضایت کند.

مسئله ۲۳۷: کسانی که با بچه های نابالغ ممیز یا غیر ممیز معاملاتی

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۰۸

از قبیل شانسی فروشی، بادکنک فروشی، سوار کردن در چرخ فلک، تمرین تیراندازی و ... می کنند، آیا از بابت وجوهی که می گیرند ضامن هستند یا معاملات آنان صحیح است؟

جواب: معاملات آنها صحیح نیست و ضامن هستند مگر در مواردی که در حقیقت معامله با اشخاص بالغ

و رشید باشد و بچه های نابالغ وسیله معامله باشند.

مسئله ۲۳۸: اگر کتابی را مشروط به این که «حق طبع محفوظ است» خرید و به شرط عمل نموده باشد؛ مثل این که از آن افست یا حروف چینی کنند و بدون اجازه چاپ کنند، آیا ضامن حقوق مؤلف یا ناشر و خسارت وارد به آنها خواهد بود؟

جواب: عمل مورد سؤال جائز نیست ولی ضمان مالی محل اشکال است و احوط تصالح است.

مسئله ۲۳۹: تاکسیرانانی که بیش از قیمت‌های تعیین شده از مسافرین در خواست می‌کنند، اگر مسافر فقط قیمت تعیین شده را پردازد، نسبت به مازاد ضامن است؟

جواب: اگر از طرف دولت اسلامی قیمت تعیین شده باشد، ضامن نیست، ولی اگر قیمت تعیین نشده باشد، مسافر کرایه معارف را ضامن است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۰۹

ضمان در تعذیبات دیوانگان

مسئله ۲۴۰: اگر دیوانه‌ای که صاحب و سalarی ندارد، در طول دیوانگی خود موجب ضرر و زیان‌هایی بر مردم شود و پس از مدتی عاقل شود، ضمان خسارات وارد به عهده اوست یا ضامن نیست؟

جواب: بلی ضامن است.

مسئله ۲۴۱: اگر دیوانه‌ای که فاقد مال و دارایی و همچنین فاقد ولی و قیم است، جنایتی که موجب دیه یا پرداخت خسارت شود انجام دهد، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: خسارات مالی و دیه جنایتی که کمتر از یک بیستم دیه کامل است به عهده خود اوست و اگر به مقدار یک بیستم یا بیشتر باشد به عهده عاقله او می‌باشد و اگر دیوانه یا عاقله او مال ندارند، دیه بر بیت المال مسلمین است.

مسئله ۲۴۲: اگر دیوانه‌ای به کسی حمله کند و او از ترس جان خود برای دفع حمله دیوانه، وی

را مضروب کند که احیاناً به مرگ دیوانه منجر شود، آیا ضارب ضامن دیه اوست، یا عاقله وی و یا بیت المال؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۱۰

جواب: اگر ضارب از حدّی که دفاع بر آن متوقف بوده تجاوز نکرده باشد، دیه دیوانه نه بر ضارب است و نه بر عاقله وی و طبق حدیث معتبر، دیه دیوانه از بیت المال پرداخت می شود، ولی اگر از حدّ دفاع تجاوز کرده باشد، دیه به عهده شخص قاتل است.

مسئله ۲۴۳: ضمان دیه عاقل یا دیوانه ای که توسط دیوانه دیگر کشته شده باشد به عهده کیست؟

جواب: به عهده عاقله قاتل است، ولی اگر عاقله او توانای پرداخت دیه را ندارند یا اصلاً او عاقله نداشته باشد، دیه بر بیت المال است.

مسئله ۲۴۴: آیا ضمان خسارات عمد یا خطای که توسط دیوانگان وارد شده، به عهده ولی آنهاست یا بر عاقله آنها؟

جواب: حکم مسئله در جواب مسئله «۲۴۱» گفته شده.

ضمان در تعّدیات رانندگان

مسئله ۲۴۵: راننده ای که اجیر شده باری را حمل کند و وسیله نقلیه وی بیمه است، آیا هنگام بروز خسارت، راننده ضامن است یا اداره بیمه، و اگر اداره بیمه ضامن باشد و وجه پرداختی وی جبران خسارت نکند، ضمان بقیه خسارت به عهده کیست؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۱۱

جواب: اگر خسارت مستند به راننده باشد، خسارت دیده حق مطالبه زیان خود را از راننده دارد و راننده در برابر خسارت وارده ضامن است، اداره بیمه نیز طبق قرارداد در برابر راننده ضامن است.

مسئله ۲۴۶: باری که در یک سانحه رانندگی خسارت دیده، ضمان آن به عهده حامل بار است یا فردی که در تصادف مقصر شناخته شده؟

جواب: موارد مختلف است و

خسارت به هر کس مستند باشد او ضامن است، ولی اگر خسارت به کسی مستند نبوده و راننده هم در حفظ کالا کوتاهی نکرده باشد، هیچ کس ضامن نیست.

مسئله ۲۴۷: اگر راننده ای پس از تصادف مدعی شود صاحب اتومبیل او را از نواقص اتومبیل مطلع نکرده، حال با توجه به اینکه هر راننده ای باید هنگام استفاده از هر اتومبیلی به نواقص اوّلیه آن که موجب تصادف می شود پی ببرد، آیا ادعای او مسموع است یا ضامن خسارات وارد می باشد؟

جواب: در فرض سؤال راننده ضامن خساراتی است که مستند به اوست و ادعای مزبور رافع ضمان او نیست، بلی اگر صاحب اتومبیل تصریح به بی عیب بودن ماشین کرده و او را مغور کرده و تصادف ناشی از نقص ماشین باشد، صاحب

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۱۲

ماشین ضامن است.

مسئله ۲۴۸: در عرف رانندگان و دارندگان ماشین، مشهور است که اگر کسی اتومبیلی را بدون شرط ضمان از دیگری بگیرد و خسارتی به آن وارد شود، باید از عهده آن خسارت برآید، آیا این ضمان عرفی، شرعاً جائز است یا چون عاریه مضمونه صریح نبوده، ضمان آور نیست؟

جواب: عدم ضمان در عاریه در خصوص خساراتی است که مستند به عاریه گیرنده نباشد، و اما خسارات مستند به وی را او ضامن است.

مسئله ۲۴۹: اگر کسی به خیال رضایت صاحب اتومبیل و یا با اذن فحوا، در اتومبیل دیگری تصرف کند و به هر عنوان موجب خسارتی به آن شود، آیا ضامن است؟

جواب: بلی ضامن است.

مسئله ۲۵۰: اگر در تصادف دو اتومبیل، راننده خلافکار فوت کند، آیا ضمان خسارت در مال میت است یا چون فوت کرده ضمان به عهده

جواب: هر کس در هر موردی در صورت زنده بودن ضامن باشد، در صورت فوت نیز ضامن است و از اصل ترکه او اخراج می شود.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۱۳

مسئله ۲۵۱: راننده ای که می داند شاگرد او (گرچه گواهینامه دارد) مهارت کافی برای رانندگی ندارد و در عین حال وسیله نقلیه را در اختیار او می گذارد، اگر این کار موجب خسارت شود، چه کسی ضامن است؟

جواب: ضمان به عهده مباشر است.

مسئله ۲۵۲: اگر راننده با مسافرین خود شرط کند در صورتی که سانحه ای رخ دهد و خسارتی وارد شود ضامن نباشد، و اتفاقاً تصادف شود و خسارت وارد شود، آیا راننده ضامن است؟

جواب: در فرض سؤال اگر تصادف عمدى یا از روی سهل انگاری نباشد، اقوى عدم ضمان است.

مسئله ۲۵۳: در مواردی که مسافر زیاد است و اتوبوسهای مسافربری کفاف نقل و انتقال همه مسافرین را نمی کند و رسانه های جمعی نیز به رانندگان اتومبیلهای شخصی توصیه جابجائی مسافرین را بکند، اگر راننده ای بدون اسقاط ضمان مسافرین را سوار کند و دچار پیشامد شود آیا ضامن است؟

جواب: اگر خسارت وارده مستند به او باشد ضامن است، بلی در خسارت جانی در صورت خطا مخصوص با شرایطی که در باب دیات ذکر شده، دیه به عهده عاقله راننده می باشد.

مسئله ۲۵۴: اگر راننده ای هنگام سبقت از راننده دیگر به نحوی

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۱۴

سبقت بگیرد که بدون برخورد با اتومبیل هم مسیر، خسارتی از قبیل خارج شدن از خط و همراه آن چپ شدن یا سقوط در دره و ... وارد کند، آیا ضمان خسارت به عهده اوست یا چون برخوردي صورت نگرفته ضمانی هم به

جواب: استقرار ضمان دایر مدار استناد است «۱».

مسئله ۲۵۵: اگر یکی از مسافرین یا فرزندان کوچک آنها هنگام حرکت اتومبیل مثلاً دست خود را از وسیله نقلیه بیرون ببرد و متتحمل خسارتی مانند قطع دست و ... شوند، ضمان این خسارت به عهده کیست؟

جواب: حکم مسئله «۲۴۵» را دارد.

مسئله ۲۵۶: در موارد بسیاری دیده شده شاگرد یا کمک راننده کامیون در حال حرکت وسیله نقلیه، روی صندلی سمت شاگرد دراز کش کرده و پاهای خود را از شیشه سمت راست خارج می کند، با توجه به این که راننده شاهد این امر خلاف بوده و وی را نهی نکرده، ضامن خسارت وارد به وی می باشد؟

جواب: اگر آسیب مستند به تقصیر راننده نباشد مجرد نهی نکردن موجب ضمان نمی باشد.

(۱) به این معنا که اگر سبقت مزبور از نظر مقررات مجاز بوده و راننده سبقت گیرنده هیچ گونه سببیت در خسارت نداشته، ضامن نیست ولی اگر راننده سبقت گیرنده سبب خسارت شود، ضامن است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۱۵

مسئله ۲۵۷: اتومبیل‌هایی که برای تعلیم رانندگی آماده شده، دارای کلاچ و ترمز دوبله بوده و همه مسئولیت به عهده مربّع است، آیا اگر در حین تعلیم رانندگی بر اثر خلاف نوآموز ضایعه ای پیش آید، ضمان آن به عهده معلم است یا راننده (نوآموز)؟

جواب: اگر معلم مسامحه و کوتاهی کرده باشد، ضمان به عهده اوست و گرنه به عهده مباشر است و در صورت اختلاف، محاکمه شرعی لازم است.

مسئله ۲۵۸: اتومبیل‌های شخصی که از جهت کلاچ و ترمز دوبله نیستند و از نظر مقررات نباید در جهت تعلیم رانندگی قرار گیرد، اگر بر خلاف مقررات مورد تعلیم قرار گرفته و خسارتی پیشامد

کند، ضممان آن به عهده معلم است یا نوآموز؟

جواب: خسارت واردہ به هر کس مستند باشد، همان فرد ضامن است.

مسئله ۲۵۹: اتوبوسهای خط واحدی که اختیار باز و بسته نمودن دربهای آن به دست راننده است و می‌داند نباید قبل از توقف کامل، درب را باز کند یا هنگام حرکت درب را باز بگذارد، اگر راننده بر خلاف مقررات درب را باز بگذارد و مسافری سقوط کند و خسارت جانی یا مالی وارد شود، آیا ضممان آن به عهده راننده است؟

استفتاءات مسائل ضممان، ص: ۱۱۶

جواب: در این گونه موارد ضممان دایر مدار استناد است که اگر استناد به فعل راننده باشد، راننده ضامن است و **اگر** بر اثر بی‌احتیاطی و سهل انگاری مسافر باشد، راننده ضامن نیست.

مسئله ۲۶۰: اصولاً خسارت ناشی از رانندگی به عهده راننده مباشر است، حال اگر چند راننده با هم شریک باشند، آیا راننده مقصور می‌تواند قسمتی از خسارت واردہ را به عهده شرکای خود قرار دهد؟

جواب: خیر حق ندارد.

مسئله ۲۶۱: اگر رانندگان اتومبیلهای آژیردار، مانند آمبولانس و آتشنشانی در حال مأموریتهای اضطراری و فوری که مجاز به استفاده از سرعت بیشتر و همزمان مجاز به استفاده از آژیر بوده و آژیر نیز به معنای اعلام عمومی و زنگ خطر برای همه افراد اعم از راننده و عابر پیاده است، تصادفی کند و خسارتی پیش آید، ضممان آن در این فرض به عهده راننده است؟

جواب: هرگاه خسارت مستند به راننده باشد، ضامن است.

مسئله ۲۶۲: آیا احکام رانندگان مختلف اتومبیل، به رانندگان مختلف موتورسیکلت (دنده ای یا گازی)، دوچرخه و هادیان درشكه و اسب و استر نسبت به راکبین آنها مساوی

است و در صورت تخلف ضامن هستند؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۱۷

جواب: ماشین با موتورسیکلت و غیر آن فرقی ندارد و هرگاه خسارت جانی یا مالی مستند به کسی باشد، ضامن است.

مسئله ۲۶۳: اگر دوچرخه و موتورسیکلت سواران برخلاف ضوابط و قوانین در داخل پیاده رو مبادرت به رانندگی کنند و خسارتی به عابرین پیاده وارد شود، آیا در هر حال (خواه راننده مقصّر باشد یا نه) راننده‌ها ضامن هستند؟

جواب: بلی ضامن هستند.

مسئله ۲۶۴: راننده‌ای که به خاطر مضمونه یا اذیت و آزار عابرین با احتیاط تا پشت پای عابر رفته و ناگهان اقدام به زدن بوق می‌کنند، آیا اگر بر اثر این کار، ترس و وحشتی در عابر پیدا شود و خسارت جانی به وی برسد، ضامن آن به عهده راننده است؟

جواب: در فرض سؤال ضامن است.

مسئله ۲۶۵: اگر آژانس مسافربری سواری که به تاکسی تلفنی معروف است با مشتری خود قرار بگذارد وی را در ساعت مقرر به فرودگاه یا ترمینال راه آهن برساند و بر اثر سهل انگاری و عده خلافی کند، آیا ضامن بلیط باطل شده به عهده اوست؟

جواب: در فرض سؤال ضامن آنها بعید نیست.

مسئله ۲۶۶: آیا حکم ماشین در حال حرکت به جلو، مانند حیوان

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۱۸

است که اگر از قسمت عقب خسارتی وارد شود، ضامن آن به عهده صاحب حیوان نیست، یا بین آنها فرق است.

جواب: ضامن دایر مدار استناد است.

مسئله ۲۶۷: دولت در مناطق پرجمعیت و دارای ترافیک سنگین برای پیشگیری از تصادف با عابرین پیاده اقدام به ایجاد پلهای هوائی کرده است، آیا اگر عابرین پیاده هنگام عبور از عرض خیابانها به

شرایط ایجاد شده مانند عبور از پل هوائی، عبور از خطکشیهای مخصوص عابر پیاده و چراغهای راهنمائی، توجه نکنند و موجب خسارت مالی یا جانی شوند، باز هم راننده ضامن است؟

جواب: اگر خسارت با توجه به عدم رعایت شرایط، مستند به عابر بوده، راننده ضامن نیست.

مسئله ۲۶۸: پارک دوبله از نظر مقررات رانندگی خلاف است و موجب راه بندان و تراکم اتومبیلها و گاهی ایجاد خسارت می شود، حال اگر راننده ای بر اثر بی توجهی یا بی انتنایی به قوانین، پارک دوبله کند، ضامن خسارت‌های مالی مثل بتزین، روغن و استهلاک هایی که در این راه بندان شده می باشد یا نه؟

جواب: عمل مذبور جایز نیست ولی موجب ضمان نمی شود.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۱۹

ضمان در روابط بین المللی

مسئله ۲۶۹: اگر سران دولت اسلامی که با بسیاری از دول دنیا در اموری از قبیل حقوق هوائی، دریائی، فرهنگی، بازرگانی و ... هم عهد شده اند، از باب بی توجهی یا ندانم کاری و یا قلدربی به یکی از کنوانسیونهای امضا شده در کنفرانس‌های بین المللی (قبل از فسخ) بی انتنایی کنند و از این رهگذر به بعضی اشخاص حقیقی یا حقوقی خساراتی وارد کنند، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: موارد مختلف است و به طور کلی در هر مورد، هر کس به دولت یا به اشخاص مستقیماً خسارت وارد کند و یا خسارت وارده مستند به تقصیر او در عمل به وظیفه اش باشد، ضامن است.

مسئله ۲۷۰: خساراتی که بر اثر تیرگی روابط بین المللی در کشورهای دو طرف پیش می آید؛ مثلاً بر اثر حمله عراق ساکنین غیر نظامی ایران و بر اثر حمله ایران، ساکنین غیر نظامی عراق متهم خسارت می شوند، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: متجاوز،

خسارتهای مستند به خود را ضامن است، و مدافع، تابع حکم حاکم شرع جامع الشرایطی است که فرمان

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۲۰

دفاع را داده است «۱».

مسئله ۲۷۱: اگر بر اثر تیرگی روابط بین دو کشور به افرادی که اعراض و دماء و اموالشان محترم است، خسارتهای وارد شود؛ مثلا هر کشور تبعه کشور دیگر را از کشور خود خارج کند و از این رهگذر همه یا بسیاری از اموال آنان تلف شود، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: هر خسارتهی که مستند به فرد یا افراد باشد، خسارت زننده ضامن است، بلی اگر حاکم شرع جامع الشرائط جواز حکم به اخراج افرادی را احراز کند، و آن افراد طبق حکم او اخراج شوند، هیچ کس خسارتهای ناشی از آن حکم را ضامن نیست مگر این که حکم حاکم مقید به جبران خسارت باشد، که در این فرض از بیت المال جبران می شود.

مسئله ۲۷۲: افرادی که در کشورهای بیگانه بدون در نظر گرفتن ضوابط و مقررات آن کشور، اقدام به برگزاری میتینگ نمایند و مورد تهاجم پلیس آن کشور واقع شوند، ضمان خسارتهای واردہ به عهده کیست؟

جواب: هر کس خسارتهای مستند به خود را ضامن است مگر این که یکی از دو طرف مجوز شرعی داشته باشد.

(۱) پس در حمله عراق به ایران که خسارات واردہ به طرفین مستند به صدام است ضمان نیز به عهده اوست.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۲۱

مسئله ۲۷۳: شخصی گفت در جمعه خونین مکه وقتی مشاهده کردم بر اثر تشنگی، جان مردم در معرض تلف است دستور دادم کیوسک نوشابه فروشی که بسته بود را باز کرده و نوشابه های آن را بین

مردم تقسیم کردم، آیا این کار با توجه به این که حال صاحب کیوسک معلوم نیست، ضمان آور بوده، اگر بلی، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: ضمان آور است و ضمان آن به عهده مباشرین اتلاف است.

ضمان در امور مربوط به روحانیت

مسئله ۲۷۴: روحانی و مسئله گویی که بر اثر اشتباه گفتن یک یا چند مسئله خسارت قابل توجیهی را به کسی زده؛ مثلاً مسائل نماز قضای میّت را اشتباه گفته و شنونده بدان عمل کرده و پس از کشف خلاف ناگزیر به عمل مجدد شده و از این بابت متحمل خسارت شده است، آیا ضمان خسارت واردہ به عهده روحانی است؟

جواب: اگر آن روحانی بدون اطمینان به صحّت جواب، جواب قاطع داده باشد، مرتكب معصیت شده ولی ضمان او معلوم نیست و احوط تصالح است.

مسئله ۲۷۵: روحانی که مردم را متوجه تقلید غیر اعلم می کند

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۲۲

و وجهات مالی آنان را جمع آوری نموده و برای او می برد، آیا ضامن وجوهی است که از آنها گرفته است؟

جواب: اگر مقصود از سؤال این است که وی عالمی را دروغ به مردم اعلم معرفی می کند و مردم را اغوا نموده و برای آن عالم وجوه شرعی جمع آوری می کند، علاوه بر گناه دروغگویی هر مقدار وجوه جمع آوری کند ضامن است.

مسئله ۲۷۶: روحانی مسئله گوئی در مورد تقسیم شرکتی که یکی از شرکای آن مرده، اشتباهها به گونه ای جواب داده که ورثه متوفی متحمل خسارت مالی شده اند، آیا ضمان این خسارت به عهده آن روحانی است؟

جواب: هرگاه متوجه اشتباه خود شود واجب است شرکای زنده را بر اشتباه خود مطلع سازد تا خسارت ورثه را جبران کنند، و اگر آنان را مطلع

نمازد ضمان او بعید نیست.

مسئله ۲۷۷: پسر بزرگتری که باید بجای یک ماه قضای روزه پدر کفاره بدهد، چنانچه با ارشاد روحانی یک ماه روزه استیجاری گرفته باشد و پس از اتمام روزه به اشتباه پی برد و کفاره روزه را پرداخت نمود، آیا ضمان خسارت واردہ به وی به عهده روحانی است؟

جواب: اگر آن روحانی با اطمینان به صحت جواب، جواب قاطع

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۲۳

داده است، گناه نکرده و ضمان او معلوم نیست و احوط تصالح است، ولی اگر بدون اطمینان به صحت جواب، جواب قاطع داده، گناهکار است و ضمان او نیز بعید نیست.

مسئله ۲۷۸: کسانی که وجوهات دریافتی از مردم را فقط به این دلیل که فلان مجتهد درصد بیشتری را به خود او برگشت می دهد به غیر مقلدین مردم می رسانند، آیا از این جهت که پرداخت کنندگان را برئ الذمه نمی کند ضامن هستند؟

جواب: گیرندگان وجوه در حقیقت و کیل دهندهان وجوه هستند که اگر طبق وکالت خود عمل کنند ضامن نیستند و گرنه ضامن هستند، بلی اگر آنها از مصادیق مسئله مفروضه «۲۸۲» باشند مطلقاً ضامن هستند.

مسئله ۲۷۹: شخصی که پس از تحقیقات لازم یکی از علمای بزرگ را به عنوان فقیه اعلم پذیرفته و از او تقلید می کند، اگر در ایام تبلیغی طلبه ای که هنوز به حد شناخت اعلم نرسیده، او را به تقلید غیر اعلم اغوا نماید، آیا ضمان وجوهی که از این بابت به غیر اعلم داده شده به عهده آن روحانی است یا او صرفاً گناهکار است؟

جواب: فردی که به حد شناخت اعلم نرسیده، اگر از غیر اعلم ترویج کند اغراء به جهل کرده و گناهکار

است، ولی ضمان او

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۲۴

معلوم نیست و احوط تصالح است.

مسئله ۲۸۰: اگر برای انجام واجبات کفایی مانند خواندن نماز می‌تازد از روحانی دعوت کنند و او شرط کند برای خواندن نماز
فلان مبلغ می‌گیرم، آیا وجهی را که دریافت کرده ضامن است؟

جواب: اگر در برابر نماز یا هر کار واجب پول بگیرد ضامن است ولی اگر اجرت را در برابر کاری که انجام آن واجب نبوده
گرفته باشد ضامن نیست.

مسئله ۲۸۱: اگر روحانی کاروان حج، آن طوری که باید در تمام مراحل حسّاس حج؛ مانند طواف، نماز طواف، سعی و ...
همراه و مراقب حاجیان نباشد و صرفا به مسئله گوئی اکتفا کند که در نتیجه حج برخی از حاجیان باطل شود، آیا آن روحانی
ضامن است؟

جواب: اگر در عمل به وظيفة مقررة خود تقصیر و کوتاهی کند حکم مسئله «۲۸۲» را دارد، بلی اگر اجرت گرفته باشد به
نسبت کم کاری ضامن اجرت می‌باشد.

مسئله ۲۸۲: اگر یکی از حاجیان هنگام پرسیدن مسئله، روحانی کاروان را متوجه مقلد خود نموده و پاسخ مسئله خود را از او
بخواهد، ولی روحانی که فتوای مقلد او را نمی‌دانسته، فتوا مجتهد دیگری را در جواب بگوید و بعد از مراسم حج متوجه

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۲۵

شود حج وی با توجه به فتوا مجتهد خود او باطل شده، آیا ضمان خسارت واردہ به عهده آن روحانی است؟

جواب: در فرض سؤال، چون روحانی از روی عمد سبب بطلان حج و زیان سؤال کننده شده، صرفنظر از گناهی که کرده،
ظاهرا ضامن کلیه خسارت‌های مستند به خود می‌باشد و احوط تصالح است.

مسئله ۲۸۳: اگر روحانی کاروان به

گونه ای در بیان برخی مسائل حج استبهای کند که موجب بطلان حج افراد تحت نظارت خود شود، آیا ضمان خسارت وارد به آنان به عهده اوست؟

جواب: در فرض سؤال ضمان معلوم نیست و احوط تصالح است.

ضمان در تعدادیات روزنامه نگاران

مسئله ۲۸۴: اگر بر خلاف قوانین و مقررات جاری کشور در روزنامه ای علیه فرد یا افراد، مقاله توھین آمیز درج کنند و به او اجازه جوابگوئی ندهند و از این طریق مردم را به فحاشی و ناسراگوئی علیه وی برانگیزنند، ضمانی به عهده آن روزنامه نگار خواهد آمد یا صرفا گناهکار است؟

جواب: ضمان مالی بر آنها نیست و صرفا گناهکارند، و باید توھین

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۲۶

را جبران کنند و اگر گناه آنان بر حاکم شرع ثابت شود تعزیر دارد.

مسئله ۲۸۵: در مواردی که روزنامه نگاران بر اثر درج مقالات توھین آمیز علیه اشخاص موجب تحریک مردم شوند، و از این راه خسارات جانی یا مالی متوجه آن شخص شود، آیا ضمان آن به عهده روزنامه نگاران است؟

جواب: ضمان مالی به عهده مباشرين است و روزنامه نگاران صرفا گناهکارند، و باید مطالب توھین آمیز را جبران نمایند.

مسئله ۲۸۶: اگر بر اثر جوسازی، فردی را دستگیر و بازداشت کنند و روزنامه نگاران پیش از ثبوت جرم، دست به نشر اتهامات واهی بزنند و از این طریق وی را مفتخض کنند، آیا ضمان خسارات مادی و معنوی به عهده آنهاست؟

جواب: روزنامه نگاران گناهکارند و باید تبلیغات غلط را جبران کنند و ضمان خسارات جانی و مالی که پیش آمده به عهده مباشرين آن است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۲۷

ضمان در تعدادیات زناشویی

مسئله ۲۸۷: آیا ضمان استهلاک جهیزیه ای که توسط دختر وارد منزل شوهر می شود و هر دوی آنان از آن استفاده می کنند به عهده شوهر است؟

جواب: چون شوهر با اجازه ضمنی و اذن فحوى در اموال همسرش تصرف می کند ضامن نیست.

مسئله ۲۸۸: زنی که با شرط این که شوهرش حق گرفتن زن دیگر نداشته باشد، کارهای

روزمره منزل را انجام داده، اگر شوهر بر خلاف این شرط زن دیگری بگیرد، آیا ضامن پرداخت اجرت المثل زحمات روزمره زن خواهد بود یا اعمال وی عنوان تبرعی دارد، و اگر زن شرط صریح نکرده ولی از ظاهر حال این گونه استفاده شود چه حکمی دارد؟

جواب: اگر بدون اجرت بودن کارهای روزمره مشروط به عدم ازدواج مجدد باشد، در صورتی که شوهر از شرط تخلف کند و زوجه حق خود را مطالبه کند، شوهر ضامن است و در غیر این فرض اگر زوجه کاری را به دستور زوج انجام داده و قصد تبع نکرده باشد، باز هم حق مطالبه دارد و با مطالبه او شوهر ضامن

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۲۸

است و گرنه ضامن نیست.

مسئله ۲۸۹: مردی که زنی را به عقد خود در آورده و پیش از دخول یا بعد از آن از دنیا رفته و اموال ندارد که همه یا نصف مهر را از آن مال بردارند، ضمان مهر زن به عهده کیست؟

جواب: زن در این فرض حکم سایر طلبکارانی را دارد که بدھکار بدون دارایی از دنیا رفته و کس دیگر ضامن نیست.

مسئله ۲۹۰: مردی که زن دوم اختیار کرده و به علت بی عدالتی نسبت به همسر اول خود در امور همخوابگی بی اعتماء بوده و موجب شده همسر وی با دیگران ارتباط نامشروع برقرار کند، آیا اگر از این بابت خسارت مالی یا جانی متوجه زن شود شوهر ضامن است؟

جواب: مجرد تضییع حق همخوابگی موجب ضمان مالی نیست.

مسئله ۲۹۱: افرادی که در ارتباط با همسر خود در مورد مسائل همخوابگی آن قدر بی اعتماء هستند که فاصله دو همخوابگی به بیش از چهار

ماه می رسد و زن به همین دلیل با دیگری ارتباط نامشروع برقرار کرده، آیا ضمان خسارات واردہ به عهده شوهر اوست؟

جواب: حکم مسئله «۲۹۰» را دارد.

مسئله ۲۹۲: اگر هنگام عقد ازدواج، کل یا بعضی از مهر را بر ذمه

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۲۹

شوهر قرار دهنده او پس از نزدیکی بمیرد، ضمان آن مقدار از مهریه که به عهده شوهر بوده به عهده کیست؟

جواب: حکم سایر بدهیهای وی را دارد که از اصل ترکه خارج می شود و اگر شوهر مال نداشته باشد، زن در این صورت حکم سایر طلبکارانی را دارد که بدهکار بدون دارائی از دنیا می رود.

مسئله ۲۹۳: هرگاه شوهر پس از ازدواج به مسافرتها طولانی برود که در برخی موارد دو یا چند سال طول بکشد، آیا ضمان مخارج زن در آن مدت به عهده شوهر بوده یا چون زن می توانسته طبق وکالتی که ضمن عقد از شوهر گرفته، خود را به وکالت از شوهر مطلقه سازد، ضمانی به عهده شوهر نیست؟

جواب: زنی که ناشرزه نیست ضمان نفقة و لباس و مسکن وی بر شوهر اوست و در صورت مطالبه باید پردازد و ضامن است.

مسئله ۲۹۴: زنی که هیچ گاه از شوهر خود نافرمانی نکرده و قهرا همه مخارج معموله را طلبکار است، اگر شوهر در مواردی از تهیه لباس یا خوراک طفره برود و به او وعده دهد تا زمان بگذرد، آیا شوهر ضامن آن کسر گذاشتنها می باشد یا خیر؟

جواب: شوهر ضامن آن مقدار کسر گذاشتنها می باشد.

مسئله ۲۹۵: زنی که کارهای روزمزه منزل را تبرعا انجام داده

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۳۰

و منطقش این بوده که من و او ندارد، حال پس

از سالیان طولانی که شوهر زن دوم اختیار کرده، زن اوّل از تبرّع گذشته خود پشیمان شده و اجرت المثل خود را مطالبه می‌کند، آیا شوهر ضامن آن است؟

جواب: اگر زن کارهای روزمره را به قصد تبرّع انجام داده باشد پشیمانی اثر ندارد و شوهر ضامن نیست.

مسئله ۲۹۶: زنی که برای رسیدن به طلاق از شوهر خود متولّ بـه هر حیله و نیرنگ شده، اگر با راهنمائی دیگری داروئی به شوهر خورانیده و وی را به حالت عینی در آورده تا در دادگاه موفق به گرفتن مجوز طلاق شود، آیا اولاً طلاق وی صحیحاً صادر شده یا نه، ثانیاً ضمان آن همه خسارت مالی از جمله مهریه، نفقة ایام عدّه، مخارج ازدواج مجددی که شوهرش کرده، به عهده اوست یا به عهده راهنما؟

جواب: اگر طلاق بدون رضایت شوهر واقع شده باشد صحیح نیست، و اما مهر و نفقة، موجب آنها عقد است که شوهر پس از عقد و نزدیکی ضامن آنهاست و به طلاق و دارویی که به شوهر خورانده ارتباطی ندارد، مگر این که قائل شویم زن با این کار ناشره بوده که در این صورت نفقة ایام عدّه را در حق شوهر ضامن است، و اما مخارج ازدواج مجدد به عهده شوهر است

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۳۱

و ضمان آن به عهده زن یا راهنما نمی‌باشد، بلی زن علاوه بر گناه بزرگی که مرتکب شده، ضامن دیه عینی نمودن شوهر به طور مؤقت یا دائم می‌باشد، و کسی هم که این کار را یاد داده، اگر چه گناه بزرگی مرتکب شده ولی ضمان مالی به عهده او نیست.

مسئله ۲۹۷: زنی که طبعاً

سخنی است و نمی تواند سائلین را رد کند و از خود هم مالی ندارد، اگر بدون رضایت شوهر یا حتی با تصریح به عدم رضایت، چیزی به فقیر دهد ضامن است؟

جواب: بلی ضامن است.

مسئله ۲۹۸: زنی که روزانه یا ماهانه مقداری از اموال شوهر خود را به عنوان اجرت فعالیتهای روزانه خود و بدون اجازه و اطلاع شوهر برمی دارد و قصد تملک می کند، ضامن است یا اگر به حدّ معمول و عادلانه باشد ضامن نیست؟

جواب: اگر زن بدون درخواست شوهر خود کاری انجام دهد، حق مطالبه اجرت ندارد و اگر از مال شوهر بردارد ضامن است، ولی اگر با درخواست شوهر کاری را انجام دهد و قصد تبع نکند حق مطالبه اجرت را دارد و چنانچه شوهر از پرداخت اجرت امتناع کند، تقاض از مال او به مقدار اجرت مانع ندارد و بنابر احتیاط تقاض باید با اذن حاکم شرع باشد.

مسئله ۲۹۹: مردی که همسر خود را به انجام کارهای روزمرّه منزل

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۳۲

مجبر کرده و زن از ترس طلاق یا کتک کاری تن به کار داده، آیا شوهر ضامن اجرت المثل کارهای اوست؟

جواب: اگر زن قصد تبع نکند، شوهر ضامن اجرت المثل است.

مسئله ۳۰۰: زنی که از شوهر خود اطاعت کامل داشته و بر اثر عزّت نفس مطالبه نفقة نمی کند و شوهر او نیز از پرداخت نفقة کامل سرباز زده، آیا چون همسر مطالبه نکرده شوهر ضامن نیست؟

جواب: ضامن است مگر این که زن او را بخشیده باشد.

مسئله ۳۰۱: در مواردی که شوهر در مقابل بدھیهای خود به همسر، تمکین نکند، آیا اگر زن از اموال شوهر سرقت کند ضامن

است؟

جواب: تقاض بنا بر احتیاط باید با اذن حاکم شرع انجام گیرد، ولی اگر بدون اذن حاکم تقاض کند بعد از خرج کردن آن، ضمان هر دو به تهاتر قهری ساقط می شود.

مسئله ۳۰۲: زن متعه ای که در صورت تضییع حق شوهر، حق بیرون رفتن از منزل را ندارد، با حق نفقة نداشتن او منافات دارد. حال اگر مردی در ضمن عقد متعه با زن شرط خارج نشدن از منزل کند، و از پرداخت نفقة نیز امتناع نماید، اگر زن بقدر نفقة از مال شوهر بردارد ضمان است؟

جواب: در عقد منقطع حقوقی که شوهر در گردن زن دارد در برابر

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۳۳

مهر است و با نداشتن نفقة منافات ندارد، و در صورت شرط نفقة، اگر نفقة را جزء مهر قرار داده باشند، نسبت به تقاض حکم مسئله قبلی را دارد و اگر انفاق را شرط کرده باشند، اگر چه عمل به شرط بر شوهر واجب است ولی تخلف از آن موجب ضمان نیست.

مسئله ۳۰۳: اگر زن در ضمن عقد منقطع شرط نفقة کند، آیا برای شوهر به گونه ای واجب الوفا می شود که اگر از پرداخت امتناع کند ضمان آور باشد یا نه، و اگر ضمان آور باشد، آیا به گونه ای است که زن بتواند در صورت امتناع شوهر از مال او بردارد؟

جواب: واجب الوفاء است پس اگر نفقة را جزء مهر قرار داده باشند، تقاض در صورت امتناع شوهر بنا بر احتیاط باید با اجازه حاکم شرع انجام شود و اگر انفاق را جدا از مهر شرط کنند، گرچه عمل به شرط بر شوهر واجب است، ولی تخلف از آن موجب ضمان نیست.

مسئله ۳۰۴: اگر زن

مسلمانی قبل یا بعد از نزدیکی شوهرش مرتد شود، آیا نسبت به خسارتهایی که از بابت جدایی به شوهر زده، ضامن نیست؟

جواب: ارتداد زن موجب ضمان نیست.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۳۴

مسئله ۳۰۵: مرد مسلمانی که بر اثر انکار ضروری دین، مرتد می‌شود ضامن مخارج زن و فرزندان و مخارج زمان عده و مخارج حضانت فرزندان تا پس از بلوغ و جدایی از مادر خواهد بود یا نه؟

جواب: در فرض سؤال، زن عده وفات نگه می‌دارد و نفقة او به عهده شوهر نیست، نفقة اولاد نیز در صورتی بر پدر واجب است که او تمکن داشته باشد و اولاد ممکن نباشند، و چون در صورت ارتداد پدر، اموال به ورثه منتقل می‌شود، اولاد ممکن شده و پدر از تمکن خارج می‌شود. بلی اگر پدر بعد از خارج شدن از تمکن با اکتساب دوباره ممکن شود و سهم الارث فرزندان کافی به مخارج آنان نباشد، نفقة آنها بر پدر واجب خواهد شد.

مسئله ۳۰۶: زنی که از زنا آبستن شده و جنین خود را ساقط نموده دیه آن را در حق چه کسی ضامن است؟

جواب: فقیه جامع الشرائط.

مسئله ۳۰۷: زنی که بر اثر اخبار دیگران به فوت شوهر خود یقین کرده و پس از عده ازدواج کند، اگر پس از چندی شوهر اول پیدا شود و شوهر دوم از او جدا شود، آیا شوهر دوم نسبت به مهر المسمی یا مهر المثل و نفقة ایام عده طلاق ضامن است؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۳۵

جواب: به علت دخول، ضامن مهر المثل است، هر چند نسبت به تفاوت مهر المسمی و مهر المثل احوط تصالح است. ولی چون عده،

عده و طی به شببه است، نفقة ایام عدّه به عهده او نیست.

مسئله ۳۰۸: اگر شوهر در ابتدای ازدواج حاضر به بچه دار شدن همسرش نشود و بر اثر جلوگیری در زمان طولانی بنا به نظریه پزشک متخصص، عقیم شدن زن مستند به جلوگیری مرد باشد، آیا ضمان دیه نازا شدن زن به عهده مرد است یا کار او ضمان آور نیست؟

جواب: به عهده مرد نیست «۱».

مسئله ۳۰۹: زنی که می دانسته باکره نیست و به عنوان باکره شوهر کرده و شوهر نیز هنگام عقد شرط بکارت کرده و پس از عقد و مزاوجت، شوهر ادعای خسارت نموده، آیا زن ضامن خسارات واردہ به شوهر است؟

جواب: در فرض سؤال به مقدار تفاوت مهر باکره با غیر باکره از مهر او کسر می شود.

مسئله ۳۱۰: در فرض سؤال فوق اگر مدلس شخص ثالثی مثل پدر، مادر، هر دو یا شخص بیگانه بوده، ضمان خسارات واردہ به شوهر به عهده کیست؟

(۱) مفهوم جواب ضمان آور نبودن جلوگیری از سوی مرد است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۳۶

جواب: در این فرض نیز از مهر او به مقدار تفاوت مهر باکره با غیر باکره کسر می شود و مدلس به خاطر تدلیسی که کرده گناهکار است.

مسئله ۳۱۱: مردی به هر علت از دوست خود خواسته وی را در امر ازدواج، یاری دهد، او نیز با قبول این خواهش تمام مقدمات خواستگاری تا شب زفاف را فراهم نموده و شب زفاف وقتی داماد وارد حجله شده متوجه می شود او با تبانی دیگران مردی را به عنوان عروس وارد حجله کرده است، ضمان مخارجی که این داماد مفلوک کرده به عهده کیست؟

جواب: بر فرض وقوع چنین موضوعی،

فریب دهنده خسارات مستند به خود را ضامن است.

مسئله ۳۱۲: اگر زن شوهرداری بر اثر ارتباط نامشروع با دیگران باعث دلسردی شوهر خود شود و شوهر به طلاق وی اقدام کند و از این راه متحمل خسارات مالی شود، ضمان خسارات واردہ به عهده کدام یک از زن یا مرد اجنبي است؟

جواب: ارتباط نامشروع احکام مخصوص به خود را دارد و موجب ضمان خساراتی که شوهر از جهت طلاق متحمل شده نمی باشد.

مسئله ۳۱۳: در مواردی که زن یا شوهر، دارای عیوبی که موجب

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۳۷

بهم زدن عقد است باشند، اگر طرف مقابل از حق خود استفاده کند و عقد را بهم بزنند، آیا ضمان خساراتی که از این بابت به وی خورده به عهده کسی است که این عیب را دارا بوده و قبل از عقد تذکر نداده است؟

جواب: اگر ثابت شود کسی که دارای عیب بوده از عیب خود آگاه بوده و طرف را مغور کرده و خسارات مستند به فریب وی باشد، ضامن است.

مسئله ۳۱۴: مردی که از راه غیر معمول با همسر خود نزدیکی داشته، اگر موجب شود زن بر اثر قانع نشدن دست به ارتباط نامشروع بزنند و موجب خساراتی شود، آیا شوهر ضامن خسارات واردہ می باشد یا ضمانتی در کار نیست؟

جواب: ضمانتی به عهده شوهر نیست.

مسئله ۳۱۵: اگر مردی بر اثر جهل به مسئله، با خواهر ملوط خود ازدواج کند و پس از علم به مسئله از او جدا شود، آیا ضمان خساراتی که به زن وارد شده به عهده مرد است یا نه و اگر با علم و آگاهی دست به چنین ازدواجی بزنند حکم

جواب: در فرض مسأله اگر به او دخول کرده باشد، ضامن مهر المثل می باشد هر چند در مقدار تفاوت مهر المثل و مهر المسّمی احوط تصالح است و اگر دخول نکرده است، ضامن نیست.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۳۸

مسأله ۳۱۶: اگر دختری را به عقد مجبور کنند و او قدرت ابراز نداشته باشد تا شب زفاف که شوهر را ملاقات می کند عدم رضایت خود را تا آن شب و از آن به بعد به داماد گوشزد کند، داماد نیز به این دلیل که عقد صحیح نبوده کناره گیری کند، آیا ضمان خساراتی که به شوهر وی رسیده به عهده اکراه کننده است؟

جواب: در فرض سؤال اکراه کننده مرتکب معصیت شده ولی ضمان خساراتی که زوج به اختیار خود متحمل شده نمی باشد، مگر این که زوج مغور شده باشد که در این صورت مغور کننده (مکره) ضامن است.

مسأله ۳۱۷: شوهری که مبتلا به بیماری آمیزشی و اگیدار بوده و اگر قبل از عقد آن را ابراز می کرد، کسی حاضر به ازدواج با وی نمی شد، اگر کسالت خود را کتمان کند و پس از مزاوجت همسر خود را دچار بیماری غیر قابل علاج کند، ضامن خسارات مالی می باشد؟

جواب: در فرض سؤال شوهر ضامن است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۳۹

ضمان در سد معبر و امور مربوط به معابر

مسأله ۳۱۸: کسانی که اجناس مغازه خود را برای جلب توجه مشتریان بیرون مغازه گذاشته و سد معبر می کنند، اگر عابر هنگام عبور، ناخودآگاه به آنها برخورد کند و بر اثر ریختن یا شکستن، خسارتی وارد شود، عابر ضامن است؟

جواب: با فرض سدّ معبر و ایجاد مزاحمت برای عابرین، عابر ضامن نیست.

مسأله ۳۱۹: کسانی که مجسمه انسان یا حیوانات را ساخته و

برای فروش در معابر می گذارند، اگر عابرین عمدًا یا سهوا آنها را بشکنند ضامنند؟

جواب: گرچه مجسمه سازی و گرفتن اجرت در برابر آن محل اشکال است، ولی چون حرمت خرید و فروش و نگهداری آن ثابت نیست، شکستن عمدی آن موجب ضمان است و شکستن سهوا آن حکم مسأله «۳۱۸» را دارد.

مسأله ۳۲۰: مغازه داری که برای نصب پرده یا تابلوی مغازه خود ستون، پایه، لوله، میخ و یا هر چیز دیگری را در کنار پیاده رو یا به دیوار نصب کرده باشد، اگر بر اثر برخورد عابر با آن،

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۴۰

خسارت مالی پیش آید، آیا ضمان آن به عهده صاحب مغازه است؟

جواب: اگر خسارت مالی مستند به عمل صاحب مغازه باشد، ضامن است.

مسأله ۳۲۱: اگر موتور سواران هنگام خرید جنس با موتور وارد پیاده رو شده و به گونه ای موتور سیکلت را در پیاده رو پارک کنند که تمام عرض پیاده رو را اشغال کند و وقتی به آنان توجه داده می شود، اگر فحاشی نکنند متلک گویی می کنند، حال اگر برای جلوگیری از این کار موتور آنان را بیندازند و احیاناً خسارتی به موتور وارد شود، ضامن خواهند بود؟

جواب: گرچه صاحب موتور یا دیگر وسایل حق سدّ معتبر ندارند و با ایجاد مزاحمت گناهکارند، ولی در فرض سؤال خسارت زننده ضامن است.

مسأله ۳۲۲: اگر عوامل شهرداری، سازمان آب، گاز، مخابرات و یا هر اداره و ارگان دیگر، در معتبر عمومی اقدام به حفاری کنند و هنگام تعطیلی (موقع ظهر یا شب) اطراف آن را مانع گذاری نکنند که از این بابت به عابرین سواره یا پیاده خسارات مالی یا جانی وارد شود، آیا عاملین ضامن خواهند بود؟

جواب: در

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۴۱

نبوده، اگر خسارت واردہ مستند به فعل آنها باشد، ضامن هستند.

مسئله ۳۲۳: درختهایی که دو طرف خیابانهاست و متعلق به شهرداری است، اگر هرس نکردن شاخه‌های آنها موجب ضررهاي مالی یا جانی به عابرین شود، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: اگر مزاحم عابرین باشد و کسی برای رفع این گونه مزاحمتها استخدام شده باشد و در عمل به وظیفه خود نیز کوتاهی کرده باشد، ضامن است و در غیر این صورت کسی ضامن نیست.

مسئله ۳۲۴: فردی که جلو منزل یا مغازه خود را بقدرتی آپاشی کرده که لغزنده شده، آیا اگر از این بابت خسارت جانی یا مالی متوجه عابرین شود، ضمان آن به عهده عامل است یا نه؟

جواب: اگر آپاشی به نفع عابرین بوده و بیشتر از متعارف نباشد ضامن نیست و در غیر این فرض ضامن است.

مسئله ۳۲۵: اگر کسی برف پشت بام خود را داخل پیاده رو یا معابر عمومی دیگر بریزد و موجب لغزش عابرین و تحمل خسارات جانی یا مالی آنها شود، ضامن است؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۴۲

جواب: اگر ریختن برف در معابر موجب اضرار به عابرین باشد و آن ضرر مستند به فعل او باشد، کسی که برف ریخته ضامن است، ولی اگر بر حسب اتفاق چنین پیشامدی شده، ضمان آن ثابت نیست.

مسئله ۳۲۶: اگر کسی در خیابانها و جاده‌های اصلی یا فرعی که محل عبور و مرور عامه مردم است، مصالح ساختمانی یا چیزهای دیگر بریزد و موجب سدّ معبر و تصادفات شود و از این بابت موجب خسارت‌های جانی و مالی

شده باشد، آیا ضمان آن به عهده سد کننده معتبر است، یا صاحبان وسائل نقلیه که تصادف کرده اند؟

جواب: موارد مختلف است، هرگاه راه وسیع است و ایجاد مزاحمت برای عابرین نیست، اگر بر حسب اتفاق پیش آمدی شود کسی ضامن نیست، و هرگاه باعث مزاحمت عابرین شود، اگر آورنده آن بدون اطلاع صاحب کار ریخته و تا صاحب کار مطلع شود موجب خسارت شده باشد، هر کس ریخته باشد ضامن است، و اگر آورنده به دستور صاحب کار ریخته ولی صاحب کار در منتقل کردن آن به درون ساختمان مسامحه کرده باشد، صاحب کار ضامن است، و ممکن است گفته شود: هر کس بدون مجوز شرعی سد معتبر کند و سد معتبر مستند به هر کس باشد، خسارتهای ناشی از سد معتبر را ضامن است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۴۳

مسئله ۳۲۷: ناودانی که در خارج از ساختمان قرار گرفته و آب باران را به معتبر عمومی منتقل می کند، اگر بر اثر ریختن آب باران روی عابرین خسارت مالی به آنان وارد شود، آیا صاحب ساختمان ضامن است؟

جواب: ممکن است بین متعارف بودن و نبودن آن فرق باشد، ولی احتیاط در عدم مطالبه خسارت است، همچنان که احتیاط در عدم نصب آن به گونه ای است که به عابرین خسارت وارد کند.

مسئله ۳۲۸: ناودانی که آب باران ساختمان را به پیاده روی جلوی منزل یا مغازه منتقل کرده و بر اثر سردی هوا یخ بسته و موجب به زمین افتادن و شکستن دست و پا و غیره شود، آیا ضمان آن به عهده صاحب ساختمان است؟

جواب: کاری که موجب ضرر رساندن به عابرین باشد ضمان آور است ولی اگر

بر حسب اتفاق باشد ضمان ثابت نیست.

مسئله ۳۲۹: اگر داخل زمینی که دارای دیوارکشی است و جزو معاابر عمومی نیست، چاهی حفر کنند و شب یا روز کسی در آن بیفتند و بمیرد، ضمان دیه او به عهده کیست و آیا زمین بدون دیواری که معبّر نیست نیز همین حکم را دارد؟

جواب: اگر زمین ملک حافر بوده و کسی که به چاه افتاده بدون اجازه مالک داخل ملک او شده، خون او هدر است، و اگر

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۴۴

ملک حفر کننده نبوده و بدون اذن مالک، چاه کنده است، و مالک زمین یا کسی که اجازه داخل شدن به زمین را داشته در چاه افتاده، حفر کننده ضامن است.

مسئله ۳۳۰: اگر پوست میوه جات از قبیل پوست هندوانه، خربزه، موز، خیار و ... را که حالت لغزنده‌گی دارد در معاابر عمومی بریزند و بر اثر پا گذاشتند و افتادن عابرین موجب خسارات جانی یا مالی شود، ضمان دیه آنان به عهده کیست؟

جواب: کسی که آنها را به معبّر عمومی انداده ضامن است.

مسئله ۳۳۱: اگر لانه زنبوری را که مجاور معبّر عمومی است دست بزنند و بر اثر هجوم زنبورها به یک شخص و سرایت سنم آنها عابر تلف شود به گونه‌ای که علت مرگ وی را سرایت سنم زنبورها معرفی کنند، ضمان دیه او به عهده کیست؟

جواب: آیا قصد فاعل این بوده که زنبورها به عابرین آسیب برسانند یا این که قصدش این بوده که زنبورها را بکشد تا به عابرین آسیب نرسانند، و یا این که هیچ کدام؟ و در فرض اخیر (هیچ کدام) آیا عمل او معرضیت داشته که زنبورها به عابرین آسیب

برسانند یا معرضیت نداشته و صرف تصادف بوده؟ و بهر حال موارد مختلف است و بعيد نیست گفته شود چون ضمان دائمدار استند از فرض اول و سوم فاعل ضامن است و در فرض دوم و چهارم ضامن نیست.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۴۵

ضمان در سرقفلی

مسئله ۳۳۲: اگر بدون پرداخت سرقفلی مغازه‌ای را اجاره کنند و پس از مدتی که محل معمور شده از مستأجر بخواهند مغازه را تخلیه کند و او به دلیل عمران منطقه درخواست مبلغی کند، مالک نیز به این دلیل که اگر امتناع کند مستأجر تخلیه نمی‌کند یا از راه شکایت مبلغ بیشتری می‌گیرد، مبلغی به مستأجر می‌دهد، آیا مستأجر ضامن وجه دریافتی است یا نه؟

جواب: اگر مدت اجاره پایان نیافته، مستأجر حق امتناع از تخلیه و حق مطالبه پول در برابر آن را دارد، و اگر مدت اجاره پایان نیافته یا از اول تعیین مدت نشده، مستأجر حق امتناع از تخلیه و مطالبه پول ندارد و اگر مالک با اکراه چیزی به او بدهد حق ندارد بگیرد، ولی اگر مالک بدون اکراه، مبلغی به مستأجر بدهد، گرفتن آن برای مستأجر اشکال ندارد و ضامن نیست.

مسئله ۳۳۳: در مواردی که مستأجر حق گرفتن سرقفلی ندارد، اگر بین او و مالک اختلاف شود و برای رفع اختلاف تعیین حکم کنند، و حکم با صحبت با طرفین مالک را متقادع به پرداخت مبلغی کند، آیا مستأجر ضامن مبلغ دریافتی است؟

جواب: اگر مالک قلباً راضی نباشد مستأجر ضامن است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۴۶

مسئله ۳۳۴: کسی که از مستأجر اول بدون رضایت مالک، ملکی را اجاره کند و در آن تصرف نماید، آیا

نسبت به کلیه خسارت‌های واردہ حتی اگر خسارتی از قبیل خرابی با زلزله باشد، ضامن است؟

جواب: بلی.

مسئله ۳۳۵: اگر مستأجری که حق مطالبه سرفصلی ندارد بمیرد و مالک از ترس این که ورثه تخلیه نکنند یا شکایت کنند مبلغی به آنها بدهد، ضامن هستند؟

جواب: اگر مالک بدون مطالبه آنها پولی بپردازد، ضامن نیستند ولی اگر بعداً احراز شود بدون رضایت و از روی ترس بوده ضامن هستند.

ضمان در تعّديات شرکای شرکتها

مسئله ۳۳۶: اگر توسط یکی از شرکاء به شرکتی که بیمه شده خسارتی وارد شود و مبلغی که اداره بیمه در جهت جبران خسارت پرداخت می‌کند همه خسارت را جبران نکند، آیا ضامن بقیه خسارت به عهده شریک مقصّر است یا نه؟

جواب: اگر خسارت به او مستند باشد ضامن است.

استفتاءات مسائل ضامن، ص: ۱۴۷

مسئله ۳۳۷: اگر شریکی به مسئولیت خود بر خلاف مقررات شرکت معاملات سودآوری انجام دهد و شرکای دیگر به همین جهت خلاف وی را امضا کنند، آن شریک پس از آن معامله دیگری انجام دهد و زیان کند، آیا ضامن زیان واردہ بوده یا امضای گذشته حاکی از رضایت آینده نیز هست؟

جواب: امضای یک یا چند معامله گذشته دلیل امضای خلاف آینده نیست، و عامل ضامن است.

مسئله ۳۳۸: اگر شریکی در شرکت تولیدی یا تجاری در حین رانندگی تخلف کند، و خسارت واردہ را به حساب شرکت گذاشته و بدون رضایت دیگران از جمع سرمایه بپردازد، ضامن است یا نه؟

جواب: در فرض سؤال ضامن است، ولی اگر هنگام تأسیس شرکت، شرط کنند تقصیرهای فردی نیز به عهده شرکت باشد ضامن نیست.

مسئله ۳۳۹: چنانچه یکی از شرکاء بمیرد و سایرین بدون توجه به این که

نمی توانند بدون رضایت ورثه در شرکت تصریف کنند همچنان به فعالیت ادامه دهند و در این بین زیانی وارد شود، آیا ضمان آن به عهده همه شرکاء است؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۴۸

جواب: اگر خسارت به کسی مستند باشد همان فرد ضامن است ولی اگر به کسی مستند نیست با توجه به این که اعضای شرکت عالما و بدون رضایت ورثه در اموال شرکت تصریف نموده و خسارت مستند به تصریف آنهاست، همه آنها ضامن هستند.

مسئله ۳۴۰: اگر شرکاء از بین خود امینی انتخاب کنند و اموال شرکت را با اختیارات محدودی به وی بسپارند و برخی اموال شرکت در دست وی تلف شود، آیا ضمان خسارت وارد به عهده اوست یا ضامن نیست؟

جواب: اگر او تلف نکرده باشد، و در عمل به وظیفه شرعی نیز تقصیر نکرده باشد، ضامن نیست.

مسئله ۳۴۱: اگر مدت شرکت منقضی شده و بعضی از شرکاء نسبت به تصفیه اموال شرکت تعلل نمایند و در این میان خسارتی متوجه شرکا شده است، آیا ضمان خسارت، به عهده کسانی است که در تقسیم، تعلل کرده اند، یا تعلل ضمان آور نیست؟

جواب: اگر خسارت وارد به کسی مستند نباشد کسی ضامن نیست و مجرد تعلل از تفکیک موجب ضمان نمی باشد.

مسئله ۳۴۲: اگر به خاطر ترک واجب یکی از شرکاء؛ مانند ندادن حقوق واجبه، دیگران ناچار به انحلال شرکت شوند،

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۴۹

و انحلال بی موقع شرکت موجب خسارت به شرکاء باشد، آیا ضمان خسارات به عهده شریک خطاکار است؟

جواب: به عهده او نیست.

ضمان در تعدادیات شکارچیان

مسئله ۳۴۳: اگر دولت اسلامی استفاده و شکار حیوانات و پرندگان وحشی از قبیل آهو، بز کوهی، کبک و غیره

را پس از دریافت پروانه شکار و در فضول مخصوصی از سال مجاز کرده باشد، و افرادی بدون توجه به ضوابط با پروانه یا بدون پروانه اقدام به شکار کنند، ضامن بهای چیزی که شکار کرده اند در حق بیت المال هستند یا نه؟

جواب: از مقررات جمهوری اسلامی نباید تخلف شود، ولی تخلف مورد سؤال موجب ضمان نیست.

مسئله ۳۴۴: نظر به غیر مجاز بودن شکار بدون پروانه، اگر کسی حیوانی را شکار کند و هنگام خارج کردن از محوطه شکاربانی با مأمورین جنگلبانی روبرو شود، آنها نیز شکار را از وی بگیرند و طرف را رها کنند و شکار را برای خود بردارند، آیا صرفظیر از ضمان بهای شکار، جریمه ای که می بایست از

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۵۰

شکارچی دریافت می شد نیز به عهده آنهاست یا نه؟

جواب: موارد مختلف است؛ اگر موضوع در کشوری که تحت امر حاکم شرع جامع الشرائط است اتفاق بیفتد، گرچه شکارچی با تخلف خود گناهکار است و باید تعزیر شود، در عین حال مالک گوشت شکار است و مأمورین قیمت آن را در حق او ضامن هستند و تخلف آنان نیز تعزیر دارد، و اگر در غیر چنین کشوری باشد، شکارچی گناه نکرده و ضمانت هم به عهده او نیست.

مسئله ۳۴۵: اگر کسی از پرندگان حلال گوشت وحشی که همه ساله مهاجرت می کنند و تحت مراقبت سازمان حمایت از حیوانات وحشی قرار دارند و صید آن خلاف مقررات بین المللی است صید کند، آیا به این لحاظ که جمهوری اسلامی نیز از آنها حمایت کرده، شکار ضمان آور است؟

جواب: موجب ضمان نمی باشد.

مسئله ۳۴۶: صید ماهی و میگو توسط صیادان مجاز انجام می شود، آیا

اگر ساکنین سواحل دریاها به قدر مصارف روزانه خود اقدام به صید غیر مجاز کنند، نسبت به بهای آن ضامن هستند یا نه؟

جواب: موجب ضمان نیست، ولی اگر از ماهی و میگوهایی باشد

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۵۱

که دولت تخم یا بچه های آنها را در دریاچه ها و پشت سدها ریخته، ضمان آور است.

مسئله ۳۴۷: طبق قوانین جاری کشور جمهوری اسلامی که از مصوبات زمان طاغوت است و فعلاً به تأیید شورای محترم نگهبان رسیده و مشابه آن نیز در سال ۱۳۵۸ به تصویب جمهوری اسلامی رسیده، وجود حاصله از طریق صید و شکارهای غیر قانونی را جزو درآمدهای دولت محسوب دانسته و باید به خزانه داری کل (بیت المال مسلمین) واریز نمایند، آیا اگر برخی از مأمورین سازمان نسبت به مواردی کوتاهی یا گذشتهای بی مورد کنند، نسبت به آن ضامن خواهند بود؟

جواب: ضامن قیمت آن نمی باشند ولی اگر طبق موازین شرعی استخدام شده باشند، به نسبت تخلف از حقوق آنها کسر می شود و تخلف آنان تعزیر نیز دارد.

ضمان در ضمانت

مسئله ۳۴۸: اگر کسی ضامن بدھی دیگری شده و طلبکار طلب خود را از او نگرفته، چنانچه ضامن به خیال این که طلبکار طلب خود را به وی بخشیده، مبلغ مورد ضمانت را از

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۵۲

بدھکار گرفته و برای خود برداشته باشد، آیا ضمانت کننده در صورت بخشیدن طلبکار ضامن مبلغ دریافتی است؟

جواب: توهم و خیال بخشیدن، موجب برایت ذمہ نمی شود و باید تحقیق کند و در صورتی که طلبکار ذمیه ضامن را بری کرده باشد، ضامن حق ندارد مبلغ مورد ضمانت را از بدھکار بگیرد و اگر گرفته باشد ضامن است.

مسئله ۳۴۹: اگر مسئولین

بانک در مورد توان و عدم توان بازپرداخت ضامن تحقیق لازم را نکنند و صرفا به داشتن پروانه کسب یا دسته چک بانکی اکتفا کنند و پس از انقضای مدت، ضامن قدرت پرداخت نداشته باشد، مسئولین بانک ضامن وجودی هستند که قرض داده اند؟

جواب: اگر مسئولین بانک در عمل به وظیفه خود تقصیر و کوتاهی کرده باشند و ضرر مستند به آنها باشد، ضامن هستند و در هر صورت قرار ضامن به عهده ضامن است.

مسئله ۳۵۰: آیا کسی که تبرعا و بدون درخواست بدهکار، ضامن بدهی وی شده و در مدت مقرر نیز به علت عدم توانایی بدهکار، بدهی او را پرداخته، آیا بدهکار ضامن مبلغی است که ضامن از بابت وی پرداخت کرده؟

جواب: ضامن نیست.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۵۳

مسئله ۳۵۱: در مواردی که بدهکار ضامن بدهی خود به ضمانت کننده باشد، آیا اگر مخارج دیگری مثل خرید سفته و باطل کردن تمبر به عهده ضمانت کننده آمده باشد، بدهکار ضامن آن هم می باشد؟

جواب: بیشتر از مبلغ بدهی را ضامن نیست مگر این که متعهد شده باشد مخارجی که ضامن در مورد ضمانت متحمل می شود جبران کند.

مسئله ۳۵۲: اگر بدهکار تحت سلطه طلبکار باشد و شخصی بدون عقد شرعی ضمانت، طلبکار را امر به صبر کند و او با نصایح وی دست از بدهکار بردارد، بدهکار نیز فرار کند، آیا می توان وی را ضامن دانست؟

جواب: امر به صبر نمودن طلبکار دلالت بر ضامن شدن ندارد و او ضامن بدهی بدهکار نیست.

مسئله ۳۵۳: آیا صرف امضاء کردن تعهدنامه ها، ضمانتنامه های بانکی دولتی یا غیر دولتی وغیره ضامن آور است یا نه؟

جواب: ضمانت با مجرد امضاء بدون لفظ صحیح نیست

و امضاء کننده ضامن نیست، بلکه ضامن باید بر طبق ضوابط ضامن که در توضیح المسائل بیان شده متحقق شود.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۵۴

ضمان در عاریه

مسئله ۳۵۴: اگر ولی صغير و مجنون بعضی اموال آنها را عاریه دهد و معلوم است که در عاریه دادن صرف نظر از این که مصلحت آنان احراز نمی شود، استهلاک تدریجی اموال آنان نیز وجود دارد، آیا عاریه دهنده ضامن همان استهلاک تدریجی است؟

جواب: بلی ضامن است.

مسئله ۳۵۵: اگر مقداری طلا را به طور مطلق عاریه دهند و طلا در دست عاریه گیرنده تلف شود، آیا عاریه گیرنده ضامن است یا چون مشروط به ضمان نبوده ضامن نیست؟

جواب: در عاریه طلا و نقره گرچه شرط ضمان نشود، عاریه گیرنده ضامن است.

مسئله ۳۵۶: اگر ظرف طلا و نقره ای را برای استفاده کاری که استفاده آن در ظرف طلا و نقره حرام است با شرط اسقاط ضمان عاریه کنند و ظرف در دست عاریه کننده تلف شود، آیا ضامن است؟

جواب: در فرض سؤال ضمان هیئت آن معلوم نیست ولی نسبت به ماده آن احتیاط در مصالحه است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۵۵

مسئله ۳۵۷: اگر کسی چیزی را عاریه مضمونه کرده و پس از رفع نیاز، آن را به منزل عاریه دهنده برد و در وقتی که صاحب منزل نبوده آن چیز را در جای خود قرار داده باشد، ولی پس از آن که از منزل مالک خارج شده، اموال صاحب خانه و از جمله همان چیز عاریه شده به سرقت رفته باشد، آیا عاریه گیرنده ضامن است؟

جواب: بلی ضامن است.

مسئله ۳۵۸: اگر در عاریه مضمونه چیزی که قطعات یدکی آن اصلی و مشابه دارد، عاریه کننده برای تعمیر چیزی

که عاریه کرده در عین این که قطعات آن اصلی بوده، از قطعات مشابه استفاده کند، آیا نسبت به آن ضامن است یا نه؟

جواب: بلی ضامن است.

مسئله ۳۵۹: چون در عرف رانندگان و صاحبان اتومبیل در عاریه ماشین شرط ضمان نیز وجود دارد، آیا اگر بدون شرط ضمان اتومبیلی را عاریه کنند و اتفاقاً به سرقت برود یا طعمه حريق شود، آیا عاریه گیرنده ضامن است.

جواب: اگر در حفظ آن تقصیر و کوتاهی نکرده باشد ضامن نیست.

مسئله ۳۶۰: اگر عاریه کننده پس از مدتی متوجه غصبی بودن چیزی که عاریه کرده شود، آیا ضامن منافع آن نیز در حق مالک می باشد؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۵۶

جواب: باید آن چیز را تحویل مالک شرعی آن بدهد و مالک می تواند اجره المثل آن را از او بگیرد، ولی با فرض این که غاصب آن را به عنوان مال خود به او عاریه داده، قرار ضمان به عهده غاصب است؛ به این معنا که عاریه گیرنده می تواند مبلغی را که مالک از او گرفته از عاریه دهنده غاصب پس بگیرد.

مسئله ۳۶۱: اگر عاریه گیرنده از غصبی بودن مال مطلع نبوده و عاریه نیز غیر مضمونه بوده و در دست عاریه گیرنده تلف شده باشد، آیا ضمان مال به عهده عاریه گیرنده است یا غاصب؟

جواب: هر دو ضامنند ولی قرار ضمان به عهده غاصب است مگر این که عاریه گیرنده آن را تلف کرده باشد.

مسئله ۳۶۲: اگر عاریه گیرنده از غصبی بودن مال مطلع نبوده و عاریه نیز مضمونه بوده و در دست عاریه گیرنده تلف شده باشد و مالک عوض آن را از غاصب گرفته باشد، آیا عاریه گیرنده نیز ضامن عوض آن در حق عاریه دهنده غاصب

جواب: بلی ضامن است.

مسئله ۳۶۳: اگر عاریه گیرنده از غصبی بودن مال مطلع نبوده و عاریه نیز غیر مضمونه بوده و در دست عاریه گیرنده تلف شده باشد، آیا ضمان آن به عهده عاریه دهنده (غاصب) است یا عاریه گیرنده؟

جواب: در مسئله «۳۵۸» جواب داده شده، و توضیح بیشتر اینکه:

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۵۷

صاحب مال، حق رجوع به هر یک را دارد، ولی در صورتی که عاریه گیرنده اتلاف نکرده و در حفظ مال تقسیر و کوتاهی نکرده باشد، قرار ضمان بر غاصب است؛ به این معنا که اگر مالک عوض آن را از عاریه کننده گرفته باشد، وی می تواند به عاریه دهنده رجوع کند و عوض آن را از او بگیرد.

مسئله ۳۶۴: اگر عاریه گیرنده وقتی که هنوز مال در دست اوست از غصبی بودن آن مطلع شود و با این همه مال را به عاریه دهنده غاصب پس دهد و مال در دست غاصب تلف شود، آیا عاریه گیرنده ضامن است؟

جواب: صاحب مال حق رجوع به هر یک را دارد، ولی قرار ضمان بر غاصب است.

ضمان در عتیقه جات

مسئله ۳۶۵: اگر کسی در دوران طاغوت که امر و نهی او مطاع نبوده، از طریق حفاری غیر مجاز عتیقه ای به دست آورده باشد و از راه فروش آن مالی کسب کند، آیا مالک آن شده یا باید آن را تحويل سازمان میراث فرهنگی دهد یا داده باشد؟

جواب: اگر طبق تفصیل در خمس کنز، مورد، مشمول خمس

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۵۸

بوده و خمس آن را نپرداخته باشد، نسبت به خمس آن به مجتهد جامع الشرائط ضامن است.

مسئله ۳۶۶: افرادی که اجناس عتیقه را از راه ارث بردن از دیگران، مالک شده اند

و قصد فروش آن را نیز ندارند، آیا اگر به مجرد این که نگهداری این گونه اشیاء بر خلاف قانون است، آن را از صاحبان آن بگیرند، ضامن هستند یا نه؟

جواب: هر کس از طرف حاکم شرع جامع الشرائط در گرفتن آن مجاز نباشد، حق گرفتن ندارد و احکام غصب بر آن جاری است.

مسئله ۳۶۷: اگر از نظر قوانین جاری کشور جمهوری اسلامی حفاری جهت به دست آوردن اشیای عتیقه، گنج و ... خلاف قانون باشد، آیا کسانی که بر خلاف مقررات اقدام به حفاری نموده و اشیای عتیقه ای به دست می آورند و از این راه صاحب سرمایه می شونند، آیا نسبت به کل مبلغ حاصله ضامن هستند یا نسبت به بعض؟ و نسبت به حکومتهای غاصب چه حکمی دارد؟

جواب: تبعیت از مقررات جمهوری اسلامی لازم است، ولی در مورد سؤال، اگر طبق تفصیل در خمس گنج، مشمول خمس بوده و خمس آن را نداده باشد، ضامن خمس آن می باشد.

مسئله ۳۶۸: اگر قاضی به مجرد این که نگهداری اشیاء عتیقه خلاف قانون است، بدون توجه به این که دارنده آن چیز، از راه استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۵۹

مشروع؛ مثل ارث و خرید مالک شده یا از راه غیر مشروع، قصد خارج کردن از کشور را داشته یا نه، بدون آن که دستور پرداخت بهای آن را به مالک بدهد، حکم به مصادر آن دهد، آیا قاضی ضامن است یا نه؟

جواب: اگر قاضی صادر کننده حکم، جامع شرایط فتوا بوده چنانچه اشتباه کرده باشد، در صورت کشف اشتباه از بیت المال جبران می شود، و اگر قاضی منصوب باشد، بر فرض که نصب غیر فقیه را در

موارد ضرورت جایز بدانیم، قاضی منصوب تابع نصب است، و در غیر این دو فرض، قاضی حق صادر کردن حکم ندارد و اگر حکم صادر کند، علاوه بر گناهی که کرده ضامن ضررهای ناشی از اشتباه خود می باشد.

ضمان در عبوردهندگان از مرز

مسئله ۳۶۹: کسانی که خود را برای عبور دادن افراد از مرزهای بین المللی آماده کرده و به طور قاچاق افراد را عبور می دهند، آیا ضامن وجوهی هستند که از این بابت می گیرند؟

جواب: هر چند عبور دادن افراد شرعا ممنوع باشد، ولی ضامن نیستند.

مسئله ۳۷۰: اگر عبوردهندگان غیر مجاز با افرادی که از عواقب

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۶۰

عبور غیر مجاز مطلع هستند، قرار داد کنند در قبال فلان مبلغ شما را تحويل فلان شهر در فلان کشور خواهیم داد، ولی متقاضیان عبور هنگام عبور دستگیر و پس از محاکمه زندانی شوند، آیا ضمان وجوه تلف شده به عهده عبوردهندگان است یا چون متقاضیان از عواقب امر مطلع بوده اند عبوردهندگان ضامن نیستند؟

جواب: اگر برای عبور دادن اجرتی گرفته باشند، آن را ضامن هستند و غیر از آن را در صورتی ضامن هستند که هنگام قرارداد تعهد جبران خسارت کرده باشند.

مسئله ۳۷۱: عبوردهندگانی که افراد را به خارج شدن از کشور ترغیب نموده و آنها را مغروف می کنند، ضامن خسارات وارد به آنها هستند؟

جواب: مغروف کننده ضامن است. ولی مجرد تشویق و ترغیب موجب ضمان نیست.

مسئله ۳۷۲: اگر بر اثر به نمایش گذاشتن برخی فیلمهای ژاپنی و غیره، حال و هوای دیگری در جوانان کشور پیدا شود و اقدام به خروج غیر قانونی از کشور نمایند و خساراتی را از این بابت متحمل شوند، آیا ضمانی به عهده

دست اندر کاران صدا و سیما خواهد بود؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۶۱

جواب: در فرض سؤال اگر ترویج باطل گرده باشند گناهکارند ولی ضامن نیستند.

مسئله ۳۷۳: چون دولت اسلامی در مقابل هر خروج قانونی از کشور، مبلغی به عنوان مالیات دریافت می کند، آیا عبوردهندگان غیر مجاز در برابر عبور هر نفر همان مالیات را ضامن هستند؟

جواب: عبوردهندگان ضامن مالیات نیستند.

ضمان در غصب

مسئله ۳۷۴: اگر دو یا چند نفر، یک چیز غیر قابل تفکیک را غصب کنند و در دست آنها تلف شود، آیا همه آنها ضامنند یا آن کس که بر آن چیز استیلا داشته و در دست او تلف شده؟

جواب: مالک حق مطالبه از هر یک از آنها را دارد، ولی قرار ضمان به عهده کسی است که مال در دست او تلف شده.

مسئله ۳۷۵: کسی که چیزی را از نابالغ یا دیوانه غصب کرده و دوباره آن را به آنها داده باشد ولی در دست آنها تلف شود، آیا ضمان آن به عهده اوست یا نه؟

جواب: ضامن است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۶۲

مسئله ۳۷۶: اگر کسی چیزی را به هر دلیل عقلایی به بالاتر از قیمت متعارف اجاره کرده و دیگری آن را از وی غصب کرده باشد، آیا غاصب ضامن اجاره بهای متعارف است یا اجاره بهایی که مغضوب منه از بابت آن پرداخت کرده؟

جواب: غاصب اجاره بهای متعارف را ضامن است.

مسئله ۳۷۷: اگر در مواردی که خسارت وارد به شیء مغضوب را جبران کرده باشند، به گونه ای باشد که هنوز هم از نظر باطن ناقص است و تشخیص آن را فقط اهل خبره می دهد، آیا غاصب ضامن نقص باطنی یا پرداخت ما به التفاوت

آن می باشد یا فقط او ضامن رفع نقص در ظاهر است؟

جواب: بلی ضامن نقص باطنی نیز می باشد.

مسئله ۳۷۸: اگر غاصب چیزی را که غصب کرده، بین چند نفر که از غصبی بودن آن مطلع نیستند تقسیم کند، ضمان آن به عهده غاصب است یا هر یک از افراد نسبت به مقداری که در تصرف آنها بوده ضامنند؟

جواب: غاصب تمام آن را ضامن است و سایر متصرفها هر کدام نسبت به مقداری که تصرف کرده ضامن هستند و قرار ضمان بر کسی است که عین مخصوصه در دست او تلف شده است.

مسئله ۳۷۹: زمین مخصوصه ای که در آن تصرفاتی از قبیل کشت،

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۶۳

نشاندن نهال، ساختن ساختمان، ایجاد کارخانه و ... شده چنانچه پس از خلع ید غاصب جهت بازگرداندن آن به صورت اوّلیه نیاز به صرف هزینه داشته باشد، آیا غاصب ضامن هزینه های بعدی است؟

جواب: ضامن است؛ به این معنا که اگر مالک راضی به بقای اشجار و ساختمان نباشد، غاصب ملزم به برگرداندن ملک به حالت اوّلیه می باشد.

مسئله ۳۸۰: اگر چیزی که مانند: دوچرخه، موتورسیکلت، اتومبیل و ... قابل بهره برداری روزانه است غصب شود، آیا غاصب ضامن عین و منفعت است گرچه منفعتی هم از آن نبرده باشد، یا فقط ضامن عین است؟

جواب: ضامن عین و منفعت است، ولی باید توجه داشت که اشیایی که استفاده از آن مستلزم استهلاک است، اجاره بهای آن در صورت استفاده و عدم استفاده تفاوت دارد و برای تعیین آن باید به اهل خبره مراجعه شود.

مسئله ۳۸۱: اگر کتاب یا نوشتجات کسی را غصب کنند و مدتی نزد خود نگهدارند تا ارزش خود را از

دست بدهد و یا مطالبی را از نوشتگات او منتشر کنند که موجب خسارت مالی به مؤلف شود، آیا ضمان هر گونه خسارت به عهده غاصب است؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۶۴

جواب: عین و اجرت المثل مدت تصرف را ضامن است، و اگر عین را مسترد کرده باشد، فقط اجرت المثل مدت تصرف را ضامن است و تنزل قیمت سوقیه را ضامن نیست.

مسئله ۳۸۲: اگر با طلای مخصوصه ای که به صورت شمش بوده، چیزی بسازند و قرار شود آن را به صورت اولیه به مالک مسترد کنند و ذوب کردن مجدد آن موجب شود عیار آن پائین رود و چنانچه بخواهند عیار آن مطابق عیار زمان غصب شود وزن آن بالاتر می رود، آیا در این گونه اجناس غاصب چه ضمانتی به عهده دارد؟

جواب: غاصب ضامن مقدار تفاوت است.

مسئله ۳۸۳: اگر کسی نهالی را غصب کند، و در زمین خود بنشاند یا پیوندی را غصب کند و به درخت خود پیوند کند، چه ضمانتی در حق مخصوص منه به عهده اوست؟

جواب: عین آن در مالک مالک باقی است، و اگر توافق به پرداخت قیمت حاصل نشود و استرداد آن موجب نقص آن باشد، غاصب باید جبران کند، و اگر رشد و نمو کرده باشد، متعلق به مالک است و غاصب حقی در آن ندارد.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۶۵

ضمان در قرض

مسئله ۳۸۴: اگر قرض دهنده پس از انقضای مدت مدعی شود پولی که به قرض گیرنده داده از بانک گرفته بوده و فلان مبلغ بابت سود به بانک پرداخته است، آیا قرض گیرنده در قبال آن ضامن است؟

جواب: قرض گیرنده ضامن نیست و اگر قرض دهنده مبلغ اضافه را بگیرد

علاوه بر حرمت، موجب ضمان وی در حق قرض گیرنده می باشد.

مسئله ۳۸۵: اگر طلب یا قرض، سر رسید معینی داشته ولی قرض دهنده، قرض گیرنده یا بدهکار را ناگزیر به پرداخت قبل از سر رسید کرده و این پرداخت قبل از موعد باعث هزینه اضافی برای بدهکار شده باشد، آیا طبکار یا قرض دهنده آن هزینه اضافی را ضامن است؟

جواب: ضامن نیست.

مسئله ۳۸۶: اگر قرض گیرنده هنگام سر رسید قدرت پرداخت نداشته باشد و پس از مدتی که قدرت پرداخت پیدا کند بر اثر گذشت زمان و تورم مبلغ قرض ارزش سوقی خود را از دست

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۶۶

داده باشد، آیا بدهکار ضامن آن خواهد بود.

جواب: اگر بدهی از قبیل اسکناس و از اوراق نقدیه باشد و ارزش آن به مقدار قابل توجه پائین آمده باشد، بنابر احتیاط واجب باید نسبت به تفاوت آن با مصالحه رضایت همدیگر را تحصیل کنند.

مسئله ۳۸۷: اگر بدهکاری را که قادر به پرداخت بدهی خود نیست مجبور کنند تا از راه فروش مستثنیات دین، بدهی خود را پردازد و از این بابت خسارت مادی به او برسد، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: اگر بر فروختن مستثنیات دین اجبار شود و معامله بدون رضایت او انجام شود، احکام بیع مکره بر آن جاری است و در آن صورت ضمان بر اثر اقوا بودن سبب از مباشر مصدق دارد «۱» و اگر اجبار به ادائی دین شود و او ناچار به فروش مستثنیات دین گردد، در این فرض معامله صحیح است و اجبار حرمت تکلیفی دارد ولی موجب ضمان نیست.

مسئله ۳۸۸: بدهکاری که قدرت پرداخت بدهی خود را نداشته و از

(۱) که اگر فروشنده یا خریدار در صورت عدم علم به مکره بودن فروشنده متهم خسارت شوند، اکراه کننده ضامن است، ولی اگر خریدار با علم به مکره بودن فروشنده ضرر کند، کسی ضامن نیست.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۶۷

و یا خویشان او را به عنوان تحويل دادن بدھکار بازداشت کنند، آیا بازداشت کننده، ضامن خسارات مادی ای است که به وی رسیده است؟

جواب: اگر برای حاکم شرع ثابت شود فردی را بدون مجوز شرعی بازداشت کرده اند، بازداشت کننده تعزیر دارد، ولی اگر بازداشت شده را به کاری که اجرت دارد وادر نکرده باشد، منافع از دست رفته بازداشت شده موجب ضمان نمی باشد.

مسئله ۳۸۹: طلبکاری که برای وصول طلب خود ناچار به قبول مقداری زمین در محدوده شهری شده، اگر پس از آن که قرارداد غیر رسمی زمین در حضور معتمدین محلی تنظیم شد، شهرداری شهر زمین مذکور را از اراضی شهری اعلام کرده و از تصرف خریدار جلوگیری کند، و از این راه خسارت عمدی ای به وی وارد آورد، ضمان خسارت واردہ به عهده کیست؟

جواب: اگر هنگام معامله، خریدوفروش زمین مورد فرض ممنوع بوده و فروشنده قدرت بر تسليم نداشته، معامله باطل و طلب خریدار در ذمه فروشنده باقی است، ولی اگر هنگام معامله خریدوفروش آن ممنوع نبوده و معامله شرعیه انجام گرفته و بعد از معامله تصرف در آن ممنوع شده باشد، فروشنده

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۶۸

ضامن نیست، پس اگر ممنوعیت جنبه قانونی داشته و قانون آن قبل تصویب شده ولی ابلاغ نگردیده یا قانون آن پس از انجام معامله تصویب شده و اجرای

آن موقوف به گذشت زمان و انجام مراحل قانونی بوده و چنین مراحلی نیز انجام نشده، مقصّر اولیای امور همان شهرداری هستند و ضمانت به عهده آنهاست، و در غیر این صورت ضمانت به عهده کسی است که بدون وجه شرعی و قانونی از تصرف مالک جلوگیری کرده و احکام غصب و غاصب را دارد.

مسئله ۳۹۰: اگر فرزندی به نام پدر خود از اشخاص متعددی پول قرض کند و یا اجناسی را خریداری نماید و بعداً معلوم شود قصد کلاهبرداری داشته، آیا ضمانت آن به عهده پدر اوست یا خیر؟

جواب: اگر از طرف پدر و کالت نداشته، پدر ضامن نیست.

مسئله ۳۹۱: اگر شریک یا شاگرد مغازه‌ای از موقعیت و سرشناس بودن شریک یا استاد خود سوء استفاده نموده مبالغ زیادی از دیگران به عنوان قرض دریافت نماید و متواری شود، آیا ضمانت آن به عهده شریک یا استاد است یا نه؟

جواب: اگر به نام خودش گرفته باشد یا این که بدون وکالت از آنها به نام آنها گرفته باشد، صاحب مغازه ضامن نیست، و ضمانت

استفتاءات مسائل ضمانت، ص: ۱۶۹

آن به عهده خود اوست.

مسئله ۳۹۲: کسی که برای وصول مطالباتی که از دیگران به عنوان قرض یا خرید اجناس دارد، متحمل مخارجی شود و غیر از آن راه دیگری برای رسیدن به طلب خود نداشته باشد، آیا بدهکاران (قرض گیرنده یا غیره) ضامن آن مخارج هستند؟

جواب: اگر خسارات واردہ مستند به فریب دادن و اضرار بدهکاران نباشد، ضامن نیستند.

ضمانت در تعدادیات قضات

مسئله ۳۹۳: اگر قاضی تحت تأثیر یکی از رؤسای قوه قضائیه یا رؤسای مافوق خود قرار گرفته و حکم غیر عادلانه ای علیه متهم صادر کند و متهم

را متضرر نماید، آیا ضمان آن به عهده قاضی است یا کسی که وی را مقهور نموده؟

جواب: عبارت سؤال خالی از ابهام نیست، و به طور کلی اگر قاضی شرع جامع الشرائط، طبق نظر خود حکمی صادر کند، خسارات مستند به اشتباه او از بیت المال جبران می شود و چنین قاضی مقهور و مرعوب کسی واقع نمی شود، و نیز اگر فقیه جامع الشرائط به جهت اقتضای ضرورت، غیر مجتهد را

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۷۰

به قضاوت نصب کند و او طبق شرائط نصب عمل کند و تخطی نکرده باشد، خسارات مستند به اشتباه وی از بیت المال جبران می شود، ولی اگر از شرایط نصب تخطی کرده یا در غیر این دو مورد که هیچ کس حق حیازت منصب قضا را ندارد باشد، خسارات مستند به خود را ضامن می باشد.

مسئله ۳۹۴: چون مسدود کردن حساب بانکی اشخاص، موقوف به تشکیل پرونده و بررسی مقدمات و تشخیص جرم است و این کار توسط کسانی صورت می گیرد که حکم قضایی دارند و دیگران هر چند از رؤسای عالی رتبه قوه قضائیه باشند قانونا حق چنین امری را ندارند، حال اگر یکی از رؤسای عالی رتبه قوه قضائیه، بدون تشکیل پرونده و ثبوت جرم، دستور مسدود شدن حسابی را صادر کند و از این طریق ضرر مالی را متوجه صاحب حساب کند، آیا ضمان آن به عهده اوست؟

جواب: برفرض تصور تحمیل ضرر مالی، اگر ضرر مستند به عمل او باشد و عمل وی برخاسته از عمد باشد، عامل ضامن است.

مسئله ۳۹۵: بنابراین که یک باب منزل در حد شأن بدھکار از مستثنیات دین باشد، اگر قاضی بدون توجه به

این حکم، رای به مصادره منزل بدهکار به نفع طلبکاران صادر کند، و از این بابت ضررهای زیادی را متوجه بدهکار نماید،
آیا ضمان

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۷۱

خسارات واردہ به وی به عهده قاضی است؟

جواب: در فرض سؤال اگر قاضی، مجتهد جامع الشرائط یا مأذون از طرف او بوده و در صدور حکم تخطی از موارد اذن نکرده، خطای وی از بیت المال جبران می شود، ولی اگر در صدور حکم از موارد اذن تخطی کرده یا عدم توجه وی به مستثنای بودن مورد بر اثر تقصیر او بوده، ضمان خسارت به عهده خود است.

مسئله ۳۹۶: چون قانون عطف به ما سبق نمی شود، اگر قاضی متهمی را به مجازاتی که بعد از وقوع جرم تصویب شده و نسبت به قانون حین وقوع جرم شدّت داشته، مجازات کند و طبعاً موجب توجه خسارتی اضافه بر آنچه باید، نسبت به متهم شود، گردد آیا ضمان خسارت به عهده اوست؟

جواب: حکم سؤال «۳۹۳» را دارد.

مسئله ۳۹۷: در مواردی که متهمین به نحوی موجب ضرر و زیان نسبت به اموال عمومی شده باشند، و قاضی رسیدگی کننده بدون این که اختیار بخشیدن متهم را داشته باشد، اگر به طور کلی جنبه مالی متهم را نادیده گرفته و او را مشمول مواد موقوفی تعقیب کند، آیا ضمان ضرر و زیانهای واردہ به بیت المال به عهده قاضی است؟

جواب: تفصیل مذکور در مسئله «۳۹۳» نسبت به ضمان قاضی

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۷۲

جاری می باشد و ضمان نسبت به متهم در صورتی که قاضی شرع حق عفو نداشته باشد ساقط نمی شود.

مسئله ۳۹۸: اگر قاضی در ارتباط با فرد یا افرادی که

متهم به اتهام گروهکی شده اند، تحت تأثیر جو حاکم قرار گرفته و متهم را به غیر آنچه مستحق آن بوده محکوم کند و از این بابت خسارت مالی را متوجه او گرداند، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: فرض سؤال حکم مسأله «۳۹۳» را دارد.

مسأله ۳۹۹: اگر اشتباه قاضی بر اثر ناجوانمردی یکی از خویشان متهم که مورد توجه قاضی بوده، باشد؛ به این معنا که قاضی به گزارش دهنده اعتماد کامل داشته، او نیز از این فرصت استفاده نموده و یکی از خویشان خود را متهم به اتهام گروهکی بودن نموده، قاضی نیز به علت اعتماد زیاد به گزارش دهنده محتویات پرونده را نادیده گرفته و متهم را محکوم کرده است و از این طریق خسارت مالی عمدۀ ای به متهم وارد شده، آیا ضمان آن به عهده قاضی است یا گزارش دهنده؟

جواب: نسبت به ضمان قاضی تفصیل مذکور در مسأله «۳۹۳» جاری است، و اگر قاضی در استناد به گزارش، مجوز شرعی نداشته، گزارش دهنده ضامن نیست و گرنۀ ضامن است.

مسأله ۴۰۰: اگر قاضی منصوبی در موردی با افراد دادسرا تبانی

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۷۳

نموده برای متهم وانمود کنند که حکم اعدام تو مورد تأیید قرار گرفته است و چنانچه فلان منزل را به جمهوری اسلامی به کنی تخفیف داده می شود، او نیز چنین کند و پس از آن پرونده به دست قاضی دیگری افتاده و او از تبانی آنان آگاه شده باشد، ضمان خسارت‌های واردۀ به متهم به عهده کیست؟

جواب: در فرض سؤال، هر کس او را فریب داده باشد ضامن است.

مسأله ۴۰۱: اگر قاضی در ارتباط با تعدادی از محاکمه هایی که داشته

متوجه شود به علت خوش بینی که به دفتردار، منشی و دادیارها داشته، نسبت به متهمین معینی زیاده روی شده و از این بابت خسارات مالی زیادی را متحمل شده اند، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: نسبت به ضمان قاضی تفصیل مذکور در مسأله «۳۹۳» جاری است و نسبت به ضمان بقیه، اگر قاضی در استناد به نوشه های آنها مجوز شرعی نداشته، قاضی تقصیر کرده و ضامن است و اگر مجوز شرعی داشته آنها ضامنتند.

مسأله ۴۰۲: اگر پس از محاکمه و صدور حکم، یکی از طرفین دعوا که حکم به ضرر وی صادر شده و یا مدعی العموم در پرونده های کیفری، به دلائل واهی به حکم اعتراض کنند

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۷۴

و مراحل رسیدن حق را به حقدار به تأخیر اندازند و موجب ارسال پرونده به دیوان عالی شوند که به هر حال همان حکم قاضی تأیید شود و از این بابت و به علت طولانی شدن زمان دادرسی و ایجاد تورم، ضرری متوجه صاحبان حق شود، آیا ضمان آن به عهده کسانی است که با اعتراض بی مورد خود سبب این خسارت شده اند؟

جواب: گرچه درخواست تجدید نظر یک حق قانونی است که برای طرفین تعیین شده، ولی اگر کسی که حکم به ضرر او صادر شده با علم به ناحق بودن خود موجبات اضرار دیگران را فراهم کند و عرفا هم به او مستند باشد، ضمان او بعید نیست.

مسأله ۴۰۳: اگر در قاضی مأذون نیز عدالت شرط باشد، چنانچه قضات مأذون به علت غیبت کردن، تهمت زدن و یا به هر علت دیگر از عدالت ساقط شوند و در عین حال مبادرت به صدور احکامی چون

اعدام، حبس، تعزیر، جریمه های نقدی و غیره کنند، آیا ضامن دماء و نفوس و اموالی هستند که در آن حالت صادر می کنند؟

جواب: در فرض سؤال ضامن هستند.

مسئله ۴۰۴: اگر قاضی پیش از محاکمه اجمالاً از محتویات پرونده به دست آورد متهم مقصّر نیست و به طرفین بگوید «بروید با هم

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۷۵

سازش کنید» و هر دو نفر از این جمله استفاده کنند که متهم مقصّر است و برای سازش، شاکی از متهم مبلغی پول دریافت کنند، آیا قاضی با این جمله دو طرف را اغرای به جهل نموده و ضامن مبلغی است که متهم به شاکی داده یا نه، و اگر قاضی علم به عدم تقصیر متهم پیدا کند و چنان جمله ای را به طرفین بگوید چه حکمی دارد؟

جواب: در هر دو صورت قاضی ضامن نیست.

مسئله ۴۰۵: اگر یکی از اعضای هیئت رسیدگی به تخلفات اداری بر علیه کارمندی جوسازی نموده و گزارشات واهی را علیه وی جمع آوری کند که بر اثر آن، شخص از کار معلق شود و پس از مدت طولانی حکم برائت، توسط دادگاه صالحه صادر شود و کارمند مجدداً به کار گمارده شود و حقوق ایام تعليق را نیز دریافت کند، آیا ضمان حقوق آن مدت که بدون کار دریافت کرده به عهده ایجاد کننده جو است یا کسی که حکم تعليق را صادر کرده؟

جواب: در صورتی که تهیه کننده گزارشات به واهی بودن آنها واقف بوده، اگر عرفاً اتلاف بیت المال به وی مستند باشد، ضمان به عهده اوست.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۷۶

ضمان در کبوترپرانی

مسئله ۴۰۶: کسانی که مغازه مجاز کبوترفروشی دایر می کنند و از راه خرید و فروش

کبوتر ارتزاق می کنند، اگر همه مشتریان یا فروشنده‌گان به آنها، جوانان به ظاهر کبوترپرانی هستند که اکثرا کبوترهای صیدشده خود را به آنها می فروشنند، آیا کار آنها ضمان آور و دارای اشکال است؟

جواب: اگر علم به حرمت مورد معامله حاصل نشود اشکال ندارد، و علم اجمالی در مواردی که همه اطراف معلوم بالاجمال محل ابتلاء نباشد، حجّیت ید ذی الید را از بین نمی برد.

مسئله ۴۰۷: اشخاصی که از راه کبوترپرانی و شکار کبوترهای بی نام و نشانی که در هوا پرواز می کنند ارتزاق می کنند، آیا ضامن کبوترهای شکار شده هستند؟

جواب: اگر کبوتر صید شده نشانه ملکیت غیر داشته باشد، تملک آن جایز نیست و موجب ضمان است، و گرنه اشکال ندارد.

مسئله ۴۰۸: کبوتری که آخر روز در بالای ساختمان می نشیند و صاحب آن معلوم نیست، گرفتن و قصد تملک آن ضمان آور است؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۷۷

جواب: حکم مسئله «۴۰۷» را دارد.

مسئله ۴۰۹: اگر کسی کبوترهای کبوترپرانی را که با کبوتر شکاری خود کبوترهای دیگران را شکار کرده، شکار کند و با فروش آنها وجهه حاصله را از باب رد مظالم به مستحقین بدهد ضامن است؟

جواب: در مواردی که مالک کبوتر معلوم است و یا امکان شناسایی وجود دارد اعطای به مستحق موجب رفع ضمان نمی شود.

مسئله ۴۱۰: کبوتری که به منزل آمده و معلوم است متعلق به فلان کبوتر پران بی مبالغ است، اگر به این دلیل که پس دادن به وی کمک به ظلم است آن را برای خود بردارد، ضامن عین یا قیمت آن خواهد بود؟

جواب: بلی ضامن است.

مسئله ۴۱۱: اگر با پاشیدن گندم مسموم موجب هلاکت کبوترهای کبوترپرانی که برای همسایگان ایجاد مزاحمت می کند و از

نصیحت دیگران نیز پند نمی‌گیرد شوند، آیا ضامن بهای کبوترهای او خواهد بود؟

جواب: اگر گندم مسموم را در غیر از ملک خود پیاشند ضامن می‌شوند و اگر در ملک خود پیاشند محل اشکال است.

مسئله ۴۱۲: اگر طبق قانون از طرف وزارت جنگ اعلام شود در

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۷۸

فلان شهرهای کشور کبوترپرانی ممنوع و خلاف قانون است آیا هر یک از شهروندان شهرهای یاد شده در قانون «۱» می‌توانند مبادرت به نابودی کبوترهای کبوترپرانان کنند یا نه؟

جواب: مجرد ممنوعیت کبوترپرانی موجب رفع ضمان از نابودکننده نمی‌شود، بلی اگر حاکم شرع جامع الشرائط حکم به نابود کردن آنها کند، هر کس مشمول آن حکم باشد باید تبعیت از آن حکم کند.

مسئله ۴۱۳: چون ممکن است وجود یک کبوتر در محدوده فرودگاه فاجعه جبران ناپذیری را ببار آورد، از این رو قانوناً کبوترپرانی در شعاع چهل کیلومتری فرودگاهها ممنوع اعلام شده، حال اگر یکی از مأمورین حفاظت فرودگاه با دیدن کبوتری اقدام به نابودی آن کند، آیا نسبت به قیمت آن ضامن خواهد بود؟

جواب: اگر کبوتر علائم مملوکیت نداشته باشد، نابود کردن آن موجب ضمان نمی‌باشد.

(۱) ماده واحده قانون تشید مجازات کبوترپرانی مصوب خرداد ۱۳۵۱ که اینک نیز مورد عمل است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۷۹

ضمان در کفالت

مسئله ۴۱۴: اگر بدهکار بمیرد و کفالت باطل شود، ضمان بدهی بدهکار به عهده کیست؟

جواب: اگر بدهکار بمیرد و دارای اموال باشد، ضمان بدهی او در اصل ترکه است و اگر دارایی نداشته باشد، ضمان آن به عهده کسی نیست.

مسئله ۴۱۵: اگر کفیل بمیرد و بدهکار از فرصت استفاده نموده متواری شود، ضمان بدهی او به عهده کیست؟

جواب: به عهده

شخص بدهکار است.

مسئله ۴۱۶: اگر کفیل در خلال مدت متوجه شود بدهکار تا روز موعود متواری می شود و این استنباط خود را به همراه دلایل و مدارک موجود به بستانکار یا دادگاه ارائه نماید و آنان به ادعای وی توجه نکنند و بدهکار متواری شود، آیا ضمان بدهی بدهکار به عهده اوست یا با این حال وی ضامن نیست؟

جواب: اگر احتمال فرار عقلایی و دلائل کافی بوده و با این حال طلبکار یا دادگاه توجه نکرده، ضمان به عهده مقیّر است، ولی اگر احتمال عقلانی نبوده، ضمان کفیل به حال خود باقی است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۸۰

مسئله ۴۱۷: اگر بستانکار می داند کفیل دارایی که بتواند به وسیله آن بدهی بدهکار را پردازد ندارد و در عین حال کفالت وی را قبول کند، آیا اگر بدهکار نتواند در سر رسید بدهی خود را پردازد و یا متواری شود، بستانکار می تواند به کفیل مراجعه کند یا ضمانتی به عهده او نیست؟

جواب: کفیل باید یا مديون را به طلبکار تسلیم کند و یا بدهی او را اداء نماید و اگر هیچ کدام ممکن نباشد به او مهلت داده می شود.

مسئله ۴۱۸: اگر کسی کفیل بدهی دیگری شود، آیا مخارج جنبی آن را نیز ضامن است؟

جواب: نه کفیل و نه شخص مديون ضامن مخارج جنبی از قبیل دیر کرد و مانند آن نیستند.

نجف آبادی، حسین علی منتظری، استفتاءات مسائل ضمان، در یک جلد، قم - ایران، اول، ه ق

استفتاءات مسائل ضمان؛ ص: ۱۸۰

مسئله ۴۱۹: اگر کسی بدون قصد کفالت در مقام نصیحت بستانکار را امر به صبر کند و وساطت در امهال به بدهکار نماید اگر بستانکار به خیال این

که وی در مقام کفالت است، می تواند در صورتی که بدهکار بدھی خود را نپردازد به او مراجعه کند و آیا او ضامن است؟

جواب: در فرض سؤال نصیحت کننده ضامن نیست.

مسئله ۴۲۰: اگر شخصی فرد دیگری را به مغازه داری معرفی کند

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۸۱

که فلاں فرد را می شناسم و مغازه دار به این معرفی اعتماد نموده اجناسی را به او بدهد، آیا ضمان طلب مغازه دار به عهده معرف است؟

جواب: اگر معرف طلبکار را مغور نکرده و فریب نداده باشد ضامن نیست و گرنھ ضامن است.

مسئله ۴۲۱: اگر کسی با علم به این که نمی تواند بدهکار را تحویل دهد، کفیل وی شود و بدهکار در سررسید فرار کند و کفیل از تحویل مديون و پرداخت دین او عاجز بماند تکلیف چیست؟

جواب: در فرض سؤال به کفیل مهلت داده می شود تا یا مديون را تحویل دهد و یا بدھی او را بپردازد.

مسئله ۴۲۲: اگر دعوای بدهکار و بستانکار در دادگاه مطرح شود و دادگاه از کفیل وثیقه ملکی بگیرد و تا قبل از حل منازعه کفیل بمیرد و کفالت باطل شود، بدهکار نیز از فرصت استفاده نموده و فرار کند، آیا دادگاه می تواند بدھکار را از وثیقه کسر و بقیه را به ورثه کفیل مسترد کند؟

جواب: اگر وثیقه در برابر بدھکار رهن باشد، با فوت کفیل رهن باطل نمی شود، و چنانچه بدھی طبق شرایط رهن اداء شود، ورثه کفیل باید با مديون طبق قراردادی که هنگام کفالت گذاشته اند عمل کنند.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۸۲

ضمان در تعذیبات کودکان

مسئله ۴۲۳: شخصی که به همراه فرزندان خود با دعوت قبلی یا بدون دعوت به مهمانی رفته، اگر یکی از

فرزندان نابالغ ممیز یا غیر ممیز وی موجب خسارت مهمی از قبیل آتش سوزی به صاحب خانه شود، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: اگر خسارت مالی پیش آید به عهده خود اوست که اگر مال و دارایی داشته باشد، ولی او از مال طفل جبران می کند، و اگر نداشته باشد باید پس از بلوغ هرگاه ممکن شود بپردازد و اگر خسارت جانی متوجه شده باشد، حکم قتل خطای محض را دارد.

مسئله ۴۲۴: اگر کودک غیر ممیزی بر اثر غفلت اولیای خود به نحوی به کودک غیر ممیز دیگری حمله نموده و خسارتی از قبیل نقص عضو یا خفگی را متوجه او کند، ضمان دیه آن به عهده کیست؟

جواب: به عهده عاقله اوست.

مسئله ۴۲۵: اطفالی که از مقررات عبور از خیابان آگاهی ندارند اگر بدون توجه اولیای خود از منزل خارج شده و موجب تصادف و گاهی فوت خود شوند، ضمان دیه آنها به عهده کیست؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۸۳

جواب: حادثه به هر کس مستند باشد در صورت مقتیه بودن او دیه به عهده خود او می باشد و در صورت خطای محض، با قیودی که در مسئله «۵۲» ذکر شده بر عاقله او می باشد، بلی اگر کودک ناگهانی جلوی وسیله نقلیه برود به گونه ای که عرفا حادثه مستند به خود او باشد و به طور کلی از راننده سلب استناد شود، هیچ کس ضامن دیه کودک نیست و اگر مستند به هر دو باشد دیه تنصیف می شود.

مسئله ۴۲۶: نوجوان غیر بالغی هنگام هوا کردن بادبادک موجب شده دو سیم از شبکه برق رسانی بهم گرفته و بر اثر اتصال پاره شده و دیگری را دچار برق گرفتگی

نموده و فوت کرده است، ضمان خسارت و دیه متوفی به عهده کیست؟

جواب: خسارت مالی به عهده خود اوست که اگر مالی داشته باشد ولی او از مال وی می پردازد، و اگر مال نداشته باشد باید بعد از بلوغ هر وقت ممکن شود پردازد، ولی خسارت جانی حکم خطای محض را دارد.

مسئله ۴۲۷: نوجوان نابالغی وارد کارگاه قنادی شده و بر اثر بی توجهی صاحب کارگاه دست وی زیر دستگاه رفته و دو انگشت او قطع شده، آیا اگر صاحب کارگاه برای جلوگیری از ورود افراد متفرقه مانع در سر راه کارگاه گذاشته باشد، ضمان دیه دو

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۸۴

انگشت به عهده اوست؟

جواب: صاحب کارگاه در فرض سؤال ضامن نیست و اگر خسارتی هم به دستگاه وارد شده باشد به عهده نوجوان است.

مسئله ۴۲۸: نوجوانان ممیز نابالغی که به هر نحو موجب خساراتی از قبیل شکستن شیشه منازل یا امکانات عمومی دولتی و غیر دولتی، لامپهای معابر عمومی، تخته سیاه و میز و صندلی کلاسها و سرقت گچ های تحریر شوند، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: خود آنها ضامن هستند.

مسئله ۴۲۹: اگر کودکی از نوجوان نابالغی بخواهد وی را از عرض خیابان عبور دهد و او قبول کند و هنگام عبور خسارتی به کودک برسد، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: حکم مسئله «۴۲۵» را دارد.

مسئله ۴۳۰: اگر بر اثر آتش بازی کودک ممیزی آتش سوزی شود و به منزل همسایه سرایت کند، ضمان خسارت واردہ به همسایه به عهده کیست؟

جواب: اگر آتش بازی او در خانه خودشان معرضیت خطر و سرایت به خانه همسایه نداشته، کسی ضامن نیست، و اگر معرضیت داشته، خود کودک ضامن

است و باید به تفصیلی که در مسأله «۴۲۶» گفته شد عمل شود.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۸۵

ضمان در گدائی (تکدی)

مسأله ۴۳۱: کسانی که استحقاق مالی ندارند، ولی از راه نشاندن افراد وابسته به خود در گذرگاهها وجهی را کسب کنند، مالک می شوند یا ضامن هستند؟

جواب: در فرض سؤال نشانندگان افراد در گذرگاهها مالک وجهه جمع آوری شده نمی شوند، و اگر افرادی که در گذرگاهها نشسته اند استحقاق داشته باشند، مالک وجهه می شوند. ولی اگر آنها هم استحقاق نداشته باشند، وجهه جمع آوری شده تابع قصد دهنده گان است، پس اگر قصد آنان مقید به استحقاق باشد، مالک نمی شوند و اگر مقید به استحقاق آنها نیست، مالک می شوند.

مسأله ۴۳۲: کسی که استحقاق مالی ندارد، اگر بر اثر سؤال مبالغی دریافت کند، آیا نسبت به آن ضامن است؟

جواب: سؤال بدون استحقاق جایز نیست و از جهت مالک شدن حکم مسأله «۴۳۱» را دارد که اگر قصد پول دهنده مقید به استحقاق باشد مالک نمی شود و اگر مقید به استحقاق نباشد، مالک می شود، و در صورت مالک نشدن، گیرنده ضامن است

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۸۶

و اگر صاحبان وجهه را نمی شناسد، باید از طرف صاحبان آن به افراد مستحق صدقه دهند.

مسأله ۴۳۳: کسانی که استحقاق ندارند و در ظاهر نیز سؤال نمی کنند، ولی از نظر ظاهري به گونه ای در اجتماع ظاهر می شوند که مردم خود به آنان کمک مالی می کنند، آیا آنها در قبال وجهی که می گیرند ضامنند؟

جواب: ضامن نیستند.

مسأله ۴۳۴: کسانی که مستقیماً تکدی نمی کنند ولی از راه بازگو کردن وضع زندگی خود و مفلوک جلوه دادن خود، دیگران را به کمکهای مالی وادرار و ترغیب می کنند، آیا ضامن

وجوه دریافتی هستند؟

جواب: اگر به منظور این که مردم به آنها کمک کنند دروغ بگویند و مردم را فریب دهند، ضامن وجود دریافتی هستند.

مسئله ۴۳۵: کسانی که استحقاق مالی ندارند ولی از طریق استخدام افرادی چون پیر زنان و پیرمردان و افراد بی سرپرست و معلول و از راه تکدی آنان وجودی حاصل نموده مخارج مستخدمین خود را تأمین و بقیه را برای خود برمی دارند، آیا از بابت بهره ای که خود می برد ضامن است یا نه؟

جواب: در فرض سؤال افرادی که مباشر تکدی هستند، اگر

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۸۷

استحقاق مالی داشته باشند، هر چه به آنها داده شود مالک می شوند و کسی هم که سرپرستی آنان را به عهده گرفته است اگر وجودی را که از آنها می گیرد در قبال حق سرپرستی آنها در امور مباح باشد و با آنان قرار داد صحیحی منعقد نموده، باید طبق قرارداد عمل کند. و اگر مباضرین تکدی، استحقاق مالی نداشته باشند حکم مسئله «۴۳۱» را خواهد داشت.

ضمان در تعديات مأمورین دولتی

مسئله ۴۳۶: اگر مسئولین ادارات که به علل هوایستی و تمایلات نفسانی، بر برخی کارمندان زیردست حساسیت پیدا کرده و در مورد آنان کارشکنی می کنند که یا ناچار به استعفا شده و یا پس از عدم پذیرش استعفا از طریق غیبت کردن اخراج می شوند و از این بابت متحمل خسارات مالی زیادی می شوند، آیا ضمان این گونه خسارات به عهده مسئولین ذی ربط است یا نه؟

جواب: شکی نیست که تضییع حق دیگران حرام است و هر کس حق فعلی دیگری را تضییع کند ضامن است، ولی تضییع حق تعلیقی؛ مانند این که اگر کارمند استعفا نمی داد یا اخراج نمی شد، حقوق

بازنشستگی داشت و یا حقوق بازنشستگی او بیشتر از حقوق فعلی او می‌بود، در این فرض کسی که سبب

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۸۸

استعفای یا اخراج شده است، ضامن نمی‌باشد.

مسئله ۴۳۷: اگر بر اثر باندباری، فرد کارданی را از سمت اصلی خود بر کنار کنند و پست پائین تری را به وی دهند که در نتیجه ماهانه مبلغی نازل تر از حقوق استحقاقی دریافت کند، آیا ضمانی از این بابت به عهده مسбیین آمده یا نه؟

جواب: موجب ضمان نیست.

مسئله ۴۳۸: اگر به خاطر باندباری، فرد کاردانی را از سمتی برکنار و فرد نالایقی را به جای او منصوب کنند که وجود فرد نالایق موجب وارد شدن خساراتی به ارباب رجوع شود، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: در صورتی که او مرتکب کاری که موجب ضمان است شود، ضمان به عهده خود اöst، و منصوب کننده گناهکار است.

مسئله ۴۳۹: اگر مثلاً رئیس اداره راهنمائی و رانندگی با مأمورین خود قرار بگذارد در قبال هر برگ قبض جریمه که از مردم می‌گیرند فلان درصد، و رئیس دارایی شهر به مأمورین خود بگوید در قبال اخذ فلان مبلغ مالیات فلان درصد به خود شما داده می‌شود، و مأمورین برای کسب درآمد بیشتر به جان مردم افتاده و درآمدهای زیادی را برای اداره مربوطه بدون حق کسب

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۸۹

کنند، آیا ضمان تعدیات آنان به عهده آمرین است یا مأمورین؟

جواب: به عهده مباشر (مأمورین) است.

ضمان در منابع طبیعی

مسئله ۴۴۰: اگر دولت اسلامی برای جلوگیری از نابودی جنگلها قوانین و مقرراتی را وضع کند و این مقررات از هر نظر با ضوابط شرعی مطابقت داشته و جزاف نباشد و از نظر

فقیه جامع الشرائط نیز لازم الاتّابع باشد، آیا کسانی که بر خلاف آن عمل نموده و موجب حیف و میل بیت المال و یا ایجاد خسارت به بیت المال مسلمین شوند، ضامن خسارتهای وارده و بهای استفاده های غیر مشروع خود در حق بیت المال هستند؟

جواب: جواز تضمین او از طرف حاکم شرع جامع الشرائط بعيد نیست.

مسئله ۴۴۱: در فرض مسئله «۴۴۰» اگر قطع اشجار جنگلها و سوزاندن و تهیه ذغال و هر استفاده دیگر منوط به اخذ پروانه باشد، اقدام کنندگان غیر مجاز که ممکن است به قطع بی رویه درختها اقدام کنند، چه حکمی دارد؟

جواب: حکم همان مسئله را دارد.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۹۰

مسئله ۴۴۲: استفاده از منابع ملی به صورت چرانیدن دام بدون پروانه از نظر قانون دوران طاغوت ممنوع بوده و مجازات آن طبق همان قانون، ضبط کلیه دامها به نفع وزارت منابع طبیعی بوده است، این قانون پس از پیروزی انقلاب مورد تأیید مقامات قانون گذاری قرار گرفته و در حال حاضر نیز معمول است، حال اگر دامداری با علم به این قانون، مبادرت به چرای غیر قانونی کند و جنگلداری گوسفندهای او را بگیرد، آیا دامدار ضامن بهای گوسفندهایی است که به عنوان امانت از دیگران می چرانیده است؟

جواب: اگر مصادره گوسفندها مستند به تقسیم گوسفند چران باشد، ضامن است.

مسئله ۴۴۳: اگر فروش پروانه استفاده از منابع طبیعی ممنوع باشد و دارندگان پروانه، بدون توجه به قانون اقدام به فروش پروانه خود کنند، آیا از بابت وجوهی که از خریدار گرفته اند ضامن هستند یا نه و خریدار از نظر استفاده غیر مجاز چه حکمی دارد؟

جواب: در فرض سؤال بعيد نیست معامله باطل باشد

و فروشنده مالک پولی که از خریدار گرفته نباشد، و اما استفاده خریدار حکم مسأله «۴۴۰» را دارد.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۹۱

ضمان در تعّديات مهمانان

مسأله ۴۴۴: کسی که از روی مزاح و شوخی کارت دعوت به صرف شام به نام دیگری چاپ نموده و به آدرس اشخاص فرستاده و افراد زیادی را به منزل وی دعوت کرده و از این راه موجب خسارتی به صاحب خانه شده، آیا ضمان مخارجی که صاحب خانه کرده به عهده اوست؟

جواب: اگر میزبان با اراده و اختیار خود اطعام کرده باشد، دعوت کننده ضامن نیست.

مسأله ۴۴۵: اگر صاحب خانه ای از روی مزاح و شوخی تعّدадی را برای صرف شام دعوت کند و روز موعود منزل را ترک نماید مهمانها نیز پس از ورود به منزل متوجه شوخی او شده و از راه گرو گذاشتن برخی لوازم منزل وی غذا تهیه نموده اند، آیا مهمانان با چنین وصفی ضامن بهای غذای تهیه شده خواهند بود؟

جواب: بلی ضامن هستند.

مسأله ۴۴۶: کسی که برای فرار از پرداخت زکات فطره، نان خورهای خود را پیش از غروب روز آخر ماه رمضان به منزل

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۹۲

دیگری فرستاده و صاحب خانه را ناگزیر به پرداخت زکات فطره آنها کرده، آیا ضامن آن نیست؟

جواب: از ثواب عظیم زکات فطره محروم شده و ضامنی به عهده او نیست.

مسأله ۴۴۷: کسانی که به عنوان مهمان وارد منازل دیگران شده و بدون توجه به رضایت و عدم رضایت میزبان، مدت طولانی در آن منزل می مانند، آیا ضامن مخارجی هستند که به صاحب خانه تحمیل کرده اند، یا ضمان آنها مشروط به عدم رضایت صاحب خانه است؟

جواب: میزبان موظف به اظهار

نارضایتی نیست، و در مورد مخارجی که کرده است، اگر به نحوی نباشد که میزبان مسلوب اختیار شود، مهمان ضامن چیزهایی که میزبان با اختیار خود در اختیار وی قرار داده نیست.

مسئله ۴۴۸: خسارت‌هایی که فرزندان نابالغ مهمان به بار می‌آورند و او را در مواردی از قبیل شکستن شیشه، آتش سوزی و غیره متضرر می‌کنند، آیا ضمان آن به عهده خود آنهاست یا اولیای آنها؟

جواب: اگر فرد نابالغی به کسی خسارت مالی وارد کند ضمان آن به عهده خود اوست که اگر دارائی داشته باشد ولی وی از مال

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۹۳

او جبران می‌کند و اگر مالی نداشته باشد و ولی او از مال خود جبران نکند، باید پس از بلوغ خودش جبران کند.

ضمان در تعدادیات ورثه

مسئله ۴۴۹: فردی که فرزند خوانده دیگری شده و پدر و مادر و اقارب اصلی خود را نمی‌شناسد، آیا اگر دیگران پس از مرگ پدر و مادر او، او را مطلع نسازند به گونه‌ای که از ارث محروم شود، ضامن ارث وی خواهد بود؟

جواب: اگر اطلاع ندادن کسانی که نسب وی را می‌دانند سبب اخفای نسب او شود به نحوی که محروم شدن او مستند به آنها باشد ضامنند، و گرنه مجرد علم و اطلاع آنان موجب ضمان نیست.

مسئله ۴۵۰: اگر یکی از ورثه بخواهد حق وارث دیگر را نسبت به مقداری از سهم الارث خود ضایع کند، آیا بر دیگر ورثه ای که از این قصد آگاه شده‌اند، واجب است وی را مطلع سازند به گونه‌ای که اگر مطلع نسازند، ضامن حق تضییع شده او خواهد بود؟

جواب: اگر همه یا بعضی از حقوقی که ضایع شده در سهم کسی

استفتاءات

که عالم به تضییع بوده آمده باشد، او نسبت به همان مقدار ضامن است و باید به ذی حق برگرداند، و در غیر این صورت علم و اطلاع ندادن وی موجب ضمان نیست و ضمان به عهده مباشر است.

مسئله ۴۵۱: مزیضی که در بیماری مرگ خود بیش از ثلث را به دیگری بخشیده، آیا ضامن حق ورثه است؟

جواب: اگر مورد بخشش را به تصرف متّهب داده باشد، ورثه حقی در آن ندارند و مزیض ضامن نیست.

مسئله ۴۵۲: اگر یکی از ورثه میّت وقف میّت را پیش از مرگ او بر طبق فتوای مجتهد جامع الشرائط باطل بیند و به این دلیل که این باطل بودن در نهایت به نفع خود او نیز خواهد بود، اعلام نکند، آیا پس از فوت ضامن حق ضایع شده موقوف عليهم خواهد بود؟

جواب: خیر ضامن نیست.

مسئله ۴۵۳: اگر مردی برای این که همسر وی پس از مرگ او آواره و بدون مال و دارائی نماند در وصیت‌نامه خود منعکس کند، فلان مقدار از منزل مسکونی متعلق به همسرم می باشد ولی برای این که می ترسیده همسرش پیش از او بمیرد و نخواسته اموالش نصیب ورثه همسر شود حقیقتا آن را تملیک او نکرده

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۹۵

است، آیا اگر زوچ زودتر از زوجه بمیرد ضامن سهم الارث ورثه خود نیست؟

جواب: در فرض سؤال موصى ضامن نیست، و اگر همسر او بداند که مورد اقرار به او تملیک نشده حق تملیک و تصرف ندارد.

مسئله ۴۵۴: اگر شوهر برای دلگرمی همسر خود به نحو غیر واقع گفته باشد، نصف از دارائی یا نصف از منزل مسکونی متعلق

تو است و حتی برای اطمینان او موضوع را در وصیتname خود نیز معکوس کند، چنانچه زن زودتر از شوهر بمیرد، اگر مرد در تمام مال تصرف کند و ورثه زن را از ارث محروم کند، ضامن سهم الارث آنهاست؟

جواب: اگر به همسر خود تملیک کرده و به تصرف او داده باشد گرچه به داعی دلگرمی همسر باشد، همسرش آن را مالک می شود.

مسئله ۴۵۵: اموال اختصاصی میت؛ مثل انگشت، قرآن، لباس و شمشیر که متعلق به پسر بزرگتر است، اگر پسر بزرگتر عالم به مسئله نباشد و دیگران بین خود تقسیم کنند، آیا ضامن خواهد بود؟

جواب: بلی ضامن می باشند.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۹۶

ضمان در نسب

مسئله ۴۵۶: کسانی که بر اثر نداشتن فرزند، بچه دیگری را به عنوان فرزند قبول کرده، اگر به گونه ای باشد که ورثه طبقات بعدی را از ارث محروم کند، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: اگر آن کسی که به عنوان فرزند میت معروف شده، بداند که وارث واقعی نیست، او ضامن است و الا هر کسی سهم الارث وارث واقعی را متصرف شده ضامن می باشد.

مسئله ۴۵۷: بچه هایی که هنگام زلزله، سیل و یا جنگ، اولیای خود را از دست می دهند و تحويل پروشگاه و یا اشخاص می شوند اگر به نحوی باشد که نسب آنان معلوم نباشد و از میراث محروم شوند، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: هر کس سهم الارث آنها را متصرف شود ضامن است، ولی مدامی که حقیقت امر معلوم نشده و متصرف معتقد به مالکیت خود باشد گناهکار نیست.

مسئله ۴۵۸: کسانی که به علت تنگدستی فرزند شیر خوار خود را درب منازل، مغازه، مساجد و یا در معابر عمومی

قرار می دادند و خود نیز از وضع آنها اطلاعی در دست ندارند، اگر پس از

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۹۷

چندی وضعیت مالی خوبی پیدا کنند و به گونه ای باشد که اگر آن فرزند نیز معلوم می بود ارث می برد، آیا صرفاً گناهکارند یا کسی هم در این مورد ضامن است؟

جواب: عمل مورد سوال جایز نیست ولی نسبت به ضمان حکم مسئله «۴۵۷» را دارد.

ضمان در ورزش

مسئله ۴۵۹: اگر دو کشتی گیری که در ابتدای کشتی، احتمال کشته شدن یا خسارت دیدن نمی داده اند و در عین حال پای یکی به دیگری بپیچد و به همین علت به زمین افتاده خسارتی را متتحمل شود، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: موارد مختلف است، و حکم دائر مدار استناد است که اگر مستند به خودش باشد، دیگری ضامن نیست و اگر مستند به دیگری باشد دیگری ضامن است، و اگر مستند به هر دوی آنان باشد، نصف دیه را دیگری ضامن است، و در نزاع موضوعی محکمه شرعی لازم است.

مسئله ۴۶۰: اگر در اثر بکس یکی از دو بکس باز، دیگری تلف شود، آیا ضمان دیه او به عهده بکس زننده است یا چون متوفی

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۹۸

خود احتمال تلف می داده ضمانتی به عهده کسی نیست، و اگر هست قتل عمد است یا خطأ؟

جواب: در فرض سوال ضمان دیه به عهده بکس زننده است، و اگر او به قصد قتل زده باشد، قتل عمدی است و اولیای مقتول حق قصاص دارند.

مسئله ۴۶۱: اگر در حالی که دو چرخه سواران مشغول مسابقه هستند، یکی از آنان به طور ناخودآگاه جلوی دیگری برود و او بر اثر عدم توان بر کنترل

به گونه ای به زمین بیفتند که یا ناقص العضو شود و یا بمیرد، ضمان دیه او به عهده کیست؟

جواب: حکم مسأله «۴۶۲» را دارد.

مسأله ۴۶۲: در کلیه مسابقاتی که از طرف دولت تدارک می شود، آیا ضمان خسارتهای وارده به عهده یکی از طرفین است یا به عهده دولت؟

جواب: در درجه اول ضمان خسارت به عهده هر کسی است که خسارت مستند به اوست، ولی اگر مسئولین برگزاری مسابقات متعهد جبران خسارت شوند و جبران کنند، ضمان از کسی که خسارت به او مستند بوده ساقط می شود.

مسأله ۴۶۳: اگر در میادین فوتبال که توجه فوتبالیستها متوجه توب است و هنگام دویدن به جوانب توجه ندارند، بر اثر بهم

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۱۹۹

خوردن دو نفر یکی خسارت بیند و تشخیص مقصود ضمان خسارت وارده به عهده کیست؟

جواب: اگر هر دو در حال حرکت بهم خورده باشند خسارت وارد مستند به هر دوی آنهاست و نصف خسارت به عهده هر کدام است، ولی اگر یکی از آن دو ایستاده و دیگری در حال دویدن به او برخورد کرده، خسارت مستند به اوست و ضامن است.

مسأله ۴۶۴: اشخاصی که برای تماشا به میادین اسب دوانی رفته اند اگر بر اثر رم کردن اسب یک یا چند تن از آنان متحمل خسارت شوند، ضمان خسارت به عهده کیست؟

جواب: در فرض سؤال، اگر اسب سوار به گونه ای با اسب رفتار کرده که موجب رم کردن اسب شده، اسب سوار ضامن است، و اگر یکی از تماشچیان آن را رم داده، همان شخص ضامن است و در غیر این دو صورت، اگر رم دادن اسب به هیچ کس مستند نباشد،

کسی ضامن نیست.

مسئله ۴۶۵: اگر در ساعت ورزش مدرسه که دانش آموزان تحت تعلیم معلم ورزش تعلیم می بینند به یکی از دانش آموزان خسارت بدنی وارد شود، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: اگر دستور دهنده (معلم) مقصر باشد، او ضامن است، و اگر به دانش آموز دیگری مستند باشد، خسارت مالی و دیه

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۰۰

کمتر از یک بیستم دیه کامل به عهده خود اوست که اگر ولی آن دانش آموز از مال او یا از مال خودش جبران نکند، آن دانش آموز باید پس از بلوغ جبران کند، و اگر دیه به مقدار یک بیستم یا بیشتر باشد، به عهده عاقله دانش آموز است، ولی اگر آسیب وارد به کسی مستند نباشد، هیچ کس ضامن نیست.

ضمان در وکالت

وکالت عامه:

مسئله ۴۶۶: وکیلی که از سفیه و محجور بودن موکل خود مطلع بوده و مدت مدیدی از طرف او خرید و فروش کرده، آیا ضمانتی نسبت به خریداران و یا نسبت به موکل خود به عهده دارد؟

جواب: هر چه به دست او آمده و به تصرف غیر مالک شرعی داده باشد آن را ضامن است، ولی قرار ضمان به عهده کسی است که مال در دست اوست و یا در دست او تلف شده است.

مسئله ۴۶۷: اگر اموالی که در اختیار وکیل قرار گرفته به نحوی تلف شود، ضمان آن به عهده وکیل است؟

جواب: اگر در حفظ آن تقصیر و کوتاهی کرده باشد، ضامن است و گرنه ضامن نیست.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۰۱

مسئله ۴۶۸: شخصی که برای وکیل خود اجرت روزانه یا ماهانه تعیین کرده و مدت طولانی وکیل برای او کار کرده، اگر مدتی کاری که به وکیل واگذار کند نداشته باشد

و وکیل را نیز مخصوص نکرده، آیا حقوق ایام بی کاری وکیل را ضامن است؟

جواب: باید طبق قرارداد در باب اجاره عمل نمایند.

مسئله ۴۶۹: اگر وکیلی که از محجور بودن موکل خود مطلع است با شخص دیگری که از محجور بودن موکل این وکیل آگاه است دادوستد در اموال محجور انجام دهنده، ضمان به عهده کدام یک از طرفین است؟

جواب: هر دو طرف دادوستد ضامن هستند.

وکالت دادگستری:

مسئله ۴۷۰: اگر وکیل دادگستری با موکل خود شرط کند چنانچه حکم به نفع وی صادر شود، ۵۰٪ اضافه از مبلغ مورد توافق بگیرد و موکل نیز قبول کند، حال چنانچه وکیل برای رسیدن به هدف خود از راه حیله وارد شود و به نتیجه نیز برسد، آیا ضامن ۵۰٪ حقوق دریافتی است یا ضامن حقی است که از طرف مقابل ضایع کرده است؟

جواب: اگر سبب تضییع حق محکوم عليه شده باشد، علاوه بر

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۰۲

این که استحقاق گرفتن اجرت از موکل خود را ندارد، حق از دست رفته محکوم عليه را نیز ضامن است.

مسئله ۴۷۱: اگر وکیل هنگام قرارداد وکالت، موکل خود را با حرف امیدوار کند، ولی در دادگاه نتواند کاری به نفع موکل انجام دهد، آیا اگر موکل پس از انجام محاکمات قسمتی از حق الوکاله قرارداد شده را به وی نپردازد ضامن است؟

جواب: اگر وکیل به وظیفه خود عمل کرده باشد، استحقاق تمام اجرت تعیین شده را دارد، و چنانچه موکل رضایت او را جلب نکند ضامن است، مگر این که وکیل هنگام عقد قرارداد موکل را مغور کرده باشد.

مسئله ۴۷۲: وکیلی که هنگام قبول وکالت برای جلب منفعت بیشتر،

وعده های غیر واقع به طرف قرارداد دهد، آیا ضامن کل وجوه دریافتی از موکل است یا ضامن ما به التفاوت و کالت صحیح؟

جواب: اگر وکیل احراق حق کند، استحقاق اجرت تعیین شده را در صورت صحبت اجاره و استحقاق اجرت المثل را در صورت بطلان اجاره دارد، و اگر مرتكب خلاف شرع شده و حق موکل یا طرف دیگر را تضییع کند، اصلاً استحقاق اجرت ندارد، و اگر سبب تضییع حق شود، ضامن است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۰۳

مسئله ۴۷۳: وکیلی که می داند قبول و کالت وی کمترین فایده ای را از جهت تبرئه، تخفیف مجازات و ... برای موکل خود ندارد و در عین حال قبول و کالت می کند و از این راه وجوهی به دست می آورد، آیا ضامن است یا نه؟

جواب: اگر وکیل در احراق حق شود و طبق وظایف شرعی خود عمل کند، استحقاق اجرت دارد، و در غیر این فرض استحقاق اجرت ندارد.

مسئله ۴۷۴: اگر وکیلی به عنوان حق الوکالت مبلغی دریافت کند و در قبال آن مطالبی به متهم پرونده یاد دهد، و هنگام اعتراض طرف مقابل در قبال اخذ مبلغی از آنان نیز حاضر شود مطالبی را ضد آنچه به متهم یاد داده به آنها یاد دهد، آیا با این حال که مطالبی که به طرف مقابل یاد داده است خشی کننده مطالبی است که به متهم در قبال اخذ وجه یاد داده، ضامن وجوهی است که از متهم گرفته است؟

جواب: اگر از هر کدام در برابر یاد دادن طرق شرعی اجرت گرفته باشد، مالک می شود و ضامن نیست، ولی اگر از هر کدام در برابر یاد دادن تزویر اجرت گرفته باشد، مبلغ دریافتی

را مالک نیست و ضامن است، و اگر به یکی طرق شرعی یاد داده و به دیگری تزویر، وجوهی را که در مقابل تزویر گرفته مالک نیست و ضامن است.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۰۴

وکالت مجلس:

مسئله ۴۷۵: کسی که خود را لایق وکالت مجلس نمی داند ولی به دلیل عنوان و حقوق آن اقدام می کند، اگر به مجلس راه یابد آیا ضامن حقوقی است که می گیرد یا کار او ضامن آور نیست.

جواب: اگر طبق وظایفی که برای نمایندگان مقرر است عمل نکند استحقاق حقوق ندارد، و نسبت به کارهای دیگر وی اگر یکی از موجبات ضمان از قبیل اتلاف و غرور محقق باشد، ضامن است و گرنم ضامن نیست.

مسئله ۴۷۶: وکلائی که هنگام انتخابات برای جلب توجه بیشتر مردم و گرفتن آرای بیشتر، وعده هایی که خود می داند قدرت انجام آن را ندارند، به مردم می دهند و به مجلس راه پیدا می کنند، آیا ضامن حقوق دریافتی هستند؟

جواب: اگر طبق مقررات جمهوری اسلامی لیاقت نمایندگی را نداشته باشند، استحقاق دریافت حقوق ندارند و اگر دریافت کنند، ضامنند.

مسئله ۴۷۷: کسانی که در ارتباط با انتخاب کاندیدائي، اذهان نمایندگان شورای نگهبان را مشوب می کنند و آنها نیز بر اثر اعتمادي که به مشوب کننده دارند، کاندیداي مورد نظر را رد

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۰۵

می کنند، آیا ضامن حقوق تضییع شده آنان هستند؟

جواب: عنوان ایجاد جو، حکم خاصی ندارد، بلکه اگر یکی از موجبات ضمان بر آن منطبق باشد موجب ضمان است و الا در صورتی که یکی از عناوین محروم از قبیل تهمت، غیبت، اهانت مؤمن و مانند اینها بر آن منطبق باشد، حرمت تکلیفی دارد و گرنم حرمت تکلیفی هم ندارد.

مسئله ۴۷۸: کسانی

که پس از انتخاب نماینده‌گان، علیه نماینده‌ای که موافق راه یافتن او به مجلس نبوده‌اند، جو سازی و کارشکنی کنند و موجبات دلسربدی و بی تفاوتی یک نماینده فعال را فراهم کنند که از این راه خساراتی را به منطقه وارد کنند، آیا ضامن هستند یا نه؟

جواب: حکم مسئله «۴۷۷» را دارد.

مسئله ۴۷۹: روحانیون و ائمه جماعتی که برخی کاندیداهای مجلس را پس از آن که مورد تأیید شورای نگهبان قرار گرفته، بدون دلیل شرعی به خطهای چپ، راست، منافقین، لیبرالها، سرمایه داری، فنودالیسم و ... متهم می‌کنند و از این راه حقوق یک فرد لایق را ضایع می‌نمایند، آیا صرفاً گناهکارند و از عدالت ساقط می‌شوند، یا ضامن حقوق از دست رفته اجتماع نیز می‌باشند؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۰۶

جواب: در فرض سؤال عمل آنان خلاف شرع است و ضمان مالی دایر مدار استناد است.

مسئله ۴۸۰: اگر هنگام تبلیغات انتخاباتی، کسی را به دلیل جوی که ایجاد کرده‌اند ناگزیر به کناره گیری کنند و از این راه خساراتی وارد کنند، ضامنند یا ضمان آور نیست؟

جواب: حکم مسئله «۴۷۷» را دارد.

مسئله ۴۸۱: کسانی که پوسترها تبلیغاتی انتخاباتی را به هر دلیل پاره می‌کنند، خواه قصد اهانت داشته باشند یا نه، آیا ضامنند یا نه؟

جواب: علاوه بر حرمت، موجب ضمان نیز می‌باشد، بلی اگر پوستر مورد نظر مشتمل بر تبلیغ غیر شرعی باشد، یا در جایی که نصب شده شرعاً جایز نبوده، کنند آن با اجازه حاکم شرع مانع ندارد.

مسئله ۴۸۲: افرادی که به عنوان ستاد تبلیغاتی کاندیدای معینی فعالیت می‌کنند، اگر روی پوستر دیگر کاندیداهای، پوستر کاندیدای مورد نظر خود را بچسبانند، ضامن هستند یا گناهکار؟

جواب: علاوه بر حرمت کار

مورد سؤال، موجب ضمان نیز می باشد.

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۰۷

مسئله ۴۸۳: اگر افراد ستاد تبلیغاتی هنگام تبلیغات برای کاندیدای مورد علاقه خود، خلاف واقع بگویند و کار آنان موجب کنار زدن فرد لایق و روی کار آمدن فرد نالایق شده، خساراتی را متوجه جامعه کنند، آیا فقط گناهکارند یا ضمانتی هم به عهده آنها خواهد بود؟

جواب: اگر خلاف واقع گوئی آنان مشتمل بر دروغ و تهمت باشد گناهکارند و ضمان آنان ثابت نیست.

مسئله ۴۸۴: افراد با سوادی که هنگام اخذ آراء برای اشخاص بی سواد رای می نویسند، اگر از بی سوادی افراد سوء استفاده کنند و بر خلاف میل قلبی رای دهنده، ورقه را بنام کاندیدای مورد علاقه خود پر کنند، عملشان ضمان آور است یا صرفاً گناهکارند؟

جواب: اگر بر تقلب او اثری مترتب نشود، مثل این که کاندیدای مورد علاقه رای دهنده خواه ناخواه رای نمی آورد، متقلب گناهکار است و ضامن نیست، ولی اگر اثری بر کار وی مترتب بوده هر خساراتی به وی مستند شود ضامن است، ولی ممانعت از رسیدن به منافع موجب ضمان نیست.

مسئله ۴۸۵: اگر دولت، استفاده از وسائل و امکانات و عنایین دولتی و دستگاههای وابسته به دولت را در تبلیغات انتخاباتی

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۰۸

ممنوع کرده باشد، و کاندیدایی بر خلاف از همین راه استفاده کند آیا نسبت به استفاده از وسائل و امکانات، ضامن است یا نسبت به حقوق آینده نیز ضامن است؟

جواب: کرایه و خسارات واردہ بر وسائل نقلیه و غیره را ضامن است، ولی عمل مذکور موجب حرمت حقوق آینده او نمی باشد.

مسئله ۴۸۶: اگر اعضای شورای نگهبان بر اثر جوی که دیگران ایجاد کرده اند، بدون

تحقیق لازم، اقدام به ابطال آراء یک منطقه کنند، آیا نسبت به همه مخارج مالی که شده ضامنند یا عمل آنان ضمان آور نیست؟

جواب: اگر به وظایف مقرره خود عمل کنند ضامن نیستند و اگر بر خلاف وظیفه عمل کنند، مسئول می باشند و ضمان دایر مدار صدق استناد است.

مسئله ۴۸۷: اگر نماینده ای پس از انتخاب و راه یافتن به مجلس، بدون دلیل شرعی مبادرت به استعفا کند و از این طریق موجب خسارات مالی زیادی برای دولت و ملت شود، آیا ضمان آن به عهده اوست؟

جواب: استعفای وکیل موجب ضمان مخارج مورد سؤال نیست.

مسئله ۴۸۸: اگر وکیلی در دوره نمایندگی خود به وظایف شرعی

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۰۹

و قانونی خود عمل نکند، آیا ضامن حقوقی است که دریافت کرده است؟

جواب: اگر به وظایف خود عمل نکنند استحقاق حقوق ندارند و در صورتی که گرفته باشند ضامن می باشند.

ضمان در تعدادیات همسایگان

مسئله ۴۸۹: اگر همسایه ای منزل خود را به گونه ای بسازد که بر اثر کور کردن فضا و حیاط دیگری (گرچه بر خلاف موازین شهرسازی نباشد) موجب سقوط ارزش سوقیه آن شود، آیا ضامن ما به التفاوت قیمت سوقیه است؟

جواب: ضامن نیستند.

مسئله ۴۹۰: اگر همسایه بر اثر تعمیر نکردن به موقع اجاق آبگرمکن خود، موجب شود ریزه های دود در فضا پخش شده و ملایه ها، پتوها، لباسها و ... همسایگان را آلوده کند و از این بابت خساراتی را متهم شوند، آیا ضامن خسارات واردہ می باشد؟

جواب: بلی ضامن است.

مسئله ۴۹۱: اگر همسایه دیوارهای منزل خود را به گونه ای ساخته

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۱۰

باشد که به دیوارها و اطاقهای همسایه مجاور رطوبت برساند و بر اثر آن، همسایه

متحمل خسارت شود، گرچه این کار از روی بی توجهی باشد، آیا ضمان آور است؟

جواب: اگر رطوبت به واسطه بارش برف و باران سرایت کرده باشد صاحب دیوار ضامن نیست و اگر به واسطه ریختن آب سرایت کرده باشد، هر کس آب ریخته ضامن است، و اگر به نحو دیگری است احتیاج به توضیح دارد.

مسئله ۴۹۲: مسئله «۴۹۱» هیچ یک از دو مورد نیست، بلکه زمین مرطوبی است و اصولاً مردم آن منطقه پس از ساختن کرسی منزل اقدام به قیر و گونی کردن دیوارها می کنند تا رطوبت به بالاتر از کرسی سرایت نکند و این همسایه چنین اقدامی نکرده که در نتیجه بالا زدن رطوبت، به منزل مجاور نیز سرایت کرده و صاحب خانه را متحمل خسارات دائمی کرده است، آیا چنین فردی ضامن خسارات واردہ نیست؟

جواب: در فرض سؤال ضامن همسایه ثابت نیست ولی اگر خسارت واردہ مستند به عمل همسایه باشد ضامن است.

مسئله ۴۹۳: در مناطقی که زمین آن شنی و نرم است، برای ریزش نکردن چاههای فاضلاب منازل، اطراف آن را سنگ چین و یا طوقه می کنند، حال اگر همسایه ای چنین نکند و چاه منزل وی

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۱۱

به قدری ریزش کند که به منزل مجاور سرایت کرده موجب خسارت عمده ای از قبیل نشست کردن، فرو ریختن و ... شود، آیا صاحب آن منزل ضامن خسارات واردہ به همسایه است یا نه؟

جواب: بلی ضامن است.

مسئله ۴۹۴: اگر بر اثر مرور زمان دیوار همسایه شکست پیدا کند و این شکست موجب ریزش دیوار و ایجاد خسارت به همسایه دیگر شود، آیا صاحب دیوار ضامن خسارت واردہ است؟

جواب: اگر صاحب دیوار به

خطرناک بودن دیوار خود متوجه باشد و در رفع آن مسامحه و سهل انگاری کند ضامن است.

مسئله ۴۹۵: اگر همسایه ای در بستن درب منزل خود بی توجهی و اهمال کاری نماید و سارقین از راه منزل وی به منازل همسایگان برونده و دستبرد بزنند، آیا کار این همسایه ضمان آور است؟

جواب: در فرض سؤال همسایه ضامن نیست مگر این که ثابت شود با سارقین دست داشته است.

مسئله ۴۹۶: اگر صاحب منزلی بر اثر بی احتیاطی و بر خلاف مقررات لامپ مهتابی منزل خود را روی لوله گاز نصب کند که بر اثر اتصال دستگاه، برق در لوله گاز جریان پیدا کند و به منزل همسایه ای که در انشعاب گاز شرکت داشته سرایت کند

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۱۲

و خسارت مالی یا جانی وارد نماید، آیا ضمان آن به عهده اوست؟

جواب: در فرض سؤال هر خسارتی را که مستند به عمل او باشد ضامن است.

مسئله ۴۹۷: آیا خساراتی که بر اثر عمل همسایه از قبیل ساختن باغچه در کنار دیوار، گذاشتن ناودان روی دیوار و ... متوجه همسایگان دیگر است به عهده عامل است یا این قبیل کارها ضمان آور نیست؟

جواب: اگر خسارت مستند به فعل همسایه باشد ضامن است.

مسئله ۴۹۸: شخصی در وسط منزل خود درختی نشانده که از چهار سمت سه متر و در مجموع ۳۶ متر مربع را اشغال کرده است، آیا اگر یکی از همسایگان فقط به این دلیل که چند ساعتی از روز سایه این درخت به منزل او می افتد با ریختن سم یا نفت موجب خشکاندن درخت شود ضامن است یا نه؟

جواب: بلی ضامن است.

مسئله ۴۹۹: اگر شاخه های درخت همسایه به منزل دیگری تجاوز

کند صرفنظر از این که وجود آن به حال همسایه مضر باشد یا نه، آیا اگر بدون آن که به صاحب خانه توجه دهند آن را بخشکانند ضامن هستند یا نه؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۱۳

جواب: اگر شاخه های درخت کسی به فضای ملک همسایه تجاوز کند، در صورتی که همسایه راضی نباشد، باید صاحب درخت با خم کردن شاخه های متتجاوز رفع تجاوز کند و اگر نکند، همسایه می تواند خودش با استجازه از حاکم شرع اقدام به رفع تجاوز کند، ولی اگر با خم کردن رفع تجاوز ممکن باشد باید قطع کند، و در هر حال اگر درخت را بخشکاند ضامن است.

مسئله ۵۰۰: اگر در ارتباط با دفع آفات کشاورزی، دستور العمل متخصصین چنین باشد که باید درختها، نباتات و هر مورد دیگر آفت زده را با سوزاندن از بین ببرند، ولی تعدادی از کشاورزان به این دستور العمل توجه نکنند و باعث گسترش ویروس آفت به کشاورزی همچوار شده خساراتی را متوجه آنان کنند، آیا ضمان خسارات واردہ به عهده آنهاست؟

جواب: هر چند با توجه به وجود آفت و سرایت آن بجا است در رفع آن کوشش شود ولی ثبوت ضمان به مجرّد تقسیر در رفع آن محل اشکال است.

مسئله ۵۰۱: همسایه ای که با انواع بدرفتاریها با همسایگان خود موجب می شود آنها از روی ناچاری منازل خود را به کمتر از

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۱۴

قیمت عادله بفروشند و از این بابت خساراتی به آنها وارد شود، آیا ضمان خسارتی که به آنها رسیده، به عهده اوست؟

جواب: بدرفتاری با همسایه جایز نیست و آنها یی که موجب اتلاف مال همسایه می شوند، علاوه

بر حرمت ضامن هم می باشند، ولی اموالی را که همسایه با اختیار خود به کمتر از عادله فروخته است، ضامن تفاوت آن به عهده آنها نیست.

ضمان در هنر نمایی و تئاتر

مسئله ۵۰۲: اگر هنگام ساختن فیلمهای نمایشی و هنری؛ مانند سریالها و فیلمهای مشهوری که در سینماها و از تلویزیونها پخش می شود، یکی از بازیگران از اسب، کوه، ماشین و موارد دیگر پرت شده و خسارت جانی بیند، ضامن آن به عهده کیست؟

جواب: اگر در عمل با اختیار خود بوده و کسی او را نیانداخته باشد هیچ کس ضامن نیست و حتی اگر هنگام پرت شدن به کسی هم خسارت وارد کرده باشد، ضامن خسارت است، ولی اگر پرت شدن او مستند به کسی باشد، پرت کننده ضامن است.

مسئله ۵۰۳: ضایعات و خسارتی که هنگام پیاده کردن نمایش به بار

استفتاءات مسائل ضامن، ص: ۲۱۵

می آید و مثلا یکی از بازی کنان از اسب افتاده و زیر دست و پای اسبها تلف می شود، ضامن آن به عهده کیست؟

جواب: اگر خودش افتاده باشد کسی ضامن نیست.

مسئله ۵۰۴: اگر برای آموزش دادن کارهای خطرناکی چون عبور از روی سیم و ... خسارتی به نوآموز وارد شود، ضامن آن به عهده کیست؟

جواب: اگر تمرين کننده عاقل، بالغ و مختار بوده، هیچ کس ضامن نیست.

مسئله ۵۰۵: اگر هنگام تعزیه خوانی و مثلا هنگام کشتن أبو الفضل فرضی، شمشیر خطاء رود و کسی کشته شود ضامن دیه او به عهده کیست؟

جواب: ضامن به عهده کسی است که قتل به او مستند شده.

ضمان در امور مختلف و متفرقه

مسئله ۵۰۶: در مواردی که حق حضانت با انتخاب فرزند کبیر تعیین می شود، اگر وی را تطمیع کنند و نگذارند به اختیار خود انتخاب کند، آیا تطمیع کننده ضامن است؟

جواب: بالغ در هر حال مخبر است و میل او ایجاد حق برای پدر

استفتاءات مسائل ضامن، ص: ۲۱۶

و مادر نمی کند تا

تطمیع کننده ضامن باشد.

مسئله ۵۰۷: مردی که ظاهرا ساده لوح بوده به مغازه عتیقه فروشی رفته و یکی از اجتناس عتیقه شکستنی را برداشته و قیمت آن را از عتیقه فروش سؤال می کند، عتیقه فروش از روی استهzae یک هزارم قیمت واقعی آن را به آن شخص گفته و او چون فهمیده عتیقه فروش وی را مسخره کرده است، یک باره آن را به زمین رها کرده و شکسته است، وی وقتی در مقابل عکس العمل عتیقه فروش قرار گرفته است: نگرانی ندارد و همان مبلغی را که عتیقه فروش گفته از جیب در آورده و به وی داده است، نامبرده عصر هنگام که از آن سمت عبور می کرده به مغازه عتیقه فروش رفته و گفته است، قیمت واقعی آن کوزه قلیان را می دانستم و چون تو مرا مسخره کردی عمدی آن را به زمین رها کردم تا دیگر کسی را مسخره نکنی، با این حال آیا آن فرد قیمت واقعی آن چیز را ضامن است؟

جواب: بلی قیمت عادله را ضامن است.

مسئله ۵۰۸: اگر نابینایی کسی را کشته و یا نابینا کرده باشد، آیا ضامن آن به عهده خود اوست یا نه؟

جواب: اگر نابینا عمدتاً کسی را کشته باشد، قصاص وی محل تأمل است و احتیاط در این است که با اولیای مقتول به دیه مصالحه

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۱۷

نمایند و در پرداخت دیه نیز قاتل با عاقله مصالحه کنند. و اگر عمدتاً کسی را نابینا کرده دیه آن به عهده خود اوست.

مسئله ۵۰۹: اگر نابینایی مورد اذیت افراد رهگذر قرار گیرد و بر اثر عصبانیت با عصای خود به این طرف و آن طرف حمله کند و موجب خسارت بزرگی به

یکی از عابرین شود، ضمان آن به عهده کیست؟

جواب: اگر حمله نایبینا از حدی که دفاع بر آن توقف دارد تجاوز نکرده و خسارت به اذیت کننده ها وارد شده باشد ضمان ندارد، و اگر از روی خطاء به غیر آنها خسارت وارد شده باشد، خسارت مالی به عهده خودش می باشد و خسارت جانی با تحقق شرایط ضمان عاقله، به عهده عاقله او می باشد، و در موارد اختلاف موضوعی محاکمه شرعی لازم است.

مسئله ۵۱۰: کارمندان ادارات دولتی و مؤسسات وابسته به آن که برای حل و فصل امور ارباب رجوع تعیین شده اند، اگر با امروز و فردا کردنها بی دلیل موجب رفت و آمد ها و صرف هزینه ها و کرایه های ارباب رجوع شوند، ضامن خسارات وارد به آنها هستند؟

جواب: اگر کارمند کم کاری کند، علاوه بر معصیت از حقوق او به نسبت کم کاری کسر می شود ولی ضمان او در برابر

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۱۸

مراجعین ثابت نیست.

مسئله ۵۱۱: کسانی که قبل از پیروزی انقلاب برای بر هم زدن نظم اجتماع و در نهایت متزلزل کردن رژیم شاه به صورت و لباس زنان بی حجاب و بد حجاب، اسید پاشیده و آنها را متضرر یا ناقص العضو کرده باشند، آیا ضامن خسارات مالی و دیه آنها هستند یا چون کار آنها حسب ظاهر جنبه الهی داشته ضامن نیستند؟

جواب: نهی از منکر دارای مراتب و شرایطی است و مخالف از آن خسارات مستند به خود را ضامن است.

مسئله ۵۱۲: اگر در حین نزاع، اول یکی دیگری را بر اثر ضربه نایبینا کند و بعد نایبینا بر اثر ضربه، دیگری را مقتول نماید، چه ضامنی به عهده کدامیک از آن

جواب: دیه چشم کسی که نابینا شده از ترکه مقتول پرداخت می شود و حکم قصاص یا دیه قتل در مسأله «۵۰۸» بیان شد.

مسأله ۵۱۳: اگر فردی را به این عنوان که می تواند در اسرع وقت روادید خروج و ورود بگیرد، به کسی معروفی کنند و بعد معلوم شود روادیدهای مأخوذه جعلی بوده و برای طرف زیان های قابل توجهی داشته، آیا ضمان آن به عهده عامل است یا به عهده معروف؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۱۹

جواب: اگر مراجعته کننده معتقد بوده که عامل، جواز عبور قانونی تهیه می کند، اگر معروف وی را فریب داده باشد ضامن است و اگر معروف هم معتقد به تهیه جواز قانونی بوده، عامل ضامن خسارati است که مستند به اوست.

مسأله ۵۱۴: اگر فرد یا افرادی قاتل عمدی را که محکوم به اعدام شده فراری دهنده، آیا ضامن دیه مقتول خواهد شد یا نه؟

جواب: فراردهندگان ملزم به تحويل قاتل می شوند، ولی ضمان دیه مقتول به عهده آنها نیست.

مسأله ۵۱۵: اگر مثلاً معلمی به صدای مگس حساسیت داشته و محصلین در خارج از کلاس مگس‌هایی را بگیرند و هنگام درس در کلاس رها کنند و از این راه معلم را آزار داده وقت کلاس درس را تضییع کنند، آیا ضمانی به عهده آنها خواهد بود یا صرفاً گناهکارند؟

جواب: مورد سؤال گناه دارد و ضمان مالی ندارد.

مسأله ۵۱۶: در مواردی که مثلاً تعدادی از دانش آموزان یا دانشجویان علیه دیگری متّحد شده و وی را به باد مسخره و استهzae می گیرند تا این که او از رفتن به کلاس دلسرب شده و موجبات ترک تحصیل وی فراهم می شود، و در این میان خساراتی به

او و به جامعه وارد می شود، آیا ضمانتی به عهده آنان

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۲۰

خواهد بود یا نه؟

جواب: فرض سؤال حکم مسأله قبل را دارد.

مسأله ۵۱۷: کسانی که مثلاً به عنوان تعمیر و یا تجدید بناء، آثار باستانی را تخریب می کنند و از این راه به آثار فرهنگی جامعه خسارت وارد می کنند، ضامنند یا کار آنان ضمان آور نیست؟

جواب: آثار باستانی به عنوان باستانی بودن حکم خاصی ندارد و باید عناوین دیگر آن ملحوظ شود.

مسأله ۵۱۸: اگر فردی را که برای تعمیر آثار باستانی تعیین کرده اند و هنگام تعمیر به اشیای نفیس و قیمتی مانند کوزه ای از طلا و جواهرات ب Roxورد کند و در خفای از دیگران آن را برای خود بردارد، مالک می شود یا ضامن است و اگر ضامن است در حق چه کس؟

جواب: موارد مختلف است و بنابر احتیاط باید به مجتهد جامع الشرائط مراجعه کند.

مسأله ۵۱۹: اگر کارفرمایی جهت تکمیل ساختمان خود به شرکت داربست مراجعه و درخواست نصب داربست کند و شرکت مذبور با این که ساختمان مذکور در محدوده کابل برق فشار قوی قرار داشته و می بایست با هماهنگی با اداره برق اقدام می کرد، رأساً اقدام کند که در نتیجه کارگری در اثر برق

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۲۱

گرفتگی فوت کند، آیا ضمان دیه آن به عهده کارفرمایی (صاحب ساختمان) است که درخواست نصب داربست کرده یا به عهده مسئول شرکت داربست است که بر خلاف مقررات اقدام کرده و یا به عهده مهندس ناظر است که کارشناس و مسئول نظارت بر انجام صحیح عملیات ساختمانی بوده؟

جواب: ضمان در این گونه موارد دایر مدار استناد است و بعيد

نیست که علم و جهل در صدق استناد و عدم آن مؤثر باشد که اگر متوفی خطرناک بودن آن را می دانسته و در عین حال اقدام کرده باشد، خون او هدر است و کسی ضامن نیست و اگر نمی دانسته هر کس مسئول رفع خطر بوده و با علم به خطرناک بودن آن، رفع خطر نکرده باشد ضامن است.

مسئله ۵۲۰: کسی که مخارج افراد واجب النّفقة خود را نداده و آنها با زحمات زیادی تأمین کرده باشند، آیا ضامن آن به عهده اوست یا نه؟

جواب: در نفقه زوجه حکم سایر دیون جاری است، ولی نسبت به نفقه اقارب حکم دیون را ندارد و وجوب انفاق بر آنها فقط حکم تکلیفی است، و واجب النّفقة نسبت به گذشته، حق مطالبه ندارد.

مسئله ۵۲۱: اگر پدر یا مادر فقیری به علت فقر، بچه شیرخواره

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۲۲

خود را سر راه مرد ثروتمندی گذاشته و پس از آن که آن بچه بزرگ شده، با ادله شرعی ثابت کنند کودک متعلق به آنها بوده، آیا ضامن مخارجی که شده به عهده پدر یا مادر است؟

جواب: گرچه آنها در عمل مذکور مرتکب معصیت شده اند، ولی ضامن مخارج گذشته نمی باشند.

مسئله ۵۲۲: اگر اعمال غیر قانونی بعضی مسافرین به نحوی امتیت افراد و اموال آنان را به مخاطره اندازد که بهره برداری از سرویسهای هوایی را مختل کند و از این راه ضررها مالی را متوجه دولت و مسافرین کند، آیا ضامنی به عهده آنان خواهد بود یا نه؟

جواب: سؤال مبهم است، و به طور کلی در صورت صدق اتلاف، تلف کننده و در صورت صدق غرور، فریب دهنده ضامن هستند، و در

صورتی که سبب اقوی از مباشر باشد، سبب و الا مباشر ضامن است.

مسئله ۵۲۳: کارمندان شرکت هواپیمایی کشوری و یا دیگر کارمندان دولتی که به نحوی موجب اختلال در امری از امور کشور می‌شوند و از این بابت خسارات مالی به افراد وارد می‌شود و هنگام محاکمه فقط جنبهٔ کیفری موضوع رسیدگی می‌شود، آیا ضمان خسارات مالی کما کان به عهدهٔ آنهاست؟

استفتاءات مسائل ضمان، ص: ۲۲۳

جواب: اگر کاری که موجب ضمان مالی است مرتكب شده باشد ضمان آن باقی است.

مسئله ۵۲۴: اگر به علت اختلافات مرزی و اختلال در روابط بین المللی، هواپیمای مسافربری مورد تجاوز نظامی قرار گرفته و سرنوشتیان آن کشته شدند، ضمان آن به عهدهٔ کیست؟

جواب: کسی که هواپیما را زده ضامن است، و اگر بین دو دولت قرارداد و تعهداتی باشد، باید طبق قرارداد و تعهدات عمل نمایند.

نجف آبادی، حسین علی منتظری، استفتاءات مسائل ضمان، در یک جلد، قم - ایران، اول، ه ق

بسمه تعالیٰ

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ
آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند؟

سوره زمر / ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ ه.ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سرہ الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسريع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر بنای اجرای طرحی در قالب «مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱. بسط فرهنگ و معارف ناب نقلین (کتاب الله و اهل البيت علیهم السلام)
۲. تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی
۳. جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...
۴. سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو
۵. گسترش فرهنگ عمومی مطالعه
۶. زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱. عمل بر بنای مجوز های قانونی
۲. ارتباط با مراکز هم سو
۳. پرهیز از موازی کاری

۴. صرفاً ارائه محتوای علمی

۵. ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده‌ی نویسنده‌ی آن می‌باشد.

فعالیت‌های موسسه:

۱. چاپ و نشر کتاب، جزو و ماهنامه

۲. برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳. تولید نمایشگاه‌های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماكن مذهبی، گردشگری و...

۴. تولید انیمیشن، بازی‌های رایانه‌ای و ...

۵. ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶. تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و ...

۷. راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ‌گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸. طراحی سیستم‌های حسابداری، رسانه‌ساز، موبایل‌ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و ...

۹. برگزاری دوره‌های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰. برگزاری دوره‌های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و ... در ۸ فرمت جهانی:

JAVA.۱

ANDROID.۲

EPUB.۳

CHM.۴

PDF.۵

HTML.۶

CHM.۷

GHB.۸

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه:

ANDROID.۱

IOS.۲

WINDOWS PHONE.۳

WINDOWS.۴

به سه زبان فارسی، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان.

در پایان:

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقليد و همچنین سازمان‌ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک ۱۲۹/۳۴ - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۰۲۱ - ۸۸۳۱۸۷۲۲

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعة و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

